

På lag med storbedriftene

Kan bistandsmiljøet stole på storbedriftene i arbeidet mot fattigdom? Direktørene i Shell, Nike og Levi's snakker ikke lenger bare om produksjon, salg og fortjeneste, men om «bærekraftig utvikling» og «sosial trygghet» for ansatte og lokalbefolkning i fattige land. Bistandsaktuelt setter fokus på næringslivets samfunnsansvar.

Tema – side 12-13

Kosovo mot ny krise?

TV-kameraene er slukket og bistandsarbeiderne har begynt å pakke koffertene. Hva nå, Kosovo?

Side 14-15

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 6 · 2003

Planer uten nasjonal forankring?

De omstridte nasjonale planene for fattigdomsreduksjon, såkalte PRSP'er, er ikke så «nasjonale» som man vil ha det til. Det mener en forsker som har evaluert planene for Verdensbanken.

Side 5

Portrett: Slakteren fra Liberia

Side 3

Regnskogene forsvinner i røyk

Side 10-11

Økt salg av rettferdig kaffe

Side 28

Ris og ros til bistandshistorien

Side 20-21

Vestlige politikere og bistandsarbeidere bør møte afrikanske menn med større forståelse, mener forsker Robert Morrell.

ILLUSTRASJONSFOTO: ODD IGLEBÆK

– Dere glemmer mennene

Sørafrikansk forsker mener bistandens kvinnefokus bærer galt av sted

■ Den sørafrikanske mannsrolle- og likestillingsforskeren Robert Morrell er sterkt kritisk til den rådende oppfatning i Vesten av afrikanske menn, og ber nå om en ny tilnærming til utvikling som i større grad inkluderer mennene.

■ – Det er lett å beskrive situasjonen som at menn svikter sine familier, at de drikker og kaster bort pengene sine på elskerinner. Men man kan også forsøke å

møte dem med litt større forståelse.

Disse mennene er tilside-satt, de kan ikke forsørge sine barn, de har mistet sin posisjon som menn, sier Morrell (bildet). Han mener at tiltak som inkluderer økt sysselsetting for mennene er en forutsetning både for utvikling og mer likestilling.

■ Den sørafrikanske forskeren avviser de rådende likestillingsteoriene som gjennomsyrer dagens bistand.

– Vi kan ikke arbeide med vestlige «gender-teorier», det kreves andre verktøy for å forstå sosiale relasjoner mellom kjønnene i Afrika, sier Morrell.

Side 6

YATV – en viktig stemme

AV GUNDEL KRAUS DAHL

DEBATT

JEG SER AV siste nummer av Bistandsaktuelt at det rettes kritikk mot WIF (Worldview International Foundation, red. anm.) og fjernsynsselskapet Young Asia TV (YATV) i forbindelse med fredskorpssamarbeidet og måten norske fredskorpere ble tatt i mot på av YATV. Jeg kan selvfølgelig ikke kommentere det aktuelle tilfellet, men synes det er på sin plass å nyansere bildet og bringe til torgs mine egne inntrykk og erfaringer når det gjelder samarbeidet med Young Asia TV.

Som leder av den norske gruppen av IAWRT, International Association of Women in Radio and Television, og tidligere president i det internasjonale styret har jeg fulgt YATV over mange år. IAWRT representerer kvinnelige radio- og TV-journalister i over 50 land, mange av dem med et stort behov for praktisk opplæring og oppdatering i TV-journalistikk. Young Asia TV har fungert som et av meget få praktiske opplæringsverksteder for våre medlemmer.

I EN INTERNASJONAL opplæringsammenheng har YATV kunnet tilby moderne utstyr og høy faglig standard, en ung og entusiastisk stab, et inkluderende miljø og en utviklingsfilosofi som bygger på grasrotdeltakelse, menneskerettigheter og konfliktløsning. En NORAD-evaluering av YATV for et par år siden pekte nettopp på verdien av det holdningskappende opplæringsmiljøet i YATV, noe som gir positive ringvirkninger utover det strengt målbar. YATV og IAWRT har samarbeidet også i forbindelse med internasjonale konferanser der YATV har bidratt med egne workshops og med presentasjon av programmer som har konfliktløsning som mål. I februar i år samarbeidet IAWRT og YATV om et journalistseminar i Colombo med tittelen «Reporting Conflict».

Her fikk jeg ved selvsyn oppleve

13 unge i Fredskorps-flopp

Skulle bygge opp tv-kanal for WIF, ble sittende uvirksomme

Fredskorpsutvekslingen som skulle gi 13 unge deltakere muligheten til å utveksle mediekunnskaper og bygge opp en internasjonal tv-kanal, ble en flopp. Flere av de høyt skolerte deltakerne fikk ikke en eneste relevant oppgave, og måtte til slutt finne seg jobber andre steder.

SILJE BERGGRAV
I sentrum for kritikken står den ondiskuterte Sri Lanka-baserte bistandsorganisasjonen Worldview International Foundation (WIF), med nordmannen Arne Fjørtoft i spissen.

Jeg er kjempeskuffet over behandlingen vi fikk både av Fredskorps og WIF. Avtalen innebar at vi skulle utveksle kunnskap med mennesker i sør som ikke hadde samme tilgang til utdanning, og det var trist å oppleve at vi ikke fikk muligheten til å bidra med noe som helst, sier Silje Vik Pedersen.

«Guffent arbeidsmiljø». En annen fredskorper, Marianne Tveit, synes det er underlig at WIF i det hele tatt ble valgt til samarbeidspartner, midt i en periode der organisasjonen ble gransket av NORAD for bruk av norske bistandsmidler.

Vi kom til et guffent arbeidsmiljø med masse intriger, konflikt og rykter om drapstrusler mot tidligere ansatte. Det var ikke akkurat noe egnet sted å sende unge, urutinerne fredskorpere, mener hun.

Med seg i bagasjen hadde Marianne Tveit ti års erfaring med tv-produksjon fra blant annet NRK, men hos bistands- og medieorganisasjonen WIF var det liten interesse for hennes kompetanse.

Hun er særlig skuffet over at Fredskorpsets valgte å holde seg utenfor konflikten.

Jeg trodde Fredskorps ville være en objektiv partner, vi kunne

tenkte på pengene kommer sikkert snart. Men prosjektet kom ikke på beina i de ti månedene jeg var der, forteller Vik Pedersen.

Worldview Channel. Prosjektet var ment å være en utvidelse av eksisterende Young Asian Television (YATV), med oppbygging av tv-kanaler i Afrika og Latin-Amerika. Men det verdensomspennende kjempesprosjektet kom aldri i gang.

WIF visste allerede i februar at dette ikke ble noe av. De hadde flere måneder på seg før vi kom ned i juni/juli til å finne nye oppgaver til oss, eller avlyse utvekslingen, sier Tveit.

De syv deltakerne ble omdirigert til å jobbe for eksisterende YATV. Oppgaven de opprinnelig var satt til å gjøre, å bygge opp en tv-stasjon og drive opplæring av lokale medarbeidere, ble erstattet av å sitte nærmest uvirksomme i fem måneder.

Det var ikke behov for oss i YATV, vår kompetanse var overhodet ikke ønsket. I stedet ble vi plassert på en benk for å vente på at ting skulle skje. Da vi etter et par måneder ba om hjelp fra Fredskorps for å finne en løsning, fikk vi til svar at «det tar tid å tilpasse seg å jobbe i utlandet». Å skifte organisasjon fikk vi overhodet ikke lov til, sier Tveit.

Skiftet organisasjon. Møter med WIF-ledelsen førte ikke til endringer i arbeidssituasjonen, og til slutt reiste Fredskorps-sjef Tor Eiden selv ned for å se hvordan situasjonen kunne løses. WIF ble bedt om å utarbeide en plan med relevante arbeidsoppgaver for hver enkelt av deltakerne. Da heller ikke dette ble lagt på bordet, fikk alle 13 deltakerne tilbud av Fredskorps om å reise hjem med tre måneders etterlønn, eller å bli under forutsetning om å siare det

I forrige utgave av Bistandsaktuelt gikk tidligere fredskorpere hardt ut mot et utvekslingsprosjekt i regi av Fredskorps og Arne Fjørtofts Worldview International Foundation (WIF).

debatt

et faglig og menneskelig miljø som imponerte.

AT YOUNG ASIA TV holder faglig mål internasjonalt og er et viktig element i mediebildet på Sri Lanka fikk jeg bekreftet under en internasjonal mediekonferanse i Afrika i mai i år. Der berømmet generalsekretæren i Commonwealth Broadcasting Association kanalen for å ha fulgt med i medieutviklingen og for å representere en viktig uavhengig stemme på Sri Lanka. Det er vel unødvendig å peke på at fredsprosessen på Sri Lanka nå trenger alle troverdige og uavhengige informasjonskanaler. Young Asia TV er en viktig del av WIF's virksomhet og re-

Young Asia TV er en viktig del av WIFs virksomhet og representerer et håndfast, positivt resultat av noe som er bygget opp over mange år.

presenterer et håndfast, positivt resultat av noe som er bygget opp over mange år. Dersom dette nå skulle smuldre opp og forsvinne ville det i mine øyne være en dårlig utnyttelse av de ressurser som er investert, og et negativt innspill i den prosessen Sri Lanka er inne i. Det er vel heller ikke utenkelig at den vanskelige økonomiske situasjonen WIF og YATV nå er opp i er med på å prege det generelle miljøet og gir staben mindre overskudd til å ta i mot fredskorpere på en god måte.

Gundel Krauss Dahl er ansatt i NRK og leder den norske gruppen av International Association of Women in Radio and Television.

debatt

Vi har opplevd hvor effektiv denne type bistand er, og ønsker derfor å utvide tilbudet.

interessant. Når oversikten også gir inntrykk av å presentere dette, er det viktig for oss å kunne gi de interesserte korrekte tall. For Misjonsalliansen gjelder dette: I Bolivia ble det i 2002 utlånt ca. 54 mill kroner (USD 7,6 mill.) gjennom lånefondet Diaconia-FRIF (D-FRIF). I Ecuador ble det lånt ut ca. 30,5 mill. kroner (USD 4,3 mill.) og i Vietnam ca 150.000 kroner. Det samlede utlånsbeløpet i 2002 var altså ca. 84 mill. norske kroner (USD 12 mill.). Tallene er regnet ut etter en dollarkurs på 7 kroner. Vi har i oppslag tidligere i år operert med et totalt utlånsbeløp på nærmere 100 mill kroner for 2002. Det var etter utregninger med en dollarkurs på nærmere 8,3 kroner.

DET ER INTERESSANT at Misjonsalliansens lånefond i Bolivia i dag har en egenkapital på vel 63 mill. kroner (USD 9 mill.). Siden starten i 1991 er det gjennom D-FRIF blitt lånt ut vel 330 mill. norske kroner (USD 47 mill.) til den fattige aymara-befolkningen på høysletten i La Paz fylke. I Ecuador har vi siden starten i 1997 lånt ut til sammen ca 51 mill. norske kroner til fattige i slumområ-

dene utenfor havnebyen Guayaquil. Begge steder er virksomheten voksende, og alle prosjektene innenfor mikrokreditt går med overskudd. God oppfølging og kompetente lokale medarbeidere er de kanskje viktigste suksessfaktorene. Samarbeidet med NORAD har satt oss i stand til denne betydelige satsningen på mikrokreditt.

MISJONSALLIANSEN har frem til i dag kun drevet med mikrokredittvirksomhet. Nå arbeider vi med å endre satsingen i Ecuador til mikrofinans. Sparing skal bli en viktig del av virksomheten. Dette er en krevende omleggingsprosess fordi det fra myndighetenes side stilles store krav til registrering, kapital og organisasjonsform. Men vi har opplevd hvor effektiv denne type bistand er, og ønsker derfor å utvide tilbudet. Det er også i dette perspektivet viktig for oss å understreke virksomhetens størrelse, ikke utelukkende Misjonsalliansens overføringsbeløp fra Norge.

Nils-Tore Andersen er Generalsekretær i Misjonsalliansen.

Mikrofinans – store utlånstall

AV NILS-TORE ANDERSEN, MISJONSALLIANSEN

DEBATT

I BISTANDSAKTUELT nr. 5/03 presenterer Camilla Solheim en interessant artikkel under headingen «Små lån for millioner». I artikkelen kommer blant annet Hege Gulli og Jens Claussen med synspunkter på bistandsorganisasjonenes ambisjonsnivå når det gjelder mikrofinans. I en oversikt tilhørende artikkelen presenteres 13 organisasjoner som «mikrofinansorganisasjoner». Misjonsalliansen er blant disse. Ut fra innledningen forventer vi å finne tall på hvor mye som faktisk er lånt ut gjennom de mikrokredittinstitusjoner den enkelte organisasjon støtter. I stedet finner vi tall på hvor mye som overføres disse fra Norge. FOR VÅR DEL er effekten ute mest

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 2000 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

bistandsaktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 6/03 – 6. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Astrid Versto

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv Røhnebak Bjergene (perm.)

Silje Berggrav
silbergg@frisurf.no
Gunnar Kopperud
lyngordon@c2i.net

Camilla Solheim
casol@start.no

Erik Landet
ela@norad.no

Redaksjonsråd:
Øyvind Dahl
Per Schreiner
Tori Tveit
Mariken Vaa

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 - 22 24 05 41

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 - 22 24 20 41

E-post annonser:
gz@norad.no

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
Odysse reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #5453

Trykk:
Dagblad-Trykk AS

Abonnement:
Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:

www.bistandsaktuelt.com
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Mandag 18. august 2003

Opplag – denne utgave:
12 600 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Historien vil være snill mot meg. Jeg har godtatt denne rollen som offerlam.»

Avgående president Charles Taylor i sin avskjedstale før han forlater Liberia.

Dei vanskelege vala i utviklings-samarbeidet

LEIAR

Både norsk og internasjonal bistand er i endring. Me skal bruke meir tid og pengar på store program og budsjettstøtte. Gjevarane skal samarbeide betre samtidig som dei i større grad skal la seg styre av dei fattige landas egne planar for fattigdomsreduksjon. Trass i at mange land er inne i ei god utvikling, skriv UNDP i sin siste Human Development Report, som kom sist månad, at meir enn femti land har blitt fattigare siste ti åra. Held det fram som no, vil ikkje landa i Afrika, sør for Sahara ha klart å halvere fattigdommen før år 2147. Det er 132 år etter skjema for tusenårsmåla.

Det er svært positivt at aktørane internasjonalt er samde om måla, metodane og til ein viss grad midlane. Men me skal ikkje sjå lengjer enn til oss sjølve før me oppdagar at endringane er vanskelege å gjennomføre i praksis. Å få redusert talet på tiltak, er ei klar prioritering både i regjeringas handlingsplan mot fattigdom i sør, dei siste års statsbudsjett og i dei årlege tildelingsbrev fra Utanriksdepartementet til NORAD.

Likevel blei berre om lag 12 prosent av NORADs totalbudsjett brukt på budsjettstøtte og sektorprogram i fjor. Det er ei jamn auke i bruken av desse bistandsformene, men det er langt frå ei omlegging av norsk bistand. Ei slik omlegging vil ta tid. Mange av samarbeidslanda våre jobbar med å tilfredstille føresetnadene for å få budsjettstøtte fordi det er den form for støtte dei fleste ønskjer. Men det er fleire årsaker til at NORAD brukar så stor del av budsjettet sitt på andre bistandsformer enn dei som har høgast prioritet. Bistandsformer som fører til mange små enkelttiltak. Vektlegging av støtte til godt styresett, mangfald i det sivile samfunn og menneskerettar – særleg i land som slit med indre uro og konflikter er døme på dette. I tillegg kjem alle dei prioriterte gruppene: kvinner, barn, urfolk, handikappa, flyktningar osv. Så skal miljø, kultur, hiv/aids og satsing på næringsutvikling prioriterast. Alt dette fører til mange enkelttiltak.

Konsentrasjon om færre land har også lenge vore ei føring for norsk bistand.

Likevel er det fleire land i verda som på eit eller anna vis mottek bistand direkte frå Noreg enn som ikkje gjer det. Hovudårsaka er prioriteringane av støtte til eit vell av ulike organisasjonars bistandsarbeid. Om lag tredjedelen av NORADs budsjett blir kanalisert gjennom ulike organisasjonar. Langt meir enn dei samla rammene som er øyremerkte det reine stattilstat samarbeidet med Noregs sju hovudsamarbeidsland. Dette er medvetne val som trekkjer i retning av lausrevne enkeltprosjekt framfor heilskapleg satsing.

Kor lang og fort norsk bistand skal gå mot færre enkelttiltak, meir budsjettstøtte, fleire sektorprogram og meir samfinansiering, er fyrst og fremst avhengig av politiske val i Noreg. Men avgjerande er sjølvsagt også kva dei fattige landa sjølve ønskjer og har kapasitet til å forvalte.

AVE

Eks-president i Liberia, Charles Taylor, har gått i eksil i Nigeria – men kommer gjerne tilbake.

FOTO: ALL OVER PRESS/CHRIS HONDROS

Åpen fremtid for Liberias «offerlam»

rett på sak

HVEM:
Charles Taylor

HVA:
Avgått president i Liberia.

HVORFOR:
Ble nylig sendt i eksil til Nigeria etter krav fra opprørsbevegelsen LURD.

– Hvis Gud vil, kommer jeg tilbake, sa Charles Taylor da han nylig trakk seg som president i Liberia. Liberiere flest setter sin lit til at Gud har mer vett enn dét.

• SILJE BERGGRAV

I en bitter avskjedstale som ble avsluttet i Arnold Schwarzenegger-stil med ordene «I'll be back», sammenlignet Taylor seg med Jesus. – Jesus var syndfri. Fordi Jesus døde, ble vi frelst. Nå vil jeg være offerlammet, sa Taylor, og fastholdt at han trakk seg av hensyn til befolkningen i Liberia.

Bare et knippe støttespillere gråt da Taylor og hans velfødde kone Jewel entret flyet som skulle ta dem til eksil i Nigeria, der tre luksuriøse villaer venter. Sterkt internasjonalt press satte sluttstrek for en av Afrikas siste despoter. Borgerkrigen mellom regjeringsstyrker og opprørsbevegelsen LURD (Liberiere forent for forsoning og demokrati) har rast i flere måneder, mens innbyggerne har skreket etter internasjonal beskyttelse uten gehør i et lammet internasjonalt samfunn.

«Superlim». Mannen som får hovedansvaret for krigen og lidelsene, er Charles Taylor. Født i 1948 av liberiansk mor og afroamerikansk farsfamilie, dro han som ung til USA hvor han tok økonomiutdannelse på Bentley College i Massachusetts. Han ble engasjert i radikal studentpolitikk mens han jobbet på si i en lekefabrikk.

Da stabssersjanten Samuel Doe tok makten i Liberia i 1980, dro Taylor hjem og ble kuppemakerens kontorsjef med direkte kontroll over landets statsbudsjett. Taylor skal ha fått tilnavnet «Superglue» (superlim) fordi han jevnlig klistret penger til egen innerlomme. Underslaget førte ham i eksil i USA, der han ble arrestert, men han klarte å rømme fra fengselet etter et år innenfor murene.

Charles Taylor og den nå nytnevnte presidenten, Moses Blah, startet sin felles marsj mot makten i en libysk militærleir, der de i årene 1985 til 1989 ble trent opp av Muammar Gaddafis folk. Gaddafi har senere vært kjent som en nær alliert av Taylor, og Libya har spilt

en betydelig rolle i liberiansk politikk.

Tortur. I 1989 vendte Taylor og Blah tilbake i spissen for en geriljastyrke på 200 mann, som marsjerte inn i Liberia fra Elfenbenskysten. Sammen med Prince Johnson dannet Taylor partiet Den nasjonale patriotiske front for frigjøring av Liberia (NPFL) for å ta opp kampen mot president Samuel Doe.

I 1990 får Johnson fatt på Doe, torturerer ham på det grusomste for åpent kamera og skjærer til slutt halsen over på ham. Den brutale etniske konflikten kostet om lag 200 000 mennesker livet og drev hundretusenvise på flukt. I 1996 ble en slags våpenhvile forhandlet frem, og året etter vant Taylor valget, etter å ha truet med å gjenoppta krigen hvis han tapte. «Jeg drepte din far, jeg drepte din mor. Stem på meg hvis du vil ha fred», lød den bisarre valgkampsang. Selv om Taylors regime var korrupt og brutalt, var livet lettere for liberiere flest de første årene, hovedsakelig fordi de kunne gå ut uten å bli skutt.

Det tok bare tre år, så startet et nytt væpnet opprør i det vestafrikanske landet. Samtidig fikk Taylor mange fiender i nabolandene, ved å finansiere opprør i Elfenbenskysten og Guinea. Han er etterlyst av FN's krigsforbryterdomstol i nabolandet Sierra Leone,

hvor han anklages for å ha finansiert den 11 år lange borgerkrigen, for å ha profitert på tyveri av diamanter og forsynt opprørerne der med våpen.

Enkelte observatører tror eks-presidenten neppe bør innstille seg på å bli værende i Nigeria. Det internasjonale presset for å få ham utlevert er stort. Andre kommentatorer mener det er mer enn tvilsomt om nytnevnte president Moses Blah kan bidra til å gi Liberia en bedre fremtid. Blahs navn og karriere er altfor nært knyttet til Charles Taylors, til at den nye presidenten skal kunne skaffe seg den nødvendige tiltro blant de ulike opprørsgruppene i Liberia. Mange liberiere frykter Taylor, selv etter at han har gått av – og de frykter at Blah bare blir et dekke for ham. For dem lød Charles Taylors avskjedsord mer som en trussel enn et løfte.

”

Jeg drepte din far, jeg drepte din mor. Stem på meg hvis du vil ha fred.

Charles Taylors valgkampsang.

Valgkamp kan drives på mange måter. Her er det Chakufwa Chihana, leder av partiet AFORD i Malawi, som synger nidviser om presidenten under valgkampen i 1999.

FOTO: ODD IGLEBÆK

Vil eksportere folkestyre

Norsk «deltaker-demokrati» bør ut i verden, mener stortingspartiene

Gjennom Norsk senter for demokratistøtte skal norske partier ut i verden med sine erfaringer fra å drive politisk arbeid.

•CAMILLA SOLHEIM

Fred og fordragelighet, noe som vel ikke er karakteristisk for den norske valgkampen, hersket da partitopper fra alle partiene på Stortinget satt sammen og presenterte sin støtte for Norsk senter for demokratistøtte. Ja, så stor var enigheten, at til og med Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti gjerne kunne tenke seg å samarbeide.

– Det hadde vært kjempespennende å finne et prosjekt vi kunne samarbeide om, sa Frps utenrikspolitiske talsmann Morten Høglund.

Trenger vaktbikkjer. Norsk senter for demokratistøtte har eksistert i ni måneder, men den offisielle lanseringen ble lagt til starten av den norske valgkampen. Sammen med de andre politikerne understreket utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson hvor viktig et velfungerende demokrati er. Et demokratisk styre gir fattige makt, det kan hindre hungersnød og fordele økono-

misk vekst. Et demokrati trenger en fri presse, et godt rettsvesen, men også velfungerende politiske partier, mente politikerne. – Vi trenger slike vaktbikkjer, det gjelder oss i Norge, men ikke minst i u-landene. Selv om vi har opplevd en demokratiseringsbølge i verden de siste årene, så er det fortsatt mange barnesykdommer i disse nye demokratiene, sa KrF-statsråden. Hun ønsker at norske partier skal overføre sin kunnskap og kompetanse til politiske partier i de norske samarbeidslandene.

Svake partier. – Svake politiske partier er en del av det demokratiske problemet i mange land. Støtten skal legge til rette for samarbeid om langsiktig, demokratisk organisasjonsbygging og kommunikasjon gjennom kunnskapsoverføring, rådgivning og internasjonal utveksling. For eksempel kan vi gi råd om hvordan drive en mer effektiv valgkamp, sa Frafjord Johnson. Dette ble understreket av flere av de andre partipolitikerne.

Fattiges stemme. Senteret skal være partipolitisk nøytralt, og ingen av de norske partiene skal få støtte for å drive partipropaganda, derimot skal det formidles kunnskap om parti-

”

Svake politiske partier er en del av det demokratiske problemet i mange land.

Hilde Frafjord Johnson (KrF), utviklingsminister.

Les mer på hjemmesiden: www.senterfor demokratistotte.no

oppbygging, hvordan man sikrer bred deltakelse og hvordan man drive et parti – enten det er i posisjon eller i opposisjon. – Vi skal bidra til et levende demokrati, og gjennom det gi de fattige en stemme. Ikke bare en stemme i valgurnen, men at de kan være med å delta selv, sa Frafjord Johnson. Flere framhevet også at de norske partiene kan ha noe å lære fra samarbeid med partier i andre land. – Jeg tror vi også kan lære mye sjøl, sa partisekretær Solhjell i SV.

NORSK SENTER FOR DEMOKRATISTØTTE (NDS)

- Gir støtte til nye demokratier i utvikling.
- Hovedmålet er å bidra til framveksten av flerpartidemokratier og frie valg i Sør.
- Støtten gis gjennom norske politiske partier til politiske partier i Sør.
- Prosjekter i Norges hovedsamarbeidsland i regi av norske politiske partier representert på Stortinget prioriteres.
- Ordningen fungerer som et tre-årig prøveprosjekt.

Diktator stiller på ny

Konstitusjonsdomstolen i Guatemala har godkjent den tidligere diktatoren Efraim Rios Montts kandidatur som presidentkandidat for regjeringspartiet FRG. Rios Montt er i dag kongresspresident.

De fleste politiske partier har uttalt seg negativt om domstolens avgjørelse. Enkelte sentralt plasserte opposisjonspolitikere har imidlertid ønsket kandidaturet velkommen fordi man ser muligheten til å knuse «myten Rios Montt» i et demokratisk valg en gang for alle.

Vedtaket i Konstitusjonsdomstolen kom etter at Det Øverste Valgråd og Høyesterett begge hadde vedtatt etter avstemning ikke å godkjenne kandidaturet. Vedtaket i Konstitusjons domstolen vil antakelig øke den politiske temperaturen i valgkampen. Rios Montt har foreløpig en svært lav oppslutning på meningsmålingene og ligger langt bak de to ledende opposisjonskandidatene.

364 oppgaver i NORADs stipendprogram

Senter for Internasjonalt Universitetssamarbeid har publisert en bibliografi over alle Mastergradsoppgavene som er skrevet av studenter i NORADs stipendprogram fra 1998 til 2002. 364 oppgaver er godkjent på 14 ulike Mastergradskurs ved universiteter og vitenskapelige høyskoler i Norge.

Bibliografien gir oversikt over tittel og nasjonalitet. Nyere oppgaver har også et sammendrag av studentenes funn. Oversikten over studentenes forskning viser at studentene primært har hentet problemstilling og data fra eget hjemland.

Sørafrikansk hip-hop på Quart'en

Årets Quartfestival var banebrytende for hip hop i Norge. For første gang gikk Quart, Kulturhuset Samsen og Rikskonsertene sammen om å gjennomføre en firedagers hip hop-workshop med sør-afrikanske utøvere og norske ungdommer under festivalen.

Fra før av samarbeider Quartfestivalen med Oppikoppi-festivalen i Sør-Afrika om utveksling av erfaring og artister. Et sentralt ledd i dette samarbeidet er Mmino, et sørafrikansk-norsk program for utveksling av musikk og musikkutdanning, som kanaliseres gjennom National Arts Council i Sør-Afrika og samarbeider tett med blant annet Rikskonsertene i Norge. I denne forbindelse var hip hop'erne DJ Ready D og Tumi & The Volume invitert til å spille på Quart.

I fire dager var det workshops, og på festivalens siste dag fremførte de norske ungdommene rappene de hadde laget sammen med de sør-afrikanske musikerne.

Partitoppene satt på rekke og rad og talte varmt om demokratiet. Fra venstre: partisekretær i SV Bård Vegar Solhjell, nestleder i Ap Hill-Marta Solberg, Venstre-leder Lars Sponheim, statsråd Hilde Frafjord Johnson (KrF), generalsekretær i Sp Dagfinn Sundsbø, KrF-nestleder Knut Arild Hareide, stortingsrepresentant Finn Martin Vallersnes (H) og Morten Høglund (Frp).

FOTO: CAMILLA SOLHEIM

PRSP er ikke svaret

Nasjonale fattigdomsstrategier gir ikke makt til fattige land, viser ny forskning

De nasjonale fattigdomsstrategiene (PRSP) gir kun tilsynelatende økt nasjonalt eierskap. De store finansinstitusjonene sitter fortsatt med bukta og begge endene. Det mener professor i utviklingsøkonomi Frances Stewart.

• CAMILLA SOLHEIM

FATTIGDOMSTRATEGIER

De nye fattigdomsstrategiene, PRSP'ene, ble introdusert av Verdensbanken og IMF i 1999 i forbindelse med gjeldsletteinitiativet HIPC. De skulle gjøre fattigdomsbekjempelsen til et nasjonalt anliggende for utviklingslandene selv og endre forholdet mellom bistandsgiver og mottaker. Det skjedde ikke, konstaterer Frances Stewart og Michael Wang ved Universitetet i Oxford i en ny studie.

- Det faktum at innholdet i PRSP'ene er veldig likt de tidligere tilpasningspakkene antyder at kun en liten endring har skjedd gjennom denne prosessen, sier forskerne i rapporten «Do PRSPs Empower Poor Countries and Disempower the World Bank, Or Is It The Other Way Round?».

Grunnleggende endringer. Forskerne mener at flere av de store og viktige finansieringsprogrammene til Verdensbanken og IMF ikke berøres av PRSP-prosessen, og dermed gir ikke strategidokumentene i vesentlig grad makt til de fattige landene. - De kan gi inntrykk av større eierskap, men så lenge det ikke foreligger vesentlige underliggende endringer, vil slike endringer i oppfatningen omkring eierskap, som kan gjøre finansinstitusjonenes programmer mer effektive og dermed styrke dem, sannsynligvis være kortvarige, heter det i rapporten.

Tidsnød. Det var meningen at det nasjonale eierskapet skulle dyrkes fram gjennom økt deltakelse.

Forskerne trekker fram Uganda, Rwanda og Vietnam som gode eksempler på en PRSP-prosedyrking med bred deltakelse. Men generelt er flere grupper stort sett utelatt fra prosessen; parlamentarikere, fagforeninger, kvinner og marginaliserte grupper så som småbønder og urfolk. Mange land hadde også hastverk, siden PRSP-dokumentet er nødvendig for å få gjeldslette.

Seks måneders prosess. Tanzania

Selv om PRSP-prosessen kan kritiseres, har den tross alt resultert i mer penger til skole og helse, mener forskerne bak ny rapport. Bildet er fra Vietnam.

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

var blant landene som var i størst tidsnød. Der gikk det seks måneder fra prosessen startet til regjeringens godkjenning. Underveis i prosessen har det for mange vært svært vanskelig å få tak i informasjon, om alt fra hvilket departement som har ansvar for PRSP-dokumentet, hvilket tallgrunnlag rapporten bygger på til at dokumentet helt fram til det endelige utkastet kun er tilgjengelig på engelsk. Undersøkelser viser at byboere har hatt langt større sjans til å uttale seg enn folk i utkantområdene.

Ikke forskjell. Beviset for at det ikke har skjedd grunnleggende endringer siden de fatale strukturtilpasningsprogrammene mener forskerne er at strategiene er omtrent lik i alle land. - Hvis PRSP'ene er genuint eid av et land burde vi se store variasjoner i de ulike lands strategier som reflekterer det enkelte lands prioriteringer og input fra deltakerne, og at politikken ikke gjenspeiler standardpakker, skriver Stewart og Wang i rapporten.

- **Bedre «diagnoser».** På et punkt roser forfatterne PRSP-initiativet. De mener PRSP'ene har ført til bedre

Alle ferdige PRSP'er inneholder et sett med strukturreformer som ligner sterkt på tidligere tilpasningsprogrammer.

Rapport fra Oxford University.

Les hele rapporten: www.eurodad.org/uploadstore/cms/docs/WBevalMay03.pdf

«fattigdomsdiagnoser». Definisjonen av fattigdom er utvidet, og disse bedre diagnosene har ført til økte budsjetter for basistjenester som helse, skole og rent vann. Men strategiene har i liten grad tatt for seg store og viktige temaer som landreform, budsjettarbeid og skattespørsmål. Strategiene peker på økonomisk vekst og stabilitet som viktig, men får tar for seg andre alternativer til fattigdomsbekjempelse, for eksempel ressursfordeling.

- Alle ferdige PRSP'er inneholder et sett med strukturreformer som ligner sterkt på tidligere tilpasningsprogrammer, mener forskerne og peker på punkt som integrasjon i verdensøkonomien, privatisering og store reformer i offentlig sektor.

Realistisk. - Ser du et annet alternativ til PRSP?

- Jeg skulle helst sett at Verdensbanken ble erstattet av et byrå som lånte ut penger på basis av realistiske tilbakebetalingsplaner, og som samtidig tilbydde konsulent tjenester til utviklingsland for en realistisk pris. Da ville landene være mye nærmere eierskap, sier professor i utviklingsøkonomi Frances Stewart til Bistandsaktuelt. Med en slik løs-

ning ville landene selv velge om de ville ta imot rådene eller ikke, eller eventuelt søke råd et helt annet sted. - På en måte er det det sterke land som Malaysia og Kina allerede gjør i dag, sier Stewart.

Betingelser. Samtidig ser hun at for noen land vil det være urealistisk med slike tilbakebetalingsplaner, og at det de trenger er gavebistand.

Professor Frances Stewart ved Universitetet i Oxford.

- Da er spørsmålet om slik bistand kan bli gitt uten at det er tilknyttet noen betingelser. Selv jeg ville ikke tilråde det i alle sammenhenger. Så hvem skal bestemme eventuelle betingelser? For relativt demokratiske land, ville jeg latt regjeringen bestemme politikken, og så får den bli akseptert eller avvist av givene. En slik måte vil fortsatt gi stor makt til Verdensbanken og IMF, men det har de i dag uansett, og PRSP'ene bare skjuler den, mener Stewart.

- Useriøs og overfladisk kritikk, sier UD-statssekretær

Statssekretær i Utenriksdepartementet Olav Kjørven er ikke nådig overfor Oxford-forskerne.

- Vi opplever denne kritikken som useriøs. PRSP'ene er svært viktige dokumenter, og de representerer en helt ny måte å forholde seg til fattigdomsutfordringene på. For meg virker det som om dette er en diskusjon om glasset er halvfullt eller halvtomt. Frances Stewart har som utgangspunkt at glasset er halvtomt. Hun mener at strukturtilpasningsprogrammene var fullstendig mislykkede, og mener PRSP'ene er mer av samme ulla. Vi mener at det

er stor forskjell på tilnærmingen og måten man arbeider på, sier Kjørven.

- **Til tider tregt.** Han mener at Stewarts kritikk er selvmotsigende når hun på den ene siden sier at alt er som før, samtidig som hun påpeker at det gis økte ressurser til områder som helse og utdanning.

- Det betyr ikke at jeg mener at alt Verdensbanken og IMF gjør er perfekt. En ny måte å arbeide på krever stor omstilling i disse institusjonene, og det er ikke alltid at man synes den går fort nok. Men

retningen er helt klar, sier KrF-politikeren.

Utforme sjøl. Kjørven er enig i at konsultasjonsprosessene i flere land ikke har vært bred nok.

- På mange måter er det viktig at land som Norge bidrar til å insistere på at landets myndigheter skal utforme sin egen politikk. I det ligger også at ulike grupper skal og må bli hørt, sier Kjørven.

Han tror dette vil skje etter hvert når landene ikke lenger har hastverk for å bli ferdig med strategien, for å få godkjent gjeldsletten.

IMF stønner. Statssekretæren tror en av de utfordringene framover er å få alle givene til å legge om bistanden sin i forhold til det enkelte lands fattigdomsstrategi.

- Stewart mener at PRSP'ene er lik strukturtilpasningsprogrammene, men dersom man hører på de akk, sukk og stønn som kommer fra IMF, så er det et bevis på at dette er noe nytt, som krever omstilling. PRSP'ene gir også IMF et tydeligere ansvarsområde som er fattigdomsbekjempelse, mener Kjørven.

– Afrikanske menn er taperne

Sørafrikansk forsker stiller spørsmålsteget ved bistandens «kvinnemote»

Afrikanske menn er de største taperne på mange samfunnsområder, hevder kontinentets ledende mannsforsker Robert Morrell. Han mener økonomisk vekst som kan få menn i arbeid er avgjørende for å få til økt likestilling i Afrika.

LIKESTILLING

• SILJE BERGGRAV

– Det er de afrikanske mennene som har tapt den globale kampen om jobber. Det gjelder spesielt i Øst-Afrika, sier Morrell til den svenske Sida-avisen OmVärlden. Han peker på at mange husholdninger i sørlige Afrika ledes av kvinner, og at afrikanske menns stilling er blitt stadig mer marginalisert.

– Det er lett å beskrive situasjonen som at menn svikter sine familier, at de drikker og kaster bort pengene sine på elskerinner. Men man kan også forsøke å møte dem med litt større forståelse. Disse mennene er tilsidesatt, de kan ikke forsørge sine barn, de har mistet sin posisjon som menn. Andelen husholdninger som ledes av kvinner øker, det er kvinnene som har ressursene og makten over husholdningen, sier Morrell, som er professor ved universitetet i Durban, Sør-Afrika.

Morrell mener det viktigste Vesten kan gjøre, er å avskrive fattige lands gjeld og skape rom for økonomisk vekst som kan gi nye arbeidsplasser.

– At disse marginaliserte mennene får jobb, er en forutsetning for likestilling. Vi må gi mennesker muligheten til å bygge opp livene sine, sier han.

Sex er siste arena. Mannsforskeren mener afrikanske menn i dag nektes muligheten til å utøve og uttrykke sin mannlighet på områder som jobb, ansvar, forsørgelse og beslutningstaking. Den eneste arenaen de fortsatt har til å utøve sin mannlighet, er seksualiteten.

– Disse mennene, som er maktesløse i så mange sammenhenger, er i forhold eller ekteskap med kvinner hvor de har makt. Denne makten uttrykker seg ofte i vold, som kan hevdes å være hovedårsaken til spredning av hiv i Afrika. Som respons på dette, har mange utviklingsinitiativ valgt å fokusere på ulike typer støtte til kvinner, uten å være sensitive overfor menns spesielle og vanskelige situasjon, sier Morrell til Bistandsaktuelt.

Økt spenning. – Mener du slike bistandsprosjekter er diskriminerende overfor menn?

– Jeg ønsker ikke å kritisere utviklingsprosjekter som fokuserer på kvinner. Det er åpenbart et behov for å bedre kvinners levekår – de er tross alt mye dårligere stilt når det gjelder levedyktighet, utdanning og inntekt i størstedelen av Afrika. Men noen ganger har slike initiativ ført til økte spenninger mellom menn og kvinner, spesielt når prosjektene ikke har involvert menn og problemstillinger knyttet til maskulinitet.

– Jeg tror ikke initiativ som favoriserer kvinner på bekostning av menn vil være særlig nyttige på lengre sikt. Menn og kvinner lever sammen, og utfordringen må være å gi støtte til alle mennesker, uten å

”

Jeg tror ikke initiativ som favoriserer kvinner på bekostning av menn vil være særlig nyttige på lengre sikt.

Robert Morrell, professor ved universitetet i Durban, Sør-Afrika.

1990-tallets bistandsteoretikere har ment at bistand via kvinner gir mest effekt i fattigdommen. Men hvor bærekraftige er prosjekter hvis de glemmer mennene?

ILLUSTRASJONSFOTO: ODD IGLEBÆK

skape kjønns-hierarkier, mener forskeren.

Begrepet gender, eller kjønn, har de siste årene spredt seg i alt bistandsarbeid. Fokus har vært på kjønn som sosial konstruksjon, på menn og kvinners ulike vilkår. I Vesten har mannskrisen vært diskutert i lengre tid, men i den tredje verden har temaet vært fraværende både lokalt og i bistandsdebatten.

Morrell sier til OmVärlden at man i bistandsmiljøet har en tendens til å betrakte tredje verdens menn mest som et slags hinder for utvikling, eller som ansvarlige for vold og overgrep mot kvinner.

– Det finnes et sterkt fordøm-

mende element, og selvfølgelig er det riktig at mange menn oppfører seg dårlig. Men hvis vi vil få med menn i likestillingsarbeidet, må vi begynne å jobbe på en måte som inkluderer dem. Det innebærer at vi må ta utgangspunkt i menns egne erfaringer, og spørre dem hva det betyr for dem å være menn.

Husarbeid ikke for menn. Morrell mener det er galt å bruke vestlige kjønnsteorier og mannsidealiser om felles ansvar for hjem og barn for å forstå kjønnsproblematikken i Afrika.

– Det er en dårlig idé å forsøke å tvinge afrikanske menn til å drive

husarbeid. La oss i stedet ta utgangspunkt i den eksisterende mannligheten og se på hva som er godt, og hva man kan bygge videre på, sier Morrell. Han understreker at det ikke finnes én type mannlighet i Afrika, like lite som det finnes en europeisk mannlighet. Mannsforskeren mener dessuten at oppfatningen om at afrikanske menn er spesielt voldelige, er en kolonial fordom.

– Vold er ingen norm i noe samfunn. Tvert imot skal en mann beherske seg, vise god dømmekraft, klokskap og ansvar. Det er ikke noe mannlige ideal som bygger på at menn dominerer kvinner, hevder han.

– Spennende utspill, sier NORAD-direktør

Målet om fattigdomsbekjempelse når vi satser på kvinnene.

Tove Strand, NORAD-direktør.

Direktør i NORAD, Tove Strand, kaller mannsforskerens utspill «spennende og vanskelig».

– Morrell har rett i at mennene i overgangen fra et jordbruks-samfunn i Afrika ikke har funnet sin rolle. Det er også mulig å se at kvinnens relativt frie stilling i den afrikanske husholdning i en slik overgangsfase kan ha bidratt til å utfordre mennenes nye rolle, sier hun.

Strand mener det likevel er for lettvinnt å si at mannen er tilsidesatt.

– Mange av de kvinnene som må ta ansvar for jord, barn og eldre familiemedlemmer skulle nok gjerne delt oppgaven med en ansvarsbevisst partner. Jeg tror imidlertid Morrell har rett i at også menn må gis muligheter til å bygge opp livene sine, sier Strand.

Gir mer effekt. NORAD-direktøren viser til en undersøkelse blant namibiske menn i forbindelse med hiv/aids-tiltak, der det kom klart fram at mennene var misfornøyd med den rollen de følte de måtte spille, og ønsket å få bruke seg selv på en annen måte.

Hun er ikke enig i at norske likestillingsprosjekter i Afrika har oversett mennene:

– Svært mange tiltak, blant an-

net innen reproduktiv helse og tiltak rettet mot hiv/aids, har komponenter som involverer menn. Mange av de programmene og investeringene vi deltar i, gir også arbeidsmuligheter for menn. Men målet om fattigdomsbekjempelse når vi best når vi satser på å gi kvinnene bedre muligheter til arbeid, utdanning og politisk innflytelse, mener NORAD-direktøren.

Prisverdig. Direktør Ruth Haug ved Noragric (Senter for internasjonale miljø- og utviklingsstudier) synes det er prisverdig at noen tør starte en debatt om kvinnefokus i bistandsarbeid.

– Ut fra hva jeg har sett og opplevd i Afrika, er min sympati hos kvinnene. De ligger utrolig langt tilbake når det gjelder rettigheter og fordeling. Men Morrell har sikkert rett i at hvis vi skal forstå hvorfor kvinner er undertrykket, må vi se nærmere på mannsrollen. Og det er viktig å skape forståelse for at arbeidsløshet blant afrikanske menn er et kjempeproblem, sier Haug.

Hun mener skiftet som skjedde på 80-tallet, da man i bistandsmiljøet gikk over fra å fokusere på kvinner til kjønn, var overfladisk.

– Man klarte ikke helt å operasjo-

naliserer denne forskjellen. I stor grad har fokuset fortsatt vært like sterkt på kvinner, ikke på relasjonen mellom kjønnene. At man i NORAD nå har en mann i stillingen som kjønnskoordinator, er slik sett et fremskritt. For at dette arbeidet skal bli tatt på alvor, må menn også være med, mener Haug.

Lite gehør. Ved kompetansesenteret Forum for kvinner og utviklingsprosjekt (Fokus) får Morrells utspill lite gehør:

– Fortsatt er det slik at kvinner stiller bakerst i køen når det gjelder utdanning og arbeid. Det er viktig at kvinneorganisasjoner fortsatt jobber med dette som utgangspunkt, mener fungerende daglig leder i Fokus, Anne Røthing.

– Men har Morrell et poeng i at prosjekter som har til hensikt å styrke kvinners stilling, bør satse sterkere på å også involvere menn?

– Påstandene hans rokker ikke ved de fakta om kvinners stilling som er utgangspunktet for vårt arbeid. Det er langt igjen til at kvinners fremgang på det politiske og organisatoriske plan bikker over i kvinners favor, sier Røthing.

Får hjelp av harde fakta

Historisk levekårsstudie om funksjonshemmede i Afrika

WINDHOEK (b-a): For første gang er det gjennomført en omfattende vitenskapelig kartlegging av levekårene for funksjonshemmede i Afrika. Studiene i Namibia, Zimbabwe og Malawi blir finansiert blant annet med norske midler.

NAMIBIA

• I NAMIBIA:

JULIE MASKE OG SIGURD AARVIG

– Nå fins det ikke lenger noen unnskyldning for å overse problemene våre, sier generalsekretær Gerson G. Mutendere i paraplyorganisasjonen for funksjonshemmede i Namibia.

Levekårsstudien i Namibia er svært omfattende. I 2002 ble medlemmer av 2286 husstander med funksjonshemmede intervjuet. Resultatene ble sammenlignet med en kontrollgruppe på over 1300 husstander. Til sammen utgjør dette over én prosent av befolkningen i Namibia.

Henger etter. Tallene viser at funksjonshemmede henger etter på de fleste viktige områder: Bare seks av ti funksjonshemmede barn går på skolen, og under en fjerdedel av disse fortsetter utover sjuende klasse. Ni av ti voksne funksjonshemmede er uten arbeid. Husstander med funksjonshemmede har i gjennomsnitt 30 prosent lavere inntekt enn den øvrige befolkningen i Namibia.

Studien er betalt av NORAD, bistandsorganisasjonen Atlas-alliansen og den namibiske staten. En tilsvarende levekårsundersøkelse er gjennomført i Zimbabwe. De funksjonshemmede i Malawi får sine levekårsfakta på bordet i 2005 – også de med støtte fra norske bistandsmidler.

Poliorammede **Sylvia Maso** greier seg bra. Hun har en ansvarsfull jobb og bor i eget hus sammen med tenåringsdatteren sin.

FOTO: JULIE MASKE

Følges ikke opp. Funksjonshemmede i Namibia er offisielt sikret de samme menneskerettigheter som resten av befolkningen gjennom landets lover. For seks år siden vedtok nasjonalforsamlingen en politikk for å integrere funksjonshemmede i samfunnet, men avstanden mellom teori og praksis er stor. Blant annet viser den nylig publiserte levekårsstudien at bare fem prosent av de som ønsker seg utdanning i yrkesfag, faktisk får slik opplæring. Bare 17 prosent av de som trenger hjelpemidler, får dekket behovet. Det store flertallet av funksjonshemmede må også greie seg uten rådgivning, selv om to av tre

Gerson G. Mutendere, talsmann for Namibias funksjonshemmede.

ønsker dette.

Gerson Mutendere i National Federation of People with Disabilities in Namibia (NFPDN), som selv er rullestolbruker, er ikke overrasket over disse tallene, men han er glad for å kunne slå i bordet med harde fakta.

– Tidligere manglet vi data om levekårene til funksjonshemmede. Nå har vi fakta spesifisert på de ulike områdene som utdanning, arbeid og inntekt.

Rapporten fra studien i Namibia ble presentert før sommeren med statssekretær Isak Katali i MLRR til stede. Han lovet at dataene vil komme til nytte i det politiske arbeidet for funksjonshemmede.

– Jobb er viktigst for å bedre de funksjonshemmedes kår

Sylvia Maso (40) hører til et mindretall blant funksjonshemmede i Namibia: Hun er enslig mor og rullestolbruker med utdanning og fast jobb. Sylvia har en lederstilling med ansvar for yrkesopplæring av funk-

– Kommer hun noen gang til å gå? Datteren er det eneste barnet Ann har igjen. Et av barna hennes døde, og sønnen ble stjålet fra henne da hun var flyktning i Angola. FOTO: SIGURD AARVIG

sjonshemmede og personalansvar for åtte medarbeidere i organisasjonen Ehafo Trust i Windhoek. Hun bor sammen med datteren på 16 år og gjør husarbeidet selv.

– Jeg fikk en rullestolrampe til inngangen så jeg kan bevege meg fritt omkring.

Oppveksten ble en tøff periode, etter at Sylvia fikk polio som seksåring.

– Det var ikke lett for meg å akseptere mitt handikap. Jeg kunne ikke lenger være med på å leke og ble ertet av de andre ungene. I samfunnet ble jeg møtt med dårlige holdninger. Folk syntes synd på meg og trodde ikke jeg kunne ta egne valg. Den holdningen har heldigvis endret seg de siste ti årene.

Sylvia mener arbeid er det viktigste for at funksjonshemmede skal få det bedre. I tillegg må myndighetene gjøre skolene og andre offentlige steder lettere tilgjengelig for folk med rullestol eller krykker. Lavt utdanningsnivå er imidlertid et hinder:

– De fleste funksjonshemmede har aldri gått på skole. De kjenner ikke sine rettigheter, konkluderer Sylvia.

Bare én av fire får trygd. Bare én av fire husstander med funksjonshem-

”

Mange låser sine funksjonshemmede barn inne hele dagen for å komme seg på arbeid.

Pamela, medlem av foreldregruppe i Windhoek.

mede i Namibia mottar uførepensjon fra staten. Medlemmene av foreldregruppa Heavenly Flowers i Windhoek er ikke blant dem. De forteller om en desperat kamp for å skaffe mat, klær og behandling til sine funksjonshemmede barn.

– Jeg må slåss for at barnet mitt skal få utdanning. Vi trenger spesiallærer. Sønnen min mangler rullestol. Økonomien er det vanskeligste, forteller Pamela. Sønnen hennes er fem år. Han har vannhode, ryggmargsbrokk og klumpfot.

– Mange låser sine funksjonshemmede barn inne hele dagen for å komme seg på arbeid. Nylig så jeg en 14-åring bundet til et tre mens foreldrene var borte. De hadde ikke noe alternativ, ingen som kunne ta seg av henne, sier Pamela.

Stigmatiseres. Mange funksjonshemmede barn blir forlatt av sine foreldre og må overleve som tiggere. En del foreldre gjemmer barna sine fordi de er flau over dem. Naboer, familie og nærmiljø viser liten forståelse.

– Sønnen min har Downs syndrom. En sa til meg – du har vel ligget med broren din, siden du har fått et slikt barn. En annen sa at dette barnet er ikke fra Gud, forteller Esther, leder av foreldregruppa. Hun mener

Bevisstgjøring. Forskningschef Arne H. Eide i Sintef Unimed, som er prosjektleder for studiene i Namibia, Zimbabwe og Malawi, sier at prosjektet er enestående på flere måter. Dette er den første vitenskapelige kartleggingen av levekårene til funksjonshemmede i Afrika.

– Vi etablerer datasett over levekårsindikatorer som viser situasjonen for funksjonshemmede i det sørlige Afrika, og vi sikrer disse dataene for fremtiden. Målet er å bidra til å forbedre funksjonshemmedes livssituasjon ved å la organisasjonene deres ta dataene i bruk i samarbeid med myndigheter og fagfolk, sier Eide.

Oppdragsgiver for levekårsstudiene er Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) i Norge. Prosjektet er en del av FFOs strategiske satsing i Sørlege Afrika med Southern Africa Federation of Disabled People (SAFOD) som hovedsamarbeidspartner i regionen.

Ikke krøplinger. NFPDN bidro med intervjuere til undersøkelsen. I september lanserer de en nasjonal kampanje, Namibia Awareness Building Campaign rettet spesielt mot politikere, byråkrater og lokale ledere. Målet er å gjøre dem mer bevisst på de funksjonshemmedes situasjon. Pressen er en annen målgruppe, forteller Gerson Mutendere:

– Vi reagerer ofte på språkbruket i mediene. De omtaler funksjonshemning som en sykdom, og vi kalles krøplinger og andre navn vi ikke liker. I dag arbeider ingen funksjonshemmede journalister i namibisk presse, men avisen New Era har etter påtrykk fra oss satt en journalist til å jobbe spesielt med saker som angår funksjonshemmede.

Holdningskampanjen støttes med norske bistandsmidler, og FFO er med som samarbeidspartner.

at legene ofte står i veien for dem.

– Legen sa vi skulle begynne med fysioterapi da sønnen min fylte tre år. Senere hørte jeg at treningen av barn med Downs syndrom burde begynne allerede en måned etter fødselen. Nå har han fått epilepsi i tillegg. Han får fysioterapi, men vi må betale for behandlingen.

En av mødrene forsøkte å bestille rullestol til barnet sitt, men måtte gi opp fordi den kostet 12.000 namibiadollar, om lag 10.000 norske kroner.

– Vi får bare 3600 dollar i offentlig støtte til rullestolen, så hva gjør du da?

Krever hjelp. Foreldregruppa organiserte seg i fjor for å støtte hverandre og være pressgruppe. Etter at de registrerte seg som organisasjon, har de fått vite at de har krav på å få møte en rådgiver fra helsedepartementet. Den frivillige organisasjonen Onyose Trust har gitt foreldregruppa lokaler, men mangler midler til å gi dem økonomisk hjelp.

Ei jente på ett år plasseres foran oss. Hun har ingen armer. Beina er to korte stump. Hun er pyntet i sin fineste kjole.

– Jeg aner ikke om hun noen gang blir i stand til å gå, sier mora.

UNDP foreslår Tusenårspakt

Afrika henger etter – farten i utviklingen må økes dramatisk

Dersom utviklingen fortsetter i samme spor og tempo som i 1990-åra, vil ikke målet om en halvering av fattigdom i Afrika sør for Sahara nås før i 2147, framgår det av årets levekårsrapport fra FN-organisasjonen UNDP. For å få fortgang i fattigdomsbekjempelsen lanseres det nå en ny handlingsplan – en tusenårspakt.

LEVEKÅR

• TONE BRATTELI

For tredje år på rad kan nordmenn sole seg i glansen av at Norge ligger som nummer én på UNDPs rangering av verdens beste land, men sett i et globalt perspektiv er det liten grunn til jubel. Utviklingen bort fra fattigdom og nød går for sakte, og for noen land har det til og med gått i feil retning.

Rundt 54 land er nå fattigere enn i 1990, i 21 land har andelen mennesker som sulter økt, i 14 land har barnedødeligheten økt og i 34 land har forventet levealder gått ned.

«Katastrofalt». «Tusenårsmålene stiller verden overfor avskrekkende utfordringer. Med mindre det skjer radikale forbedringer, vil altfor mange land ikke nå målene – med katastrofale følger for de fattigste og mest sårbare innbyggerne.» heter det i rapporten.

Samtidig mener rapportforfatterne at mulighetene til en kursendring finnes, og de understreker det positive i at det eksisterer «en oppriktig enighet mellom rike og fattige land om at fattigdom er verdens problem.»

– Eksempler fra hele verden viser at det er mulig å nå målene. I løpet av de tre siste tiårene har for eksempel forventet levealder i fattige land økt med åtte år, og analfabetismen er halvert, sier hovedforfatter av rapporten, Sakiko Fukuda-Parr.

Hun påpeker at Øst-Asia, med Kina og India i spissen, har vist at det er mulig å halvere andelen av befolkningen som lever i ekstrem fattigdom. Uganda har klart å snu hiv/aids-kurven og redusert antall smittede. Og flere land er på god vei til å oppnå målet om å få like mange jenter som gutter i grunnskole.

Kursendring. UNDP lanserer i årets levekårsrapport et forslag om en Tusenårspakt, som innebærer en samlet handlingsplan og utviklingsstrategi for rike og fattige land.

– Hvis alt blir ved det samme vil Tusenårsmålene ikke nås. Progresjonen i utviklingen må økes dramatisk, heter det i rapporten.

I 59 fattige land må det foretas en umiddelbar kursendring, mener rapportforfatterne. Dette er de landene som sliter hardest med ekstrem fattigdom og veldig lave vekststrater.

Krisene har fulgt hverandre i 1990-åra i disse landene. Andelen fattige har økt, stadig flere sulter og levealderen synker, mens færre har tilgang på rent vann og tilfredsstillende sanitæranlegg.

Ifølge UNDP skal Tusenårspakten være en handlingsplan som fokuserer nettopp på disse mest utsat-

Økt utdanning for jenter er blant de viktigste tiltakene for å bekjempe fattigdommen i Afrika. Disse to jentene fra Mosambik er blant de heldige.

FOTO: RUI ASSUBUJI

te landene – de landene som har mest behov for støtte.

Seks tiltak. Ifølge FN-organisasjonen må de følgende seks tiltakene gjennomføres for å hjelpe landene med å bryte ut av fattigdomsfellene:

■ Investere tidlig og ambisiøst i grunnleggende utdanning og helse med stor vekt på likestilling mellom kjønnene.

■ Sørg for økt produktivitet blant fattige småbønder.

■ Forbedre grunnleggende infrastruktur som havner, veier, kraftforsyning og kommunikasjonssystemer, for å redusere kostnadene ved å drive næringsvirksomhet.

■ Utvikle en industripolitikk som fremmer næringsvirksomhet og bidrar til å gjøre økonomien mindre avhengig av råvareeksport. Sørg for en aktiv rolle for små og mellomstore bedrifter.

■ Fremme demokrati og menneskerettigheter for å fjerne diskriminering, sikre sosial rettferdighet og bidra til velferd for alle mennesker.

■ Sikre en miljømessig bærekraftig utvikling og sunn byplanlegging som fører til langsiktige framskritt i utviklingen.

I rapporten lanseres det forslag til handling knyttet til hvert enkelt av de åtte tusenårsmålene. Hensikten er å bedre situasjonen for de 1,2 milliarder menneskene som i dag lever på under en dollar dagen. Sju av Tusenårsmålene må nås av utviklingslandene, bare det siste innlemmer direkte de rike landene. Men det er innenfor dette siste målet det skal utvikles partnerskap på kryss og tvers av landegrensener og sektorer for å ta det enorme løftet som all statistikk viser er nødvendig.

Alarmerende om helse. Helsestatistikker er for eksempel blant de mest alarmerende – men bedre helse, redusert barnedødelighet og kampen mot hiv/aids og malaria er viktige tusenårsmål. Hver dag dør 30 000 barn av sykdommer som kan forebygges. En halv million kvinner dør som følge av graviditet og fødsel. Av de 42 millioner menneskene i verden som nå lever med hiv/aids bor 39 millioner i utviklingsland.

I rapporten heter det at uten mye raskere progresjon vil tusenårsmålene på disse områdene ikke nås. Afrika sør for Sahara vil ikke nå målet om å redusere barnedødelighe-

FNS TUSENÅRSMÅL:

- Utrydde ekstrem fattigdom og sult. Blant annet halvere andelen av verdens befolkning som lever på under 1 dollar om dagen og andelen mennesker som sulter, innen 2015.
- Grunnutdanning til alle innen 2015.
- Likestilling skal fremmes og kvinners innflytelse i samfunnet skal styrkes.
- Småbarnsdødeligheten skal reduseres med to tredjedeler innen 2015.
- Dødeligheten blant gravide og fødende skal reduseres med tre fjerdedeler innen 2015.
- Aids, malaria og andre sykdommer som truer menneskeheten skal stoppes og reverseres innen 2015.
- Sikre miljømessig bærekraftig utvikling. Blant annet halvere andelen mennesker uten sikkert drikkevann innen 2015.
- Utvikle et globalt partnerskap for utvikling mellom rike og fattige land.

ten med to tredjedeler før 2165 – 150 år etter målsettingen.

– Denne statistikken er skammelig fordi mange av disse dødsfallene kunne ha vært unngått med mer utbredt bruk av myggnett, jordmødre, rimelig antibiotika, grunnleggende hygiene og behandling for å bekjempe tuberkulose, heter det i rapporten.

Det slås fast at helseordningene i fattige land er alvorlig underfinansiert i forhold til å oppnå målene. I 1997 ble det brukt 6 dollar per innbygger i de minst utviklede landene og 13 dollar i lavinntektsland. I øvre middelinntektsland ble det brukt 125 dollar per innbygger, mens i høyinntektsland som vårt var gjennomsnittet på 1356 dollar. Verdens helseorganisasjon anslår at 35 til 40 dollar per innbygger er det absolutte minimum for grunnleggende helsetjenester.

Forpliktelser. Blant rekken av anbefalinger som denne handlingsplanen inneholder er rett og slett en oppfølging av de forpliktelser de rikeste landene allerede har påtatt seg. Selv med løfter som er gitt vil likevel ikke den samlede offisielle utviklingsbistanden komme opp i mer enn 0,26 prosent av brutto nasjonalinntekt, og de 22

Mark Malloch Brown, UNDPs leder.

rike landene som er medlemmer i OECDs bistandskomité vil dermed ligge langt under det

vedtatte målet om en bistand på 0,7 prosent av BNI.

– Vi ber ikke om en åpen penge-sjekk. Vi ber om et nytt partnerskap der bistand blir en toveis affære. Fattige land må gjennomføre politiske reformer for å bekjempe fattigdommen. Rike land må gi mer bistand, øke gjeldsletten og fjerne nasjonale subsidier som hinder utvikling i fattige land, sier UNDPs leder Mark Malloch Brown.

”

På pluss-siden notes det at forventet levealder i verden har økt med åtte år på 30 år.

Les mer om FN-rapporten på www.undp.no

Folkerett som sultvåpen

Norske forskere vil gjøre afrikanske regjeringer mer ansvarlige

Med norsk hjelp har flere afrikanske land begynt å undersøke hvordan man kan bruke rettsvesenet som et våpen i kampen mot sult og hungersnød. Rammene for lovverket ligger allerede nedfelt i menneskerettighetene.

• BIBIANA DAHLE PIENE

– Med dette tenes det virkelig et nytt håp, sier ernæringsforsker Wenche Barth Eide ved Universitetet i Oslo. Hun sitter i ledelsen for det Oslo-baserte internasjonale prosjektet «Retten til mat i utvikling» (IPRDF), som fokuserer på hvordan det internasjonale menneskerettighetsvernet kan brukes i kampen mot sult.

– Dette er et lite utprøvd verktøy. Men det handler kort og godt om hvordan man kan gjøre den enkelte stats myndigheter ansvarlige for å avverge sult og hungersnød i sine respektive land, sier Wenche Barth Eide.

Underrapporterer. En sultkatastrofe oppstår i hovedsak av to grunner: For det første som et resultat av naturens luner. Den andre grunnen bunner i hvordan stater håndterer en katastrofe under utvikling.

Mange land underrapporterer problemer eller nekter å se problemene i øynene fordi de frykter risikoen for dalende internasjonal anerkjennelse, viser forskning. I enda mer ekstreme tilfeller har myndigheter bevisst brukt mat og matmangel som et ledd i en politisk kamp.

Flere av menneskerettskonvensjonene, som Konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter og Barnekonvensjonen, nedfeller retten til å være trygget mot sult. Siden de fleste landene har ratifisert konvensjonene, står rettighetene over landenes egne lover.

– Vårt prosjekt dreier seg om å gjøre rettsvesenet og det sivile samfunn i land der deler av befolkningen sulter, oppmerksomme på mulighetene disse konvensjonene gir til å stille staten til ansvar, sier Barth Eide.

Så langt er fire pilotland trukket med i prosjektet: Sør-Afrika, Uganda, Mali og Sierra Leone. Med midler fra Utenriksdepartementet og NORAD har IPRDF startet et samarbeid med blant annet myndigheter, offentlige administrasjon og frivillige organisasjoner. Også relevante FN-organer har deltatt i arbeidet.

Ved siden av å informere om mulighetene som ligger i menneskerettighetene, vurderes også hvert enkelt lands eksisterende lovgivning og politikk i forhold til retten til mat.

Politisk vilje. Men det er et stykke fram til man kan se for seg sultne i Afrika som saksøker sine myndigheter fordi de ikke får nok å spise.

– Det er langt igjen. Men det er viktig å starte denne dialogen. Det er ikke mye annet nytt som skjer når det gjelder sultkatastrofer, sier Barth Eide.

Hun viser til en parallell sak som ble kjørt for en sørafrikansk rett for en tid tilbake, da en gruppe hjemløse saksøkte lokale myndigheter

som nektet dem retten til midlertidig husly. De hjemløse vant saken, fordi domstolen fant at myndighetene brøt sine forpliktelser om å sikre befolkningens rett til bolig.

– Det må være en politisk vilje til å ta opp dette spørsmålet, og en vilje til åpenhet omkring problemene. Vi jobber også med hvordan vi skal kunne trekke media med i arbeidet. De kan spille en enormt viktig rolle, fremholder Barth Eide.

– *Hvordan kunne dette ha avverget dagens sultkatastrofe i Afrika?*

– En sultkatastrofe kommer sjelden over natta. I Afrika er det jo stadig vekk tørkekatastrofer. Dersom myndighetene var blitt gjort ansvarlige på en annen og mer systematisert måte, for eksempel ved å identifisere de mest sårbare gruppene og sørget for utdeling av mat, kunne kanskje deler av katastrofen vært avverget.

Kontroll. – Men for å få til en utvikling på dette området kreves et oppgående sivilt samfunn, som kjenner lovene og kan kontrollere hva som skjer. Gjennom å ratifisere menneskerettskonvensjonene har jo mange lands myndigheter allerede forpliktet seg til å ta ansvar. Det det ofte handler om er å sørge for at de faktisk innfrir ansvaret sitt, fremholder Barth Eide, og nevner India som et eksempel: Til tross for at landet årlig har en overproduksjon av 60 millioner tonn korn, sulter deler av befolkningen.

– I noen delstater har man brukt rettsvesenet til å slå fast at myndighetene har plikt til å sørge for mat til disse gruppene, forteller hun.

”

Så langt er fire pilotland trukket med i prosjektet: Sør-Afrika, Uganda, Mali og Sierra Leone.

Wenche Barth Eide, ernæringsforsker ved Universitetet i Oslo.

Hiv/aids forverrer sultkatastrofen i Afrika

Virkingen av hiv/aids epidemien på matvaresikkerheten i det sørlige Afrika er sterk og negativ. Det viser en rapport fra Southern African Development Community (SADC).

• TONE BRATTELI

I rapporten blir det påpekt at sammenhengen mellom hiv/aids og matvaresikkerhet må få større oppmerksomhet fra internasjonale fora og i de enkelte landene i åra som kommer.

2002 ble et kriseår når det gjelder matvaresikkerheten i flere afrikanske land. I rapporten med den omstendelige tittelen «Towards identifying impacts of hiv/aids on food insecurity in Southern Africa and implications for response» er det sett nærmere på situasjonen i Malawi, Zambia og Zimbabwe. Kombineringen av mange hiv/aids rammede på landsbygda og dårlige avlinger kalles en ny form for sultkatastrofe.

Globalt finner vi 7 av 10 hiv-infeksjoner i Afrika. Ifølge rapporten er det antatt at 28,5 millioner mennesker lever med hiv/aids på dette kontinentet.

Omfattende krise. I det sørlige Afrika hadde de den verste matvarekrisen på over et tiår i fjor. Malawi, Zambia og Zimbabwe mottok bety-

delig hjelp under krisen. Siden desember har om lag 25 prosent av befolkningen mottatt matvarehjelp og annen humanitær støtte. I Zimbabwe har over halvparten av befolkningen mottatt slik hjelp, viser rapporten.

Spesielt sårbare er barn som har mistet en eller begge foreldre under hiv/aids epidemien. Rapporten anslår at i de nærmeste 10 til 15 åra kan antallet foreldreløse barn stige til 10 millioner i det sørlige Afrika.

På landsbygda er det i familier som rammes av sykdom og død at forholdene er verst. De har ikke ressurser til å holde oppe produksjonen av mat på egne områder, og taper både i forhold til markedet og når det gjelder mat til eget forbruk. Sårbarheten i flere av disse husholdningene er forsterket i 2002 og i år.

Tilsvarende gjelder også for husholdninger der eldre kvinner eller barn er familieoverhoder.

Tre veier å gå. Hvordan kan man så forebygge eller lindre effekten av den negative hiv/aids – matvaresikkerhetsspiralen? I rapporten blir det foreslått tre innfallsvinkler:

■ Fattige familier som er rammet må nås gjennom målrettet støtte. Det er ikke nok å opprette en sentral for matvareutdeling. Det foreslås programmer som sikrer at barn får minimum ett måltid mat på skolen hver dag. Det kan også bidra til at barn ikke dropper ut av skolen, med den effekten det kan ha på utdanningsnivået. «Arbeid for mat-

programmer er et annet tiltak, men disse må utformes slik at de er tilpasset kapasiteten til eldre og syke mennesker.

■ En annen innfallsvinkel er støtte til å øke produktiviteten innenfor matproduksjonen. I rapporten pekes det på at slike tiltak må tilpasses den enkelte husholdning og enkeltmennesker. Støttetiltak bør særlig rettes mot husholdninger der familieoverhodet er en eldre kvinne eller en kronisk syk. Produksjonsmetodene må tilpasses de ressursene disse gruppene har.

■ En tredje innfallsvinkel er bruk av mikro-finans og andre økonomiske virkemidler. Bruk av mikro-finans forutsetter at husholdningen får en viss inntekt og kan betale tilbake gjeld. Det gjelder ikke alle. I rapporten foreslås derfor også ulike spareordninger som kan brukes i vanskelige situasjoner eller for å komme i gang med en virksomhet. I denne sammenhengen blir støtte til sikkerhetsnettverk trukket fram. Hiv/aids i seg selv fører til utgifter og stress som gjør det umulig for en familie å få regelmessige inntekter. I rapporten foreslås kontinuerlige kampanjer for å mobilisere ressurser som kan bistå disse familiene. Gjennom mobilisering kan den lokale deltakelsen styrkes og det samme kan den sosiale kapitalen på landsbygda. Kampanjer fører også til større bevissthet om problemene og løsningene.

”

Sårbarheten i flere av disse husholdningene er forsterket i 2002 og i år.

«Towards identifying impacts of hiv/aids on food insecurity in Southern Africa and implications for response.» Rapport utgitt av Southern African Development Community (SADC), 2003.

notiser

Nye 20 millioner til tørkerammede

Norge gir ytterligere 20 millioner kroner til de tørkerammede i det sørlige Afrika.

– Den nye bevilgningen skal få til videreføring av ernæringsprogrammer gjennom UNICEF, ReddBarna og Norsk Folkehjelp. Dette inkluderer støtte til skolematprogrammer som i tillegg bidrar til å holde barna i skolen, sier utviklingsminister Hilde Frøfjord Johnson i en pressemelding. Matvaresituasjonen i det sørlige Afrika har bedret seg det siste året, men situasjonen i Zimbabwe er kritisk. Rundt 6,5 millioner mennesker trenger mat for å overleve og halvparten befinner seg i Zimbabwe. Sammenlagt har Norge de to siste årene bidratt med 275 millioner kroner for å avhjelpe tørkekatastrofen på Afrikas Horn og i det sørlige Afrika.

Nye forskrifter om særlige tiltak mot Zimbabwe

Regjeringen har vedtatt nye forskrifter for Norges og nordmenns relasjoner til det gamle hovedsamarbeidslandet Zimbabwe. Forskriftene inneholder forbud mot eksport av våpen og teknisk hjelp og opplæring tilknyttet slikt materiell, forbud mot eksport av utstyr som kan brukes til nasjonal undertrykkelse og forbud mot innreise til eller transit gjennom Norge for personer tilknyttet Mugabe-regimet. Samtidig vil eventuelle formu-er som tilhører disse personene bli fryst. Forskriftene gjelder med øyeblikkelig virkning og eventuelle brudd på dem kan medføre straff. Samtidig oppfordrer Norge Zimbabwes naboland, med Sør-Afrika i spissen, om å trappe opp sin innsats for dialog mellom regjering og opposisjon i Zimbabwe med sikte på å finne en løsning som kan sikre demokrati og menneskerettigheter.

Norsk støtte til Liberia økes

Utenriksdepartementet gir ytterligere 10 millioner kroner til Liberia. Samlet har Norge så langt i år gitt 45 millioner kroner til det krigsherjede landet.

– Når sikkerhetssituasjonen i Liberia nå forventes å bli bedre og FN har revidert sin nødhjelpsappell ønsker vi å raskt kunne bidra til å avhjelpe den humanitære situasjonen og dermed også bidra til å stabilisere situasjonen i landet og regionen, sier utenriksminister Jan Petersen. Pengene skal fordeles mellom Kirkens Nødhjelp, Verdens Helseorganisasjon og UNICEF og vil bli brukt til nødhjelpsvarer, kirurgisk utstyr og reintegrering av tidligere barnesoldater og familiegjengforening.

Svøpt i et teppe av røyk

Mellom-Amerikas regnskoger i fare – tusener av hektar forsvinner hvert år

PETÉN (b-a): Under et teppe av røyk er Mellom-Amerikas vakre regnskoger i ferd med å forsvinne. I løpet av 45 år – fra 1945 til 1990 – ble to tredeler av naturskogen hogget eller svidd av og lagt ut til beitemark, plantasjer eller veier. Tross økende bekymring for de økologiske konsekvensene fortsetter avskogingen i et faretruende tempo.

• I GUATEMALA:
GUNNAR ZACHRISEN

REGNSKOG I det naturskjønne Guatemala kan himmelen være blå, blå, blå og skogen grønnere enn noe annet sted i verden. Men det er ikke det som slår oss denne brennhete vårdagen på vår ferd langs tørre grusveier i Petén-provinsen i den nordlige delen av landet. Nettopp i denne provinsen finnes Mellom-Amerikas største sammenhengende belte av naturskog. Men det er også her at røyken ligger tettest – som et endeløst grått filter over naturens klare farger.

Tusener av kyr står dovent og eter vårgress langs veien fra Alta Verapaz til den kjente turistbyen Flores. Men bare noen hundre meter unna ser vi flammene slikke oppover trestammene. Og ikke bare her: På et dusin steder passerer vi forbi små og store branner. Kilometer på kilometer er blitt flammens rov. Dette er menneskers verk, men intet menneske er å se. Hensikten er å rydde nytt land for kvegflokkene, som kanskje skal bli til hamburgere i en amerikansk burgerrestaurant.

Bølge av skogbranner. «En ny bølge av skogbranner herjer nå i Petén» skriver hovedstadsavisen Prensa Libre et par dager senere. «I går bekjempet omlag 1500 personer fra ulike institusjoner 37 branner. De verste brannene fant sted i naturreservater», heter det videre.

Med kilder i landets miljøverndepartement kan avisen også fortelle at skogsområder på omlag 13500 hektar* har gått med i Guatemala i løpet av årets tre første måneder. I 2002 var det registrert skogbranner som ødela tilsammen 22.000 hektar, og i noen år har det vært svidd av over dobbelt så mye. Verst var det i 1998 da mer enn 360.000 hektar gikk med totalt. Ifølge myndighetene er det nettopp landbruksnæringen og det stadig mer omseggrpende kvegholdet som har hovedskylden.

«Det finnes grupper som er interessert i å ødelegge systemet med nasjonale naturvernområder. Hvis myndighetene ikke stopper dem, må vi fastslå at de samme tjenestemenn begår tjenesteforsømmelse», uttaler Carlos Albacete som leder av organisasjonen Tropicó Verde. Han påpeker det paradoksale i at myndighetene i det naturrike landet kun har øremerket omlag 8 millioner kroner i året til bekjempelse av skogbranner.

Konstant røykteppe. – Anslagene er usikre, men man antar at det har gått med omlag 80.000 hektar per år de siste 10-15 årene. I dag er hovedproblemet Petén, mens situasjonen er relativt stabil i den sørlige delen av landet, forteller Edwin Castellanos som leder Senter for miljøstudi-

Friskt, grønt gras – mat for Petén-provinsens titusener av kjøttkveg – vokser raskt opp der flammene har herjet få måneder tidligere. Men det biologiske mangfoldet er ødelagt.

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

er ved Universidad del Valle i hovedstaden.

Castellanos leder et prosjekt som prøver å skaffe enda sikrere oversikt over den pågående ødeleggelsen av landets naturlige biotoper, blant annet ved hjelp av data fra satellittovervåking. Et problem for overvåkingen er imidlertid at det ligger et nesten konstant teppe av røyk over Petén-provinsen.

Ifølge miljøprofessoren skyldes mesteparten av avskogingen i dette området at militærregjeringene på 1970- og 80-tallet oppfordret jordløse bønder fra de østlige deler av Guatemala til å ta i bruk nytt og ubrukt

land i nord. Men kapitalkrefter med base i hovedstaden og de sørlige deler av landet, ikke minst de rike kvegeierne, må også ta sin del av ansvaret.

– På 1970-tallet var det folk som via sine kontakter med de militære fikk landrettigheter til enorme områder. Ja, enkelte rancher er i dag så store at de synes godt på vanlige nasjonale kart og satellitt-foto, forteller Castellanos.

Hæren verner Tikal. I andre deler av området var det veibyggerne og oljeindustrien som sto for nedhogging av urskogen. Men det finnes også

Forskerne anslår at omlag 80.000 hektar naturskog forsvinner hvert år. Med skogen forsvinner også mangfoldet av arter.

Krokodillene er en av mange truede dyrearter i den guatemalanske faunaen.

områder som er bevart – store områder uberørt urskog med sitt utrolige varierte mangfold av arter. Et av dem er regnskogen rundt den viktige turistattraksjonen Tikal – mayasivilisasjonens gamle hovedsete i Mellom-Amerika.

– I Tikal har det vært ansett som en viktig nasjonal oppgave å bevare skogen, og hæren har hele tida hatt kontroll. Derfor har man også klart å beskytte skogen mot inntrengere, sier Castellanos.

Han mener at det nå må et nasjonalt krafttak til for å stoppe ytterligere reduksjoner i naturskogen.

– Det gjøres nå nye forsøk fra myndighetenes side på å gi folk formelle eiendomsrettigheter til jorda. Det vil nok hjelpe på mot ytterligere migrasjon og avskoging. Men det viktigste nå er å stoppe folk fra å gå enda dypere inn i skogene. Selv mener jeg at hæren er den eneste nasjonale institusjon som kan foreta en effektiv kontroll og overvåking av de gjenværende biotopene, sier Castellanos.

Norsk miljøbistand. Vern av naturskogene er også et hovedfokus for norsk bistand til Mellom-Amerika, men ved første øyekast ser det ut til at det er kvegeierne – ikke naturskogen – som får norsk støtte i Guatemala. Omlag 43 millioner kroner over fem år er foreløpig avsatt til tiltak

”

Folk fikk jord via sine kontakter med de militære. Enkelte rancher er i dag så store at de synes godt på vanlige nasjonale kart og satellitt-foto.

Edwin Castellanos, leder av Senter for miljøstudier ved Universidad del Valle.

Ordforklaring:

Et hektar = 10.000 kvadratmeter.

MILJØ-BISTAND

■ Miljøvern er et viktig formål for norsk bistand til Mellom-Amerika. Bistanden er et ledd i oppfølgingen av FNs miljøtoppmøte i Johannesburg.

■ Den totale regionalbevilgningen for NORADs bistand til Mellom-Amerika er på 131 millioner kroner inneværende år. Av dette går omlag 24 millioner kroner til miljøtiltak.

■ Støtten til forskningsinstitusjonen CATIEs program for bærekraftig kvegebruk i Petén-provinsen er på 43 millioner kroner – fordelt over fem år.

Påsatte skogbranner er et dagligdags fenomen i Guatemalas kvegområder.

Utbyggingen av veier har gjort nye områder mer tilgjengelige for bosetting. Jordløse småbønder fra sør har rykket inn i områder som tidligere kun var bebodd av lokale indianergrupper.

for familier som driver med kvegdrift. Bærekraftig kvegdrift er stikkord for dette miljøprogrammet

- Bistand kan lett bli for idealistisk. Vi må ta hensyn til realiteter. Blant disse realitetene er at 30 prosent av alt areal i Mellom-Amerika er beitemarker og at arealet er økende som følge av at kvegdrift er mer lønnsomt enn en del andre mer tradisjonsrike næringer. Derfor satser vi heller på støtte til en mer økologisk bærekraftig kvegdrift framfor å tro at man kan bekjempe kvegdriften, sier ambassaderåd Lars Petter Henie ved den norske ambassaden i Guatemala City.

Han vektlegger samtidig at økologisk bærekraft må kombineres med økonomisk bærekraft for den enkelte kvegeier. - Bærekraft i disse prosjektene finnes ikke hvis vi ikke samtidig kan bevise overfor bonden at han får mer melk og dermed mer penger ut av å drive økologisk, sier Henie.

Ny, stor næringsvei. Den norske ambassaderåden viser til at kvegdrift er relativt nytt i Guatemala - sammenlignet med andre og mer tradisjonsrike jordbruksformål som kaffe, sukker og bananer.

- Kvegdrift er den nye store næringsveien, men folk flest har liten erfaring med dette og kan lite om å drive bærekraftig. Derfor gjør man også nybegynnerfeilene, noe som kan føre til ubotelig skade på naturen, sier han.

De nye ideene, som skal innføres ved hjelp av norsk støtte og forskningsinstitusjonen CATIE, er at man i større grad kan kombinere kvegdriften med annen produksjon. Planting av edeltrær på beitemarkene gir skygge for kveg og planter og bidrar til bedre jordsmonn og mindre erosjon. Samtidig kan trevirket fra edeltrærne gi tilleggsinntekt for bonden. Begge deler bidrar til å redusere behovet for stadig å rydde nytt land gjennom å svi av den økologisk viktige naturskogen.

Utsettes for overgrep

- Den generelle fattigdommen, et lavt kunnskapsnivå, et sterkt befolkningspress, drivhuseffekten som bidrar til et tørrere klima i regionen - kombinert med altfor små offentlige miljøvernbudsjetter og et rettsystem som ikke fungerer. Dette er dødelig sprengstoff for miljøet i Guatemala, sier lederen av miljøorganisasjonen FUNDAECO, **Marco Vinicio Cerezo** (bildet).

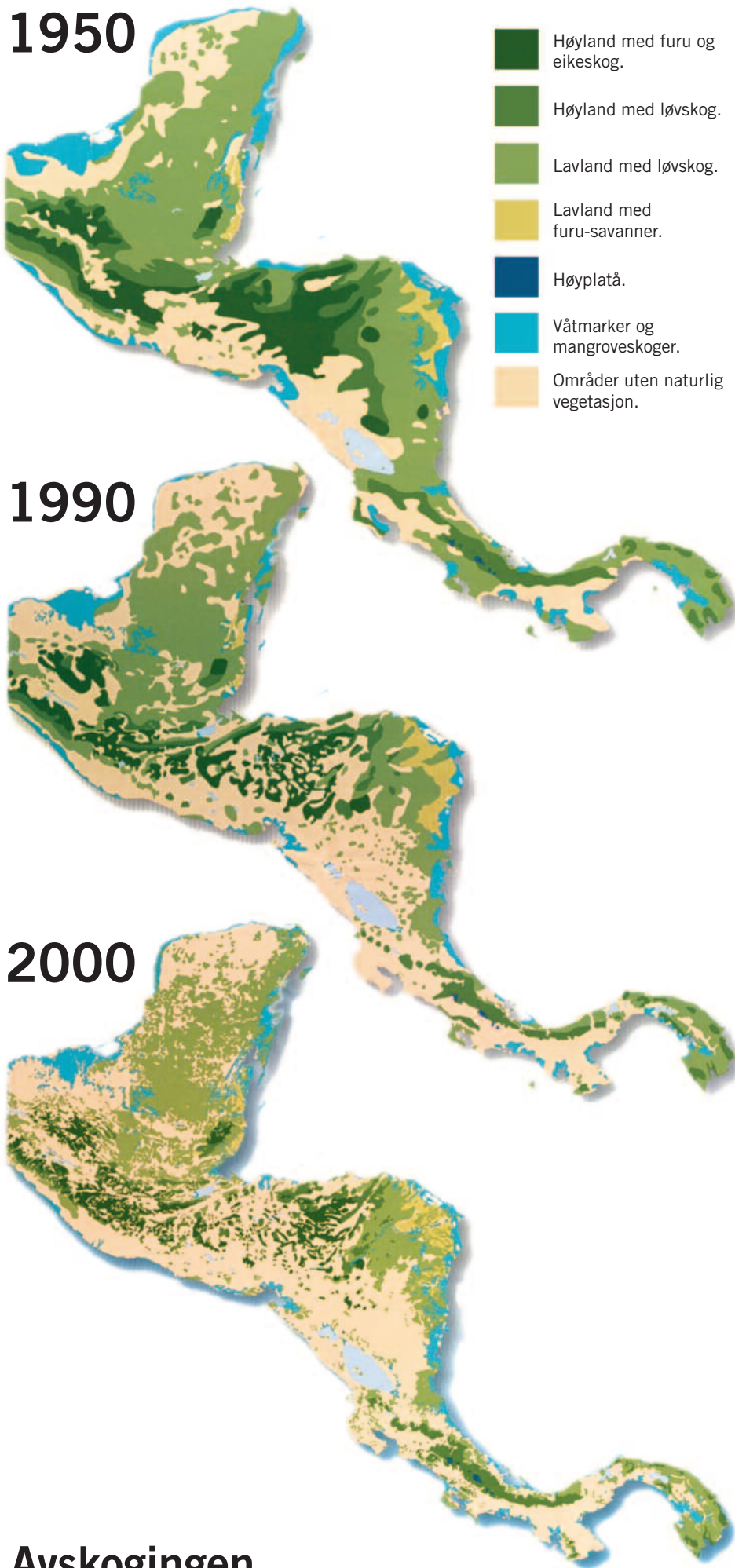
Han håper nå at det internasjonale samfunnet i større grad kan bidra til vern av det rike, men svært sårbare miljøet i regionen - gjennom å bevilge penger til prosjekter, støtte miljøorganisasjoner og å legge press på myndighetene.

- Det er et stort behov for støtte til ulike pilotprosjekter, som kan gi ideer og skape holdninger blant folk

flest, sier Cerezo.

Hans organisasjon er blant de som har satt fokus på samarbeid med lokalsamfunn og lokale interesseorganisasjoner for å bidra til økt kunnskap og interesse for å utnytte skogen på en bærekraftig måte. Samtidig har organisasjonen prøvd å mobilisere til motstand mot ødeleggelsen av naturskogen. Men det er ikke ufarlig. Han har selv vært utsatt for attentat, og to av hans kolleger ble skutt og drept da de prøvde å sette en stopper for ulovlig tømmerhogst. Nylig ble også en medarbeider i miljøorganisasjonen Madre Selva drept.

- Miljøvernkamp er undervurdert som menneskerettighetsproblem. Siden vi er opptatt av uberørt natur, opererer vi ofte i øde områder, ubeskyttet, og mange har opplevd å bli utsatt for overgrep fra rike jordeiere, tømmerhoggere og narkotikasmuglere, forteller Cerezo.

Avskogingen i Mellom-Amerika

■ I 1900 var Mellom-Amerika og sør-Mexico tett bevokst av skog. På midten av 1940-tallet begynte imidlertid befolkningstallet å vokse raskt. Tilgang på ny teknologi gjorde at det ble bygget ut veier til mer gravgrendte strøk, og dette bidro til at både tømmerhogst og rydding av skog til jordbruksformål økte kraftig. Samtidig skjedde det framskritt innen helse som gjorde at bosetting ble mer vanlig i laveliggende, fuktigere områder.

■ I tiårene som fulgte skjedde det store endringer. Befolkningstallet nådde 40 millioner i 1990 og jordløse bønder og landarbeidere med behov for egne jordstykker begynte å flytte inn i «ubeboelige» områder i grensestrøkene - områder som tidligere kun var bebodd av urbefolkningsgrupper. Etter småbøndene fulgte tømmerhoggere og kveggranchere, og i

perioden mellom 1940 og 1990 ble omlag to tredeler av den naturlige vegetasjonen ødelagt.

■ I dag fortsetter avskogingen og den økologiske tilstanden i region er mer prekær enn noen gang: Klimaet er mer ustabil enn før, naturkatastrofer opptrer oftere og har mer dramatiske konsekvenser, mens tap av jordsmonn og kjemiske utslipp til elvene forurenser de marine økosystemene langs og utenfor kystene. Skogene blir mer og mer redusert og fragmentert og leveområder for dyr forsvinner.

Kilde: National Geographic Society/ Native lands/Coordinadores Nacionales

Shell og Levi's vil redde verden

Økende interesse for næringslivets bidrag til utvikling i fattige land

Når nasjonalstatene ikke klarer å skape en mer rettferdig verden, kommer de utskjelte storbedriftene etter hvert på banen for å ta globalt samfunnsansvar. Direktørene i Shell, Nike og Levi's snakker ikke lenger bare om produksjon salg, og fortjeneste, men om «bærekraftig utvikling» og «sosial trygghet» for ansatte og lokalbefolkning.

• STEN INGE JØRGENSEN

NÆRINGSLIV OG ETIKK Begrepet Corporate Social Responsibility (CSR) har spredt seg fra land til land de siste årene og er så smått i ferd med å bli kjent i Norge. Da verdens mektigste land kom sammen under G8-møtet i Evian i vår, sto det høyt på dagsorden. Politiske ledere erkjenner at de transnasjonale selskapene er blitt så økonomisk sterke at de også spiller en viktig politisk og sosial rolle. Dersom man kan få selskapene med på å satse målbevisst på å heve arbeids- og miljøstandarder i de fattige landene, håper man at det kan gi enorme resultater.

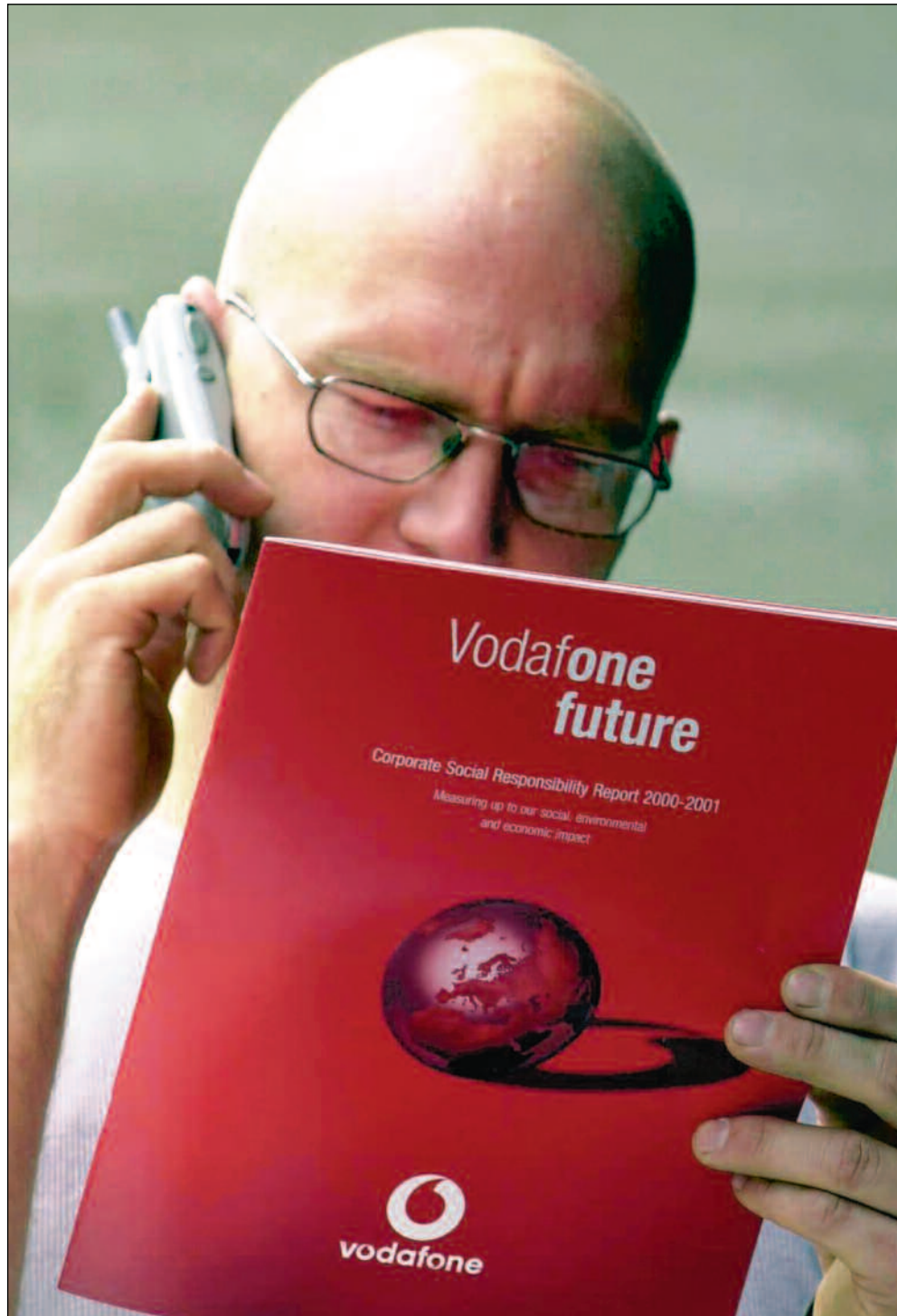
Bakgrunnen for fremveksten av CSR-konseptet er likevel langt mer kompleks. For det første har de transnasjonale selskapene vært under hardt press de siste årene. Globaliseringsdemonstrantene som har fylt gatene i verdens storbyer har ofte portrettert dem som «de store stygge ulvene». Frivillige organisasjoner og aktivister har avdekket eksempel etter eksempel på hensynsløs atferd i utviklingslandene.

Blant de mest groteske er det internasjonale oljeselskapet Shells aktiviteter i Nigeria på 90-tallet. Shell ble beskyldt for å bistå nigerianske myndigheter i militære raid mot landsbyer i Ogoni-regionen, som resulterte i 1000 døde og 20.000 hjemløse.

Men skandinaviske storselskaper er også satt under lupen. I fabrikk som har sydd klær for Hennes & Mauritz i Asia er det avdekket elendige arbeidsforhold. Slike rapporter har vært godt stoff i media og bidratt til at opinionen har inntatt en stadig mer kritisk holdning til storselskapene.

Frykt for image. Storselskapene frykter boikottaksjoner, men det er få eksempler på at noen har lidd økonomisk tap av særlig betydning etter å ha vært uthengt i media. Storselskapene er mer engstelige for at den økende misnøyen skal få politiske konsekvenser i form av nye reguleringer. De ønsker heller ikke å ha et stempel som «slemme» av hensyn til rekrutteringen av ansatte og fremtidige potensielle samarbeidspartnere.

Mange næringslivsledere har selvfølgelig et oppriktig ønske om å bidra til å skape en bedre verden. Men de er ansatt for å øke inntjeningen i selskapet og vil til syvende og sist måtte sette profitt foran filantropi. Dette dilemmaet løses delvis gjennom en ny «vitenskap» som skal dokumentere at de bedriftene som har best etikk også gjør det best økonomisk (eller i hvert fall ikke dårligere).

En aksjonær studerer telegiganten Vodaphones «Corporate Social Responsibility»-rapport under årsmøtet på Intercontinental Hotel i London i 2001.

SCANPIX/EPA/ JOHN STILLWELL

tema: næringsliv og etikk

Her i Norge ble dette argumentet nylig brukt i forbindelse med lanseringen av en offentlig utredning om etiske retningslinjer for oljefondet, og på verdensbasis er det vokst frem en hel industri av CSR-

konsulenter som messer dette «win-win» budskapet.

«**Sosialregnskap**». Bedrifter som hevder seg å etterleve CSR-konseptet understreker at det skal skje på frivillig basis, men entydige kriterier eller regelverk fins ikke. Det vanligste er å ta utgangspunkt i allment

” **Storselskaper som BP og Shell har begynt å levere et såkalt sosialt regnskap, hvor de redegjør ikke bare for sine finansielle resultater, men også de sosiale.**

Cellulose-giganten Aracruz Celulose i Brasil, etablert av kongens svoger Erling Lorentzen, er blant de selskaper som hevder å ha en sosial profil, men som er blitt utsatt for hard kritikk fra lokale og internasjonale aktivister. Her deltar tupinikum- og guarani-indianere i en protestaksjon.

FOTO: NTB PLUSS/SCANPIX/NORWATCH/HARALD ERAKER

Stadig flere firmaer ønsker å profilere seg gjennom egne «rettferdige varer»

FOTO: OXFAM

anerkjente standarder, som for eksempel FNs arbeidsorganisasjon ILOs konvensjoner. Verdens mest kjente CSR-initiativ, det FN-ledete «Global Compact», er blant de mange nettverkene som gjør dette.

Idealet er at bedrifter som proklamerer at de har en slik policy, gir sine ansatte skikkelig lønn, gode arbeidsforhold og fagforeningsfrihet. Men praksisen med bruk av underleverandører på kontraktbasis kompliserer overholdelsen av dette. For eksempel kan en fabrikk i Indonesia eller Kina levere klær til mange forskjellige selskaper/merkevarer. Frivillige organisasjoner (NGO'er) har ved flere anledninger avdekket at varer som selges av bedrifter som markedsfører seg som sosialt ansvarlige er produsert under høyst kritikkverdige forhold.

Løsningen på dette problemet ligger i overvåking og dokumentasjon.

Flere av de største selskapene har allerede begynt å samarbeide med NGO'er som får lov til å inspisere fabrikk som produserer for dem, blant annet Nike og Levi's. Når uregelmessigheter oppdages, er det meningen at for eksempel Nike skal løse problemet i samarbeid med driftsledelsen og den aktuelle NGO'en.

Noen storselskaper, blant dem oljeselskapene Shell og British Petroleum, har begynt å levere et såkalt *sosialt regnskap*, hvor de redegjør ikke bare for sine finansielle resultater, men også de sosiale. Meningen er å dokumentere at deres aktiviteter i det gjeldende landet faktisk kommer lokalbefolkningen til gode. Slik håper de å kunne stilne kritikerne som hevder at de bare utnytter billig arbeidskraft.

Skepsis. CSR-konseptet er så langt blitt møtt med mer kritikk enn velvilje fra bistandsmiljøet. Mange tror at de transnasjonale selskapenes jakt på markedsandeler i utviklingslandene er den egentlige årsaken til den sosiale profilen. Flere NGO'er har også hevdet at storselskapenes satsing på frivillige sosiale tiltak bremser fremveksten av nødvendige bindende regelverk.

Samtidig er det et faktum at EU foreløpig har mislykkes i sine forsøk på å styrke miljømessige og sosiale hensyn i regelverket til Verdens handelsorganisasjon (WTO). Utviklingslandene avviser EU-forslagene fordi de frykter at slike standarder vil bli brukt i proteksjonistisk øyemed.

Dette demonstrerer de internasjonale toppolitikernes problemer med å reformere systemet, og styrker argumentene for at CSR kan ha noe for seg. Flere undersøkelser tyder dessuten på at de vestlig-eide transnasjonale selskapers fabrikk i utviklingslandene allerede har høyere standarder enn de lokale.

Norsk Hydro satser på sosialt ansvar

• STEN INGE JØRGENSEN

– Bevisst satsning på CSR-tiltak medfører mange fordeler både for vårt selskap og lokalbefolkningen der vi er, sier Norsk Hydros CSR-ansvarlig Camilla Viken Teigre.

Blant de mange norske bedriftene som er etablert i utviklingsland står Norsk Hydro i en særstilling. De er også et av de selskapene som har følt sterkest på kroppen hvordan det er å bli involvert i etiske konflikter knyttet til denne virksomheten. Fra 1994 til 2001 arbeidet det Hydro-eide selskapet Utkal med å bygge en bauxittgruve i Orissa i India, som deler av befolkningen kjempet imot. Både Framtiden i våre hendes «overvåkningsorgan» Norwatch, Strømmestiftelsen og Kirkens Nødhjelp ytret kraftig kritikk mot utbyggingsplanene. Hydro ble beskyldt for både tvilsomme landoppkjøp og hemmelighold, og situasjonen toppet seg i 2000 da tre lokale demonstranter ble drept av politiet i forbindelse med konflikten.

Trengte kunnskap. Når vi spør Camilla Viken Teigre hvorfor Hydro satser på Corporate Social Responsibility, er Utkal det første hun tenker på:

– Det ble veldig tydelig at vi hadde havnet i en situasjon spekket med utfordringer som vi trengte mer kunnskap om. Dette handlet også om vårt omdømme. Men da vi først hadde fått fokus på sosialansvar kom mange nye motiver frem. Som risikohåndtering, fordi det gir store fordeler å ha kunnskaper om kulturen og samfunnet der man opererer. Det virker også veldig motiverende for våre ansatte at vi tar et utvidet hensyn i vår virksomhet.

Fotballskole. I dag har Hydro flere ansatte som arbeider med CSR-spørsmål, og de forsøker å integrere det i alle deler av selskapet. Teigre skiller mellom det sentrale og det lokale nivået:

– På corporate-nivå samarbeider

Atle Sommerfeldt (t.v.) og Simen Sandberg fra Kirkens Nødhjelp stilte i 1998 på generalforsamlingen i Norsk Hydro og fremmet forslag om å holde tilbake utbyggingen i Utkal Alumina i India.

FOTO: SCANPIX/NTB PLUSS/KNUT FJELDSTAD

tema: næringsliv og etikk

vi med Amnesty og støtter for eksempel Fredskorpset og et hiv/aids-prosjekt i Sør-Afrika. Her handler det også mye om kunnskapsbygging i administrasjonen. På lokalt nivå er det et mangfold av prosjekter. I Brasil driver vi for eksempel en fotballskole, hvor deltakerne må dokumentere at de har vært på skolen i løpet av uken for å få være med. Slik gir vi dem også et initiativ til å fortsette skolegangen.

Retningslinjer. Hydro holder samtidig på å utvikle CSR-baserte retningslinjer for sine underleverandører, som for eksempel kan handle om arbeidsforhold ved kinesiske fabrikker. Men Teigre støtter ikke NGO'enes krav om at dette bør lovreguleres:

– Vi er redd for at en eventuell

”

Det ble tydelig at vi hadde havnet i en situasjon spekket med utfordringer som vi trengte mer kunnskap om.

Camilla Viken Teigre om Norsk Hydros erfaringer med Utkal-utbyggingen i India.

lovregulering bare kommer til å sette en minimumsstandard, og ikke fremme streben etter å bli «best i klassen». I det hele tatt er CSR såpass nytt at det er altfor tidlig å lage lover, det kommer til å bli for lave standarder. Men vi forventer at lovreguleringer kommer etter hvert.

Samarbeider lokalt. På tross av ue-nigheten med de frivillige organisasjonene, har Hydro et utstrakt samarbeid med dem i mange land:

– Spesielt på lokalt plan er dette helt normalt. De er pressgrupper man må forholde seg til, og de har blitt gode samarbeidspartnere etter hvert. Den fiendtlige holdningen til næringslivet synes å erstattes av en mer konstruktiv holdning. Vi ser det ikke minst på globalt plan. For bare ti år siden var det utenkelig at næringslivet skulle spille en så sentral rolle som det gjorde under FN's toppmøte om bærekraftig utvikling i

Johannesburg i fjor.

– Møter du fortsatt NGO-representanter som sier at CSR bare er en bløff?

– Jeg må si at det er veldig mange mennesker som jobber med CSR-spørsmål som ville blitt fryktelig schizofrene dersom så var tilfelle. Det er sikkert mange bedrifter som ikke får til særlige resultater, fordi dette er jo så nytt, et nytt paradigme. Men det må jo være en toveis oppdragelse, hvor NGO'ene erkjenner at ting som ikke lykkes ikke nødvendigvis er en bløff. Man må samarbeide og lære av hverandre.

Offentlig ansvar? En annen innvending mot CSR har vært at næringslivet beveger seg inn på sosiale områder som egentlig skulle vært offentlige myndigheters oppgave. Teigre ser dette problemet:

– Det er veldig viktig å tenke igjennom hva slags områder man kan ta ansvar for. Noen felter, som for eksempel frihet og demokrati, må være statens oppgave. Så kommer en stor gråsoner, hvor ansvarsfordelingen ikke er like enkel. Ta helse. I Norge har vi en velferdsstat hvor alle har rett til behandling. Slik er det ikke overalt. Selv om man mener at staten egentlig burde ta ansvaret, kan man føle seg nødt til å bistå overfor ansatte og lokalsamfunn også på dette punktet, sier Hydro-talskvinnen.

Sten Inge Jørgensen er journalist i Morgenbladet.

Les mer om bedrifter og samfunnsansvar innenfor EU: europa.eu.int/comm/employment_social/soc-dial/csr/csr_index.htm

Oxfam krever nøye overvåking av «sosiale» storbedrifter

• STEN INGE JØRGENSEN

Den internasjonale bistands- og solidaritetsorganisasjonen Oxfam hilser mer sosialt engasjement fra næringslivet velkommen, men understreker at lovgivende myndigheter må ta klare grep for å sikre at prinsippene etterleves.

Tenk deg at du leser en annonse i avisen hvor en kleskjede reklamerer med at deres kunder bidrar til å løfte u-landene ut av fattigdommen. Vil du stole på dem?

I NGO-miljøene har næringslivets forsøk på å markedsføre seg ved hjelp av bistandens språkbruk lenge vært fulgt med kritiske øyne. De mest venstreorienterte har avvist hele CSR-konseptet som en bløff, men de fleste store NGO'ene ser et potensial. Den internasjonale bistandsorganisasjonen Oxfam, som har «rettfærdig handel» blant sine hovedkampanjer, ønsker å være med og påvirke hvordan selskapenes samfunnsansvar skal utformes. I en høringsuttalelse til EU-

kommisjonens rapport om Corporate Social Responsibility, hevder de at det trengs både overvåknings- og sanksjonsmekanismer.

Omfattende krav. Oxfam viser til at utenlandske direkteinvesteringer fra EU til resten av verden var oppe i svimlende 773 milliarder dollar i 2000, og at åtte av verdens 20 største transnasjonale selskaper har hovedkontoret i EU:

«Disse selskapenes investeringer i utviklingsland har potensial til å sikre dem skatteinngang, overføre kunnskap og teknologi, skape arbeidsplasser og introdusere nye produkter til konsumentene. Men dette potensialet realiseres ofte bare delvis eller ikke i det hele tatt.»

Zambia brukes som eksempel, hvor utenlandske investorer i gruve-sektoren har skaffet seg så gunstige skattelettelser at de underminerer landets mulighet til å drive offentlige tjenestetilbud.

Oxfams perspektiv er altså langt

Selskapene må basere seg på differensierte prissystemer som sikrer at fattige land betaler mindre enn rike.

Krav fra Oxfam.

mer omfattende enn det som bare har med arbeidsforhold å gjøre. De krever for eksempel også at selskaper innen vannforsyning og legemidler må basere seg på differensierte prissystemer som sikrer at fattige land betaler mindre enn rike.

Juridisk ansvar. Men først og fremst presser de på for at selskapene skal stå juridisk ansvarlig for eventuelle brudd på de etiske prinsippene, noe dagens frivillige system ikke sikrer. Oxfam vil at EU skal ta utgangspunkt i retningslinjer fra blant annet FN's arbeidsorganisasjon ILO og OECD, og søke å harmonisere selskapenes definisjoner av CSR ved å sette standarder. Når dette er på plass kreves overvåking, innsyn, og muligheter til sanksjoner.

Oxfam krever også at selskaper som bryter med CSR-prinsippene skal svartelistes slik at de ikke får EU-kontrakter i en treårsperiode.

Foreløpig er det bare Europaparlamentet som tilnærmevis har

kommet disse omfattende CSR-kravene i møte, mens Kommisjonen og Rådet, som er mektigere, ønsker å bevare det frivillige aspektet. Det er nå opprettet et forum, hvor NGO'er deltar, som skal følge utviklingen videre og levere en rapport i 2004.

Slik definerer bistandsorganisasjonen Oxfam Corporate Social Responsibility (CSR):

«...en bedrifts engasjement for å fremme alle aspekter ved sin virksomhet på en slik måte at det fremmer snarere enn hindrer menneskelig utvikling. Å tilfredsstille en slik ambisjon forutsetter at selskapet godtar å ta ansvar for konsekvensene av sine handlinger, vurderer disse konsekvensene og svarer på disse gjennom å lindre negative effekter og å fremme positive.»

Magre år i vente for Kosovo

Oppblåst euro-økonomi i trøbbel når bistandsfolket pakker kofferten

PRISTINA (b-a): I Kosovo venter befolkningen på en økonomisk blåmandag. Etter feite år med massiv bistand og økt velstand er de magre åra like om hjørnet. Kosovo-albanerne mener mye av skylden ligger hos det internasjonale samfunnet.

• PÅ BALKAN:
ØYSTEIN MIKALSEN

BALKAN - Internasjonale hjelpearbeidere, fnyser frisøren Agim, mens han brekker et barberblad på midten og skyver den ene delen inn i den velbrukte kniven.

- De kommer her og tjener penger som gras, men hva sitter vi igjen med når de drar sin vei? Et kunstig høyt prisnivå, enorm arbeidsledighet og en økonomi som på ingen måte klarer å stå på egne bein, sier han og raker et par centimeters pasasje i det hvite skummet på halsen min.

Skinnet bedrar. Det er lite ved bybildet i Pristina som tyder på at økonomien er i vanskeligheter: Restaurantene befolkes av velklede, unge mennesker med mobiltelefoner og solbriller av beste sort. Her er det euro som gjelder, og prisnivået er ikke mye lavere enn i andre «euroland». Problemet er, ifølge den sinte barberen, at dette bare er en hul økonomi. En økonomi som holdes i gang ved kunstig åndedrett og som vil kveles den dagen det internasjonale samfunnet forlater Kosovo på jakt etter nye hjelpetrengende områder.

Omlag 35.000 internasjonale hjelpearbeidere og fredsstyrker setter sine spor i økonomien til en befolkning som teller 2,2 millioner mennesker. Pengene de internasjonale bruker på mat, drikke, husleie, bensin, tolker, kontorer, sikkerhet – og barberer – er med på å gi kunstig høy temperatur i økonomien. Men nå kuttes det i så godt som alle organisasjoner som er på plass i Kosovo. Det er en klar korrelasjon mellom antall tv-kameraer og antall bistandskroner, og nå er det ikke rare mediefokuset på regionen lenger. Uten industri og med en enorm skjevhet i forholdet mellom eksport og import bærer det mot stupet – på første klasse.

Import. - Ta meg for eksempel.

Frisøren Agim har nå virkelig snakket seg varm: - Fra jeg står opp til jeg legger meg er jeg ikke i kontakt med annet enn importerte varer. Tannbørsten min, såpa mi, klærne mine, bilen min, barberbladene og skummet, ja til og med maten jeg spiser er importert, sier han og klasker en klatt med barberskum og skjeggstubber i den slitne porselensvasken.

Selv om landbrukseksperter mener at jordsmonnet og klimaet i Kosovo er som skapt for jordbruk, importeres et sted mellom 70 og 80 prosent av maten som konsumeres i regionen.

I butikkene og på markedene er det langt mellom lokale grønnsaker. Grønnsakhandler Izmet Haziri er fortvilet. Han har jobbet på markedet i Mitrovica i 35 av sine 46 leveår og husker godt den tiden da importert frukt og importerte grønnsaker rett og slett ikke var å oppdrive.

- Vi dyrker verdens beste paprika i Kosovo, og likevel må jeg stå her og selge disse dvaske greiene fra Tyrkia, sier han og får samtykkende tilrop fra kollegene i nabo-bodene.

Gruva eller grava. En mil unna Izmets dvaske paprika ligger Trepchagruven. En gang Jugoslavias største industriforetak, med utvinning og foredling av alt fra bly til gull. På det meste sysselsatte Trepcha-konsernet 40.000 mennesker. I dag er det 400 tilbake. Ferki Ibishi (43) er ikke blant

den heldige promillen som har fått beholde jobben. På et informasjonsmøte for gruvas fagforeningsmedlemmer tok trebarnsfaren uventet ordet og fortalte gamle kolleger at han nå hadde to valg: Gruva eller grava.

- Jeg mener det jeg sa. Jeg har en familie som er avhengig av at jeg skaffer dem mat på bordet og tak over hodet. Får jeg ikke jobben min tilbake, kan jeg like godt henge meg eller begynne å tigge, sier Ferki og viser vei inn i en av gruvegangene

der han tidligere tjente til livets opphold.

- Jeg jobbet på det åttende nivået, langt, langt under jorda og husker godt at vi ble ønsket «lykke til!» fra det avtroppende skiftet hver gang de kom opp og vi skulle ned – en hilsen vi brakte videre til neste arbeidslag da vi var ferdige. Nå tror jeg vi trenger mer enn bare lykkeønskninger for å overleve. Det er selvsagt bra at serberne er borte, men det er ikke nok. Vi trenger jobber. Skulle ikke det internasjonale

Etter at Sabri Hasini (40) mistet jobben hos dansk KFOR har han problemer med å skaffe mat til kona Elheme og sønnene Arber (1 1/2) og Arian (4 mnd).

”

«Innerst inne visste jeg jo at det ikke kunne vare, men sånt tenker du ikke mye på når du har det bra.

Sabri Hasini, tidligere vaktmester, nå arbeidsledig småbarnsfar.

Hva skal vi gjøre nå?

Sabri Hasini og kona Elheme fortviler. Etter at han mistet jobben hos dansk KFOR lever den lille familien fra hånd til munn.

Det lukter mugg og babybæsj i den lille hytta der Sabri og Elheme bor sammen med sønnene Arber (1 1/2) og Arian (4 mnd). Arber er surret til vuggen på tradisjonelt vis, mens Arian sover på morens skulder. Sabri

vet ikke hva han skal gjøre. Den søte kløe er over for lengst, og med 50 prosent arbeidsledighet i befolkningen er det ingen som vet hvor lenge den sure svie vil vare.

- Jeg hadde en god jobb hos de danske KFOR-soldatene. Var vaktmester og altnuligmann og tjente 600 euro i måneden. Innerst inne visste jeg jo at det ikke kunne vare, men sånt tenker du ikke mye på når du har det bra, sier småbarnsfaren.

Elheme hysjer på Arian som begynner å gråte på armen hennes.

Vi er i landsbyen Koshtovë, seks kilometer utenfor Mitrovica. Arbeidsledigheten her er med på å trekke gjennomsnittet opp, og Sabri vet at det rett og slett ikke er jobber å oppdrive. Og hvis det dukker opp noe tviler han på at han i det hele tatt får høre om det før noen allerede er ansatt.

- Det var ikke fett i det gamle Jugoslavia heller, men da hadde vi i det minste arbeid. Nå er det ikke annet å gjøre enn å sitte her og vente til det er på tide å hente trygda

samfunnet hjelpe oss å få økonomien på fote også? spør han.

Ifølge FN-resolusjon 1244 har Ferki helt rett. Økonomisk gjenoppbygging av regionen er et uttalt mål, og et viktig ledd i De forente nasjoners plan for Kosovo. Det er delte meninger om skylda ligger hos verdenssamfunnet eller hos kosovoalbanerne selv, men alle er enige i at de store resultatene så langt lar vente på seg.

Øystein Mikalsen er frilansjournalist

FOTO: ØYSTEIN MIKALSEN

Det er en klar korrelasjon mellom antall tv-kameraer og antall bistandskroner, og nå er det ikke rare medie-fokuset lenger.

Ferki Ibishi jobbet tidligere her i Trepcha-graven i Kosovo. Nå forsøker han å fø familien sin med de 50 euroene (om lag 400 kroner) han får i pensjon hver måned.

FOTO: ØYSTEIN MIKALSEN

igjen. Ikke det at 50 euro er noe å leve av, men det er alt vi får. Det er ekstra vanskelig nå fordi prisene har steget så enormt de siste åra. Før krigen hadde 50 euro vært en grei månedslønn, nå er det så godt som umulig å overleve på så lite penger.

- Hvem er skyld i vanskelighetene her i Kosovo da?

Sabri trekker på skuldrene.

- Vi trodde alt skulle bli så bra bare serberne forsvant, men hva hjelper det hvis vi ikke har mat på bordet? spør han.

KFOR – den NATO-ledete internasjonale sikkerhetsstyrken i Kosovo.

Venter på økonomisk krise

Professor Dr. Muhammet Mustafa ved Reinvest instituttet i Pristina er redd for at en økonomisk krise i Kosovo er uunngåelig.

Reinvest er et internasjonalt støttet økonomiinstitutt, og som navnet indikerer er det reinvestering og revitalisering av en skakkjørt økonomi som står i fokus for instituttets arbeid.

Muhamet Mustafa mangler ikke aktuelle problemstillinger å jobbe med.

- Økonomien her i Kosovo er nå i en overgangsfase fra ren krisehjelp til gjenoppbygging. Etter min mening var krisehjelpen vellykket, men så langt er det ikke rare gjenoppbyggingen vi har vært vitne til, sier instituttleder Mustafa til Bistandsaktuelt.

Han frykter konsekvensene av det internasjonale samfunnets drastiske budsjettkutt. De første tre åra etter krigen ble det gitt 2,2 milliarder euro (cirka 18 mrd. kroner) i ren støtte, de kommende tre åra er denne summen redusert til 500 millioner euro.

- Det er klart dette blir et sjokk for økonomien her, sier Mustafa

som er kritisk til at kuttene kommer nå, når gjenoppbyggingen på ingen måte har kommet skikkelig i gang.

Slåss om æren. Mustafa må trekke på smilebåndet når han tenker på hvordan internasjonale og lokale myndigheter slåss om å ta æren når det en sjelden gang er noe å glede seg over i den økonomiske hverdagen. Når noe går på tverke er de tilsvarende ivrige etter å fraskrive seg ansvaret.

- Kosovoalbanerne sier at de internasjonale har kompetansen og pengene og at de burde dra lasset i forbindelse med økonomisk gjenoppbygging, mens de internasjonale mener at det er lokalbefolkningen som ikke jobber så aktivt som de burde.

- Hva mener du da?

- Jeg tror nok begge parter har litt

Professor Dr. Muhammet Mustafa leder Reinvest-instituttet i Pristina.

rett i sine beskyldninger, svarer Mustafa diplomatisk.

Problemer. Professor Mustafa påpeker at de internasjonale bistandsarbeidernes blotte nærvær i regionen bidrar positivt i økonomien. Men samtidig skaper det også en farlig avhengighet, som slår negativt ut når Kosovo ikke lenger står så høyt på den internasjonale dagsordenen.

- For hver internasjonalt ansatt som pakker og drar (til Irak) senkes omløpshastigheten i økonomien. Når dette kommer på toppen av et rentenivå på 12-15 prosent og om lag 50 prosent arbeidsledighet sier det seg selv at Kosovo går en tøff fremtid i møte, sier han.

- Hva må til for å motvirke dette?

- Vi har nå parallelle strukturer.

Kosovo styres både av internasjonale og av lokale på en gang. Dette gjør omstillingsprosessen meget vanskelig. Skal vi komme noen vei må styreformens endres umiddelbart! Ansvaret må i sin helhet overføres til de lokale myndighetene, og så kan de internasjonale fungere som rådgivere, avslutter Mustafa.

På overflaten er det lite som tyder på at Kosovos bistandsavhengige økonomi er i alvorlig trøbbel.

FOTO: TORGRIM HALVARI

- Vi har bremset krisen, sier UD-talsmann

Avdelingsdirektør Jan Braathu i Utenriksdepartementet er ikke enig i at internasjonalt nærvær i Kosovo har ødelagt den lokale økonomien. Han mener tvert imot at alle pengene som er blitt pumpet inn har redusert de økonomiske problemene i regionen.

- Det er ingen tvil om at all hjelpen, og alle hjelpearbeiderne som bor og bruker penger i Kosovo har vært med på å skape en kunstig økonomi i Kosovo, sier Braathu som leder Vest-Balkan-seksjonen (eks-Jugoslavia, Slovenia + Albania) i Utenriksdepartementet.

Han er likevel ikke med på resonnetet til mange kosovoalbanere om at skylden for de økonomiske vanskelighetene ligger hos de som har kommet til Kosovo for å hjelpe.

Alle sliter. Braathu minner om det ikke bare er i Kosovo at økonomien er katastrofal. Varsellampene blinker over alt på Balkan, både i Bosnia Herzegovina, Serbia, Montenegro og Makedonia.

Han tror mye av problemet bunnner i samfunnsstrukturen i det tidligere Jugoslavia. Det satt serbere i de

fleste nøkkelposisjoner, og nå når serberne enten er jaget eller har flyttet frivillig sitter blant annet Kosovo igjen med en gedigen mangel på kompetanse, både økonomisk og teknologisk. Denne kompetansen er avgjørende for å lykkes med å stable økonomi, industri og eksport på beina igjen.

- Mange kosovoalbanere vi er i kontakt med tror at alt vil bli bra bare de får status som selvstendig stat og får lov til å styre seg selv. Dette er etter min mening hemningsløst overoptimistisk, sier Braathu. Han minner om at økonomien i Kosovo var veldig dårlig også før 1999.

- I stedet for å skylde verdenssamfunnet for økonomiens nåværende tilstand vil jeg heller fokusere på de enorme mengdene med bistand de tross alt har fått.

- Opplever du beskyldningene som sutring fra kosovoalbanernes side?

- Jeg gjør det, bekrefter Braathu.

Norske millioner. Han mener det er viktig å huske på hvor mye som faktisk har skjedd i Kosovo etter krigen. Da NATO rykket inn og jagde de serbiske toppene tilbake til Serbia lå 120.000 hus i ruiner. I dag er det lite

som røper at det var krig i området for fire år siden. Norge har vært aktivt med i Kosovo siden krigen sluttet.

I fjor bidro vi med 104 millioner kroner og i år går vel 90 millioner fra den norske statskassa til ulike prosjekter til Kosovo – en region med flatemål omtrent som Vestfold fylke.

Norge var tidlig ute med å støtte forskjellige jordbruksprosjekter i Kosovo. Resonnementet var at egen matproduksjon var et avgjørende ledd i økonomisk rekonstruksjon. Prosjektet som i sin tid ble initiert av Røde Kors, drives nå videre av Selskapet for Norges Vel, men finansieringen kommer fortsatt fra statlige bistandsmidler.

Selv om andelen av importert mat fortsatt er høy, mener Braathu at de norske prosjektene med landbruksutvikling i Kosovo er vellykket. Han trekker særlig fram arbeidet Jæren produktutvikling har ledet med å gi mikrokreditter til bønder som viser initiativ og evne til nytenking. Etter hans mening er slik småskala-støtte en god måte å oppmuntre til entreprenørvirksomhet uten å øke bistandsavhengigheten.

Unge i kø for NORAD-kurs

Over tusen unge ville bli «trainees» – kun seks ledige plasser

I løpet av tre korte sommer-uker søkte hele 1078 personer på seks plasser i NORADs nye trainee-program. Ifølge direktoratet var rundt tre firedeler av søkerne formelt kvalifisert til jobben.

• ERIK LANDET

Den enorme søknaden er en ytterligere indikasjon på den enorme interessen for bistands- og utviklingsprosjekt blant unge akademikere innenfor et trangt arbeidsmarked (se Bistandsaktuelt nr. 5/2003).

– Vi hadde forventet 500-600 søknader, men bare i løpet av den siste helga før fristen gikk ut fikk vi inn et tilsvarende antall, før vi til slutt altså satt med totalt 1078 søknader. I tillegg har jeg følelsen av at halvparten har ringt også, sier traineekoordinator i NORAD, Hallbjørg Lien.

Hun er imponert over kvaliteten i søknadsbunken.

– Det var utrolig mange sterke søkere og jeg vil tippe at 700-800 var formelt kvalifisert. I praksis har de utvalgte trainees en master eller hovedfag i tillegg til andre kvalifikasjoner som organisasjonserfaring og lignende, sier Lien.

Vinn-vinn. I forrige nummer av Bistandsaktuelt fortalte vi om hvordan jobbmarkedet for nyutdannede bistandsarbeidere hardner til. Akademikere søker sekretærstillinger bare for å få et bein innenfor hos arbeidsgiverne. Det tøffe jobbmarkedet er en av grunnene til at NORAD nå starter et trainee-program.

– Vi ser at nyutdannede ikke når opp i kampen om jobbene fordi de mangler jobberfaring. Våre trainees tilegner seg sårt tiltrengt arbeidserfaring, samtidig som NORAD drar nytte av ny og ung kunnskap, sier Hallbjørg Lien.

Lang utslingsprosess. NORAD søk-

2003
bistandsaktuelt
Tilgjort av utviklingsarbeid - nr. 5 - 2003

Beinhard kamp om bistandsjobber
Akademikere i kø for å søke sekretærstillinger

Følger seg lurt etter Fredskorps-opphold

Kritikk mot utviklingsindeks

Rapport fra USAs bakgård

Demokratisering i arrest

Tamil-tigrene setter klørne ut

Konges uskyldige ofre

Nei til sekskrater i IMF's styre

Trøst fund får god alltest

Årets kvinne i Kenya

Blad

FAKSIMILE: BISTANDSAKTUELT NR. 5/2003

te etter nyutdannede kandidater under 30 år med mer enn fire års utdanning innen økonomi- eller samfunnsfag. Psykologiske tester og flere intervjuer under måtte til for å finne frem til de rette kandidatene.

– Først plukket vi ut 35 til første gangsintervju. Av dem ble 17 tatt ut til personlighetstesting, en såkalt Occupational Personality Questionnaire (OPQ). Etter en samtale med hver av disse, satt vi igjen med 10-11 søkere. Bakgrunns materialet på disse ble gitt til den avdelingen som ble ansett for å være mest relevant, traineenes kompetanse tatt i betraktning. Deretter valgte de ut hvem de ville ha som trainee på sine avdelinger, forteller Lien.

Pionerprosjekt. I flere departementer og i næringslivet er ikke trainees

noen uvanlighet, men det er første gang NORAD har et eget trainee-program.

– Vi har hatt ulike former for hospitering tidligere også, men det er første gang det skjer i en så organisert form som dette. Programmet som våre trainees skal gjennom har vi laget selv, sier Lien.

Programmet består hovedsakelig av kursing i utviklingsfaglige tema og forvaltningsopplæring. Men ingen av kandidatene er garantert videre jobb når programmet er fullført.

– Vi garanterer ingen jobb utover 9 måneder, men dersom NORAD har behov for den type medarbeidere og man har gjort en god jobb, kan det jo alltid være en sjanse, sier Hallbjørg Lien

– **Utrolig.** Anne Heidi Kvalsøren fra Gaupne i Sogn og Fjordane er en av de seks som til slutt fikk tilbud om traineeplass. Hun mener selv at tingenes tilstand ikke kan bli bedre.

– Det er faktisk helt utrolig at jeg fikk plassen. Jeg føler meg veldig privilegert. Av alle jobber i hele Norge er dette den jeg aller helst vil ha. Jeg gleder meg som en unge til å komme inn i et miljø med mange likeinnede og til å lære mye nytt. Samtidig håper jeg jo at jeg har noe å lære bort også, sier 28-åringen som skal jobbe på avdeling for Latin-Amerika.

Allsidighet avgjorde. Kvalsøren har spurt seg selv mange ganger om hvorfor nettopp hun er en av de utvalgte, og kommet frem til at svaret trolig ligger i at hun har en allsidig bakgrunn.

– I tillegg til å ha en master i political science fra London School of Economics og hovedfag i sammenlignende politikk fra Universitet i Bergen, har jeg bodd i Mexico, reist mye i Latin-Amerika og snakker spansk. Jeg tror dette er en forse i forhold til de som bare har studert i Norge. Jeg har også vært tilknyttet Chr. Michelsens Institutt, sier Kval-

søren, som like godt ble intervjuet av NRK Sogn og Fjordane om bragden hun har prestert ved å bli trainee.

Bevisst satsing. En annen vestlending, Øyvind Ramberg fra Lofthus i Hardanger, smiler også over å være nyrekruttert trainee. 25-åringen mener det er en kombinasjon av flaks og bevisste valg som har gitt ham foreløpig midlertidig kontor i direktoratet.

– Jeg er ekstremt heldig som får lov til å gjøre dette. Det er ingen tvil om at det er dette jeg vil jobbe med. Samtidig får jeg nok igjen for å ha tatt bevisste valg. Jeg har jobbet mot dette lenge, både gjennom hovedfagsstudier i sosiologi ved Universitetet i Bergen og økonomistudier ved Norges Handelshøgskole i samme by. Jeg har også hatt studieopphold i utlandet, senest i Sør-Afrika, sier Ramberg.

Todelt motivasjon. Ramberg sier at kunnskapshunger er hovedmotivasjonen for å bli trainee.

– I tillegg føler jeg at man får noe personlig igjen når man jobber med bistand, uten at det skal høres ut som noe «Miss World-svar», sier Ramberg.

Han er ikke så opptatt av at han kan stå uten tilbud om jobb om ni måneder.

– NORAD setter så mye ressurser inn i programmet at jeg selvsagt håper dette vil ta meg et skritt videre. Samtidig tenker jeg ikke på at jeg ikke har noen garanti for videre jobb. Jeg kommer uansett til å fortsette med nord-sør-spørsmål i en eller annen form.

FAKTA:

- Det er første gang NORAD har et eget traineeprogram.
- Programmet inneholder ulike former for opplæring og varer i 9 måneder.

Sagbruk på private norske hender

• CAMILLA SOLHEIM

Det tidligere NORAD-støttede sagbruket Sao Hill i Tanzania er nå privatisert. Det norske investerings-selskapet Tree Farms AS har kjøpt selskapet fra tanzanianske myndigheter for 1,1 millioner amerikanske dollar.

Øke produksjon. Etter en langdryg og vanskelig kjøpsprosess og etter at Tree Farms i flere år har leid sagbruket, har investerings-selskapet nå signert kjøpskontrakten. Selskapet planlegger å utvide driften allerede i år.

– Vi forventer å produsere minst 40 000 kubikkmeter tømmer i år, mens vi i fjor produserte omlag 24 000 kubikkmeter, sa hovedaksjonær Mads Aspem i Tree Farms ifølge den tanzanianske avisen Guardian tidligere i sommer. Foruten det innenlandske markedet, ser Aspem for seg eksport både til naboland som Kenya og land i Midtøsten. På lengre sikt er også Europa et marked.

Lokalutvikling. Ifølge avisen skal Sao Hill Industries ha en arbeids-

stokk på 500 personer. De har sikret seg 12000 hektar land i Kilombero-distriktet i Morogoro-regionen for å plante trær. Selskapet har allerede plantet trær på 4000 av de 12000 hektarene. De har også finansiert en rekke lokale utviklingsprosjekter, så som skolebygg, brokonstruksjoner og veiarbeid.

Sagbruket, som startet opp i 1976, mottok NORAD-støtte i nærmere 20 år. I 1991 ble det besluttet å privatisere Sao Hill.

– Når Sao Hill Industries nå har gjenoppstått som en privat eid, moderne bedrift på norske hender, er det en ring som er sluttet, fra prosjektet ble startet opp og drevet med støtte fra NORAD på 1970-tallet, sier Norges Tanzania-ambassadør Sigrild Romundset til Bistandsaktuelt.

I to tiår støttet NORAD sagbruket Sao Hill i Irina-distriktet i Tanzania. Tross norsk faglig og økonomisk støtte har sagbruket aldri blitt noen økonomisk suksess.

FOTO: OLE BERNT FRØSHAUG/NORAD-ARKIV

20 millioner til kamp mot kjønnslemlestelse

Folkeopplysning om risikoene ved omskjæring av kvinner er gal strategi, hevdet en sudansk ekspert da regjeringens første handlingsplan mot kjønnslemlestelse ble lagt fram. 20 millioner kroner årlig skal gå til internasjonal bekjempelse av den brutale tradisjonen.

• SILJE BERGGRAV

Arbeidet mot kjønnslemlestelse er tungt og tøft. Men vi ser en voksende erkjennelse i landene hvor det praktiseres, av at dette ikke kan aksepteres. Målet vårt er å gi jenter mot og styrke til å stå imot denne eldgamle tradisjonen, sa utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson da planen ble lagt frem i slutten av juni.

Regjeringen vil øke støtten til arbeidet som gjøres gjennom norske og lokale frivillige organisasjoner og til FN-organisasjoner med 25 prosent. 20 millioner kroner skal bevilges årlig innen 2005.

Vil øve press. – I tillegg vil vi jobbe på et politisk plan og ta temaet opp i samtaler med våre samarbeidsland for å øve press på hvordan de følger opp internasjonale forpliktelser og ivaretaelse av jenters og kvinners rettigheter. Det er viktig å få til dialog; med kritikk og fordømmelse kommer vi ikke langt, presiserte utviklingsministeren.

Opplysning ikke nok. Nahid Toubia fra den sudanske kvinneorganisasjonen Rainbo deltok under lanseringen. Hun mener man har hatt

feil tilnærming til problemet ved å fokusere ensidig på folkeopplysning.

– I 20 år har man jobbet med å fortelle kvinner om de helsemessige konsekvensene av omskjæring. Men kvinner vet dette. De vet at man blør, at omskjæring er vondt og farlig. Likevel fortsetter de å praktisere det. Omskjæring har en sosial funksjon i mange samfunn, og for å stanse denne tradisjonen, må vi til bunns i denne funksjonen, sa Toubia.

– Omskjæring gir makt. Blant annet pekte hun på at kvinner mange steder vil bevare ritualet fordi det ligger makt, status og nye rettigheter i å bli omskåret.

– Vi må jobbe for å gi kvinner alternative måter å oppnå makt. Det kan dreie seg om å lære dem metoder for problemløsning og forhandling, lesedyktighet, mikroprosjekter eller opprettelse av formelle og uformelle kvinnettverk. Vi må appellere til deres hjerte og samvittighet. Hvis en person selv trekker en konklusjon om at en praksis er usunn, har det mye større virkning enn hvis andre prøver å overbevise en, sa Toubia.

Fenger ikke nok. Hver dag utsettes over 5000 jenter for kjønnslemlestelse, og det anslås at mellom 100 og 130 millioner jenter og kvinner har gjennomgått inngrepet. Ifølge Frafjord Johnson skal skikken være like utbredt i dag som for ti år siden.

Direktør Else Berit Eikeland ved NORADs avdeling for sivilt samfunn og næringsliv bemerket at norske ambassader har vist svært varierende interesse for å ta opp temaet med lokale myndigheter, noe hun mener handlingsplanen vil snu radikalt på. At interessen for temaet varierer også i norsk organisasjonsliv og media, gjenspeilte seg på lanseringsmøtet. 99 prosent av de fremmøtte var kvinner.

Hilde Frafjord Johnson.

OMSKJÆRING

notiser

Norge og Zambia miljøsamarbeider

Et nytt norskstøttet informasjonssenter for miljøspørsmål i Lusaka i Zambia skal gjøre zambierne mer miljøbevisste.

– Miljøhensyn blir ofte sett på som luksus, men naturen har gjenattet gangen vist oss at det er grenser for hvor mye vi kan klusse med naturen, sa Helle Biseth fra NORAD ved åpningen av senteret.

Senteret, som har kostet nærmere 24 millioner kroner, har over 2700 bøker og oppslagsverk som omhandler emner som forurensning, jordbruk, energi, miljølovgivning. Statens forurensningstilsyn samarbeider med miljømyndighetene i Zambia om implementeringen av miljøprogrammet.

Gigant-støtte til USA-bønder

USA opererer med verdens høyeste statsstøtte til bønder. 25.000 bomullsprodusenter fikk 25 milliarder kroner i 2002. Det er over dobbelt så mye som samtlige 75.000 norske bruk får, skriver Nationen.

– USA dumper bomull på verdensmarkedet, er verdens største eksportør og presser vestafrikanske bønders levekår til et desperat nivå, sier Oxfam-eksperten Kevin Watkins.

1 prosent av USAs 2 millioner gårdsbruk har bomull som hovedprodukt. Disse 20.000-25.000 brukene mottar 6 prosent av all statsstøtte til landbruk i USA. I år utgjør det pene 950.000 kroner per bomullsproducent.

USA eksporterer enorme mengder bomull til dumpingpriser. En dumpingseksport som fratår luftfattede, vestafrikanske land hovedinntekten på sin eksport.

– Bomull er et kritisk produkt for 10-11 millioner mennesker i Vest-Afrika. Der finner vi noen av verdens minst utviklede land, med økonomier som er helt avhengige av bomull. Noen av landene henter opptil 90 prosent av eksportinntektene sine fra denne varen.

3-4 ledige rådgiverstillinger i fagavdelingen

(midlertidige tilsetninger)

Fagavdelingen er en rådgivende avdeling med spisskompetanse innen faglige, sektorpolitiske og strategiske spørsmål innenfor NORADs sentrale satsningsområder. Avdelingen er en viktig dialogpartner for norske fagmiljøer, og mobiliserer og utvikler faglig samarbeide med eksterne miljøer både nasjonalt og internasjonalt. Avdelingen deltar i viktige internasjonale prosesser som har betydning for Norges samarbeidsland.

Fagavdelingens viktigste oppdragsgivere er ambassader med bistandsansvar, Utenriksdepartementet, NORADs øvrige avdelinger og ledelse. Avdelingen er organisert i fem faggrupper etter følgende tematiske områder: 'Styresett og det sivile samfunn', 'Næringsutvikling og sysselsetting', 'Helse, Utdanning, og kultur', 'Miljø' og 'Forskning og stipendprogram'. Fagavdelingen har samarbeidsavtaler med rundt 30 norske institusjoner og fagmiljøer som bidrar med faglige tjenester i forhold til bistandssamarbeidet.

Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønns sammensetning og rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke stillingene.

Søknad med oppdatert CV, merket henholdsvis «FAG 03/20», «FAG 03/21» eller «FAG03/22» sendes NORAD, Fagavdelingen, Postboks 8034 Dep., 0030 Oslo, innen 6. september 2003. Søknader kan også sendes elektronisk til post-fag@norad.no.

Rådgiver innen fagfeltet Bistand til utvikling av sivilt samfunn og urfolks rettigheter «FAG 03/20»

Stillingen inngår i faggruppen for Styresett og sivilt samfunn, men en del av rådgiverens arbeid vil være for Avdeling for sivilt samfunn og næringsutvikling. Endelig stillingsinnhold vil bli nærmere definert på bakgrunn av søkerens kvalifikasjoner.

Arbeidet omfatter faglig rådgivning på prosjekt- og programnivå, utredningsoppgaver og innspill til strategit utvikling på de aktuelle fagfeltene. Det omfatter i tillegg deltakelse i nasjonale og internasjonale nettverk og konferanser, samt noe kursundervisning og foredrag.

Utstrakt reisevirksomhet må påregnes.

Søkere må ha høyere utdanning, fortrinnsvis innen samfunnsfag. Det kreves omfattende arbeidserfaring fra fagfeltene. Bistandserfaring er en fordel. Evne til å jobbe i team samt å se egne fagfelt i en større sammenheng står sentralt. Faglig selvstendighet, evne til å ta initiativ og til tydelig å kommunisere faglig innhold vil bli vektlagt.

Det kreves god skriftlig og muntlig framstillingsevne på norsk og engelsk. Ytterligere relevante språkkunnskaper vektlegges. Det vil også legges vekt på personlig egnethet, spesielt evne til samarbeid og tverrfaglig kommunikasjon.

Stillingen er plassert i lønnskoden 1434 Rådgiver, lønnstrinn 43-57 avhengig av kompetanse. Tilsetningen er midlertidig fram til august 2005, og ønskes besatt snarest.

Nærmere opplysninger ved faggrupeleder Mette Masst 22 24 20 77 (mette.masst@norad.no) eller ved underdirektør Sissel Hodne Steen 22 24 02 08.

Rådgiver/Seniorrådgiver på fagområdet Helse (1-2 stillinger) «FAG 03/21»

Stillingen(e) inngår i faggruppe for Helse, Utdanning og Kultur og omfatter faglig rådgivning og utredning

på oppdrag fra ambassader i Norges samarbeidsland, andre avdelinger i NORAD og Utenriksdepartementet, samt faglig utviklingsarbeid på prioriterte tema.

I det internasjonale helsesamarbeidet er NORAD særlig opptatt av utfordringene på landnivå. Kunnskap om helsepolitiske spørsmål, helseforvaltning og finansiering, reform i helsesektoren og forholdet mellom privat og offentlig sektor er viktige områder. Videre er helse og miljø et prioritert område. NORAD gir prioritet til programmer som omfatter hele sektoren. Kunnskap om prosesser knyttet til sektor- og programbistand, samt harmonisering av innsatsen til ulike aktører, har blitt særlig relevant i bistandssamarbeidet.

Norges bidrag til helse gjennom ulike bistandskanaler (bilateralt, multilateralt, og gjennom frivillige organisasjoner) er en særlig utfordring i rådgivningsarbeidet. Samarbeidet med norske og internasjonale fagmiljøer omfatter løpende faglig dialog, bestilling av oppdrag, samt vurdering og bruk av de faglige råd og analyser eksterne fagmiljøer leverer.

Endelig stillingsinnhold vil bli nærmere definert avhengig av søkers kompetanse og avdelingens behov.

Det kreves høyere helsefaglig eller annen relevant utdanning. Kunnskap og erfaring fra helseforvaltning og god forståelse av rammebetingelser og utfordringer for helsesektoren i våre samarbeidsland vil bli tillagt stor vekt. Erfaring fra bistandssamarbeid og/eller annet internasjonalt arbeid knyttet til helseutvikling er en fordel. Det kreves gode analytiske evner, god evne til kommunikasjon og til muntlig og skriftlig fremstilling på norsk og engelsk. Søkere bør trives med teamarbeid, men også kunne arbeide selvstendig.

Stillingen(e) innebærer en del reisevirksomhet.

Tilsetningen(e) er midlertidig(e). Den ene fram til august 2005, med mulighet for forlengelse. Den andre stillingen er fram til november 2004 med mulighet for forlengelse. Stillingen lønnes i stillingskode 1434 rådgiver, lønnstrinn 45-57, eller i stillingskode 1364 seniorrådgiver, lønnstrinn 55-64. Tilsetning primært som rådgiver. Tilsetning som seniorrådgiver vurderes for spesielt kompetent søker.

Nærmere opplysninger ved faggrupeleder Sissel Volan, tlf. 22 24 02 26, eller helserådgiver Lars Lien tlf. 22 24 02 06.

Rådgiver/Seniorrådgiver på fagområdet Energi «FAG 03/22»

Stillingen inngår i faggruppen for miljø og energi, og arbeidet vil omfatte vurderinger og rådgivning knyttet til bistand innen sektoren med hovedvekt på institusjonsutvikling og investeringer innen vannkraft-/elektrisitetsforsyning, men vil også omfatte alternative energikilder. Kunnskap om energipolitiske spørsmål og energiforvaltning og reformer i sektoren er viktig. Stillingen omfatter kontakt med norske og internasjonale fagmiljøer.

Søkerne må ha relevant høyere utdanning, bred erfaringsbakgrunn og gode engelskkunnskaper. Erfaring/innsett i norsk energiforvaltning og relevant erfaring fra internasjonalt arbeid vil være en fordel. Gode samarbeids- og kommunikasjonsevner samt analytiske evner vil bli tillagt vekt.

Tilsetningen er midlertidig fram til august 2005 og ønskes besatt snarest.

Stillingen innebærer en del reisevirksomhet.

Stillingen lønnes i stillingskode 1434 rådgiver, lønnstrinn 45-57, eller i stillingskode 1364 seniorrådgiver, lønnstrinn 55-64. Tilsetning primært som rådgiver. Tilsetning som seniorrådgiver vurderes for spesielt kompetent søker.

Nærmere informasjon om stillingen fås ved henvendelse til faggrupeleder Ørnulf Strom, tlf. 22 24 02 18 eller ved underdirektør Sissel Hodne Steen tlf. 22 24 02 08.

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

Prøv en stillingsannonse i
bistandsaktuelt

tlf. 22 24 20 40

Skjerpede fronter i Mosambik

Opposisjonspartiene kan lykkes i lokalvalget i oktober

MAPUTO (b-a): Høstens lokalvalg i Mosambik kan by på langt tøffere konkurranse for regjeringspartiet Frelimo, enn det første lokalvalget for fem år siden.

• I MOSAMBIK:
SILJE BERGGRAV

MOSAMBIK

- Vi er optimistiske. I alle år har Renamo vært ekskludert fra makten, men vi skal vinne både lokalvalget til høsten og neste års presidentvalg, hevder en kamplysten partikoordinator Juliano Picardo i Mosambiks største opposisjonsparti Renamo overfor Bistandsaktuelt.

Frelimos maktposisjon er mer utsatt enn tidligere, etter en serie korrupsjons- og bankskandaler og rettssaken mot redaktør Carlos Cardoso drapsmenn, som er koblet opp mot president Joaquim Chissanos sønn.

Samler troppene. Denne høsten stilles det unge demokratiet på nok en prøve, med et lokalvalg som forhåpentlig går bedre enn i 1998. Da boikottet Renamo valget, i protest mot at regjeringen i siste liten begrenset en utvidelse av antall bykommuner med folkevalgte forsamlinger fra 128 til 33 - et grep for å holde seg til makten i Renamo-sterke områder, ifølge politiske observatører. Bare 15 prosent av befolkningen møtte opp for å stemme.

I mai signerte Renamo en avtale med ti mindre partier om å samle krefter for å vinne over Frelimo i det forestående lokalvalget i oktober.

- **Vil hindre splitting.** Ifølge FNs informasjonsnettverk IRIN vil Renamo følge samme strategi som foran parlamentsvalget i 1999, og lede en koalisjon av partier i de 33 bykommunene. Renamo-leder Afonso Dhlakama har ifølge flere nyhetsbyråer sagt at den gjenopprettede koalisjonen er et svar på press fra velgerne. Men Joseph Hanlon, redaktør for Mozambique Political Process Bulletin, tror hovedgrunnen til at Renamo snudde i sin tidligere beslutning om å gå til valg på egenhånd, var å unngå oppsplitting av opposisjonstemmer.

Maputo-ordfører fra småparti? - Før koalisjonen så det ut til at flere småpartier kunne vinne i noen valgdistrikter. For eksempel var det en viss sannsynlighet for at en av de mindre partienes ordfører kandidat skulle vinne i hovedstaden Maputo, sier Hanlon til IRIN. Han mener den

Opposisjonspartiene håper at det negative fokuset på president Joaquim Chissanos sønn i forbindelse med drapet på Carlos Cardoso, vil hjelpe dem å vinne høstens lokalvalg. Om drøyt et år er det presidentvalg - uten at Chissano deltar.

FOTO: MORTEN BRAKESTAD/BISTANDSAKTUELT

nye koalisjonen er et tegn på at man i Mosambik nå tar lokalvalget på alvor, som igjen reflekterer en radikal forandring i folks oppfatning.

Bevissthetsendring. - Folk er i ferd med å forstå at lokalmyndigheter faktisk har makt og betydning. Ingen tok lokalmyndighetene seriøst på den tiden det første lokalvalget i 1998 ble avholdt, fordi slike valg aldri hadde blitt avholdt i kolonitiden eller under ettpartistaten. Plutselig har folk skjont at ordførere og lokalpolitikere faktisk har reell makt, i form av patronage (politiske tjenester. red. anm.) og egen pengebruk, men også i form av at de kan forandre på ting i lokalmiljøet, sier Hanlon.

- **Korrupt politisk ledelse.** Partikoordinator Juliano Picardo i Renamo gir tydelig uttrykk for at partiet er klar for å komme i maktposisjon.

- Fordelingen av rikdom i Mo-

sambik er svært skjev, og hele finanssystemet er i lomma på tidligere ministre. Dårlig politisk ledelse og korrupsjon er hovedårsakene til at utdanning og helse ikke når ut til hele folket, og dette vil Renamo gjøre noe med. Noen sier vi er uerfarne. Da svarer vi at erfaring er noe man skaffer seg gjennom muligheten til å styre. Men Frelimo har i alle år kontrollert parlamentet og stengt andre partier ute fra makten, sier Picardo til Bistandsaktuelt.

- **Selvskyld.** Informasjonssekretær i Frelimo, Edson Macuacua, er av en annen oppfatning:

- Renamo og andre opposisjonspartier har vært utestengt fra makt på grunn av sine egne feil og valgboikott. Regjeringen er nå i gang med en stor reform av sentraladministrasjonen som vil gi mer ressurser og makt til lokale myndigheter. Men desentralisering forutsetter samtidig at et land har ressurser

som kan sikre at lokaladministrasjonene er levedyktige. Det er en stor utfordring for et fattig land som Mosambik, påpeker Macuacua.

Autoritær presidentkandidat. Neste presidentvalg er satt til slutten av 2004. Chissano har allerede varslet at han ikke stiller, og at partiets neste presidentkandidat blir Armando Gueboza. Gueboza er kjent som en mer autoritær og kompromissløs politiker enn Chissano, og det er håp om at han vil sette inn enda sterkere krefter for å få bukt med den stadig økende kriminaliteten. Derimot lover det mindre godt for den politiske pluralismen i landet. Renamo-leder Dhlakama blir hans sterkeste motkandidat, men observatører tror det er få sjanser for at Frelimo vil tape presidentvalget, til tross for partiets dalende popularitet.

”

- Folk er i ferd med å forstå at lokalmyndigheter faktisk har makt og betydning.

Joseph Hanlon.

Afghanere reagerer på «umoralisk» vestlig oppførsel

• CAMILLA SOLHEIM

Vestlige hjelpearbeidere i Kabul i Afghanistan drikker, danser og spiller høy musikk. Dette provoserer mange afghanere, og kan bidra til oppblomstring av antivestlige krefter, for eksempel Taliban, rapporterer Institute of War and Peace Reporting.

De vestlige kvinnene dekker seg ikke, det spilles høy popmusikk og alkoholinntaket har ført til klager fra den konservative muslimske befolkningen. Oppførselen blir ofte fordømt av de religiøse lederne. Imamen Mowlawee Mohammad

Nabi i Pul-e-Charkhi-moskeen i Kabul tror ikke at de vestlige har kommet for å hjelpe, men for å føre folk på ville veier.

- De utenlandske kvinnene er dårlig kledd, noe som oppmuntrer afghanske kvinner til å kle seg likt. Hvis de ikke oppfører seg i henhold til vår kultur, vil det vekke fiendskap hos folk, sier imamen. Han får følge av dekanus Mohammad Daud Rawish ved Universitetet i Kabul.

- Utlendingsene må ta hensyn til landets kultur, ellers vil de møte samme skjebne som russerne, advarer han.

Men direktør Sibghatullad Saiq i Innenriksdepartementet hevder at de har situasjonen under kontroll. Siden mars 2002 har de blant annet beslaglagt mer enn 4800 flasker alkohol.

- Hvis vi ser aktiviteter som er i strid med det afghanske folkets kultur, så stopper vi det, sier han. Men Saiq medgir at mange vanlige folk er plaget av «umoraliske elementer» blant utlendingsene og kan komme «til å reagere mot dem».

Talsmann Thomas Loebbering i den internasjonale sikkerhetsstyrken, ISAF, bekrefter at de har mot-

tatt en rekke klager fra afghanere som bor i nærheten av restauranter som selger alkohol, i tillegg til klager om høy musikk i Wazir Akbar Khan, et område der det bor flere vestlige.

Han forteller at sikkerhetsstyrken i slike saker ikke har myndighet til å gripe inn, men at de kan rapportere videre til det lokale politiet. Han opplyser at de internasjonale soldatene har forbud mot å drikke alkohol offentlig. De har lov til å drikke to halvliter med øl om dagen, men de må drikkes inne på leiområdet.

A Challenging International Career at the United Nations

The United Nations Secretariat is seeking highly qualified individuals from Norway for employment as junior professional officers (P-2 level). For this purpose, a competitive examination will be held in mid February 2004 in Oslo, Addis Ababa, Beirut, Bangkok, Geneva, Nairobi, New York, Santiago and Vienna.

In order to qualify for the examination, one must meet all of the following requirements:

1. Be a national of Norway.
2. Be no more than 32 years old as of 31 December 2004 (should be born on 1 January 1972 or after).
3. Have at least a first-level university degree in one of the following occupational fields or related areas:
Administration, Demography, Information Technology, Library, Political Affairs, Social Affairs, Statistics.
4. Be fluent in either English or French, the two working languages of the Secretariat. Knowledge of additional official languages of the U.N. (Arabic, Chinese, Russian, Spanish) is an advantage.

All those who believe in the purposes and ideals of the United Nations and who wish to participate in the competitive examination are encouraged to apply.

To receive full consideration, applications should be received by **5 September 2003** in the Examinations and Tests Section at the United Nations in New York by e-mail, fax or mail.

Detailed information and application forms may be obtained from the Internet:

www.un.org/Depts/OHRM/examin/exam.htm
(in English)

www.un.org/french/Depts/OHRM/examin/fexam.htm
(in French)

Scanteam har «best practice» metoder på bistandsområdet som kjernekompetanse. Vår målsetning er å styrke våre oppdragsgiveres kvalitet og kompetanse i planlegging, gjennomføring, monitorering og evaluering av sine aktiviteter. Vi gjør dette gjennom fasilitering, opplæring eller ledelse/gjennomføring av oppgaver for NGO-er, nordiske bistandsmyndigheter og næringsliv, FN organisasjoner, og internasjonale utviklingsbanker. Vi har utført oppdrag i over 80 land, og arbeider på engelsk, fransk, spansk, portugisisk, tysk og russisk.

Scanteam søker nye partnere!

Scanteam søker nye partnere – personer med interessant internasjonal bakgrunn/ erfaring fra norske og/eller internasjonale miljøer. Du bør ha god faglig bakgrunn og vurderingsevne, være interessert i å jobbe med utfordrende oppgaver på forskjellige land, være team- og løsningsorientert, minst 35 år, med i hvert fall et par år som konsulent. Erfaring med metodeverktøy samt språkferdigheter er en fordel.

Scanteam tilbyr et spennende, kollegialt og tverrkulturelt miljø sentralt i Oslo. Vi er et partnerbasert firma så du arbeider som selvstendig næringsdrivende, men hvor vi alle forventes å bidra faglig og sosialt. Vi ønsker spesielt kvinner velkommen.

Vi inviterer til et orienteringsmøte **tirsdag 9. september kl 15-16, Akersgata 13** (SND bygningen), men se også vår hjemmeside, www.scanteam.no. Du kan sende din CV til Scanteam, Postboks 593 Sentrum, 0106 Oslo, eller med E-post til scanteam@scanteam.no innen 15. september merket «Partner». Alle henvendelser behandles konfidensielt.

Velkommen! Vi ser fram til å diskutere mulighetene sammen!

The Norwegian Afghanistan Committee (NAC) – «Afghanistankomiteen i Norge» (AiN) is a Norwegian NGO operating in Afghanistan, with more than twenty years of continuous operational experience in development projects in the country. NAC has three regional programme offices in Afghanistan, the main office situated in Kabul, and a secretariat in Oslo, Norway. Our work aims at conducting long term assistance to Afghanistan, primarily in the areas of health and education.

Substantial changes in working conditions in Afghanistan in recent times have called for structural amendments of the NAC organisation. The main office has been moved from Peshawar, Pakistan, to Kabul, Afghanistan, and in an effort to increase focus on our objectives, we are seeking skilled personnel for the following positions:

Country Director (initial contract period two years)

The position includes:

Responsibility for all project activities in Afghanistan and Pakistan, including:

- operational management of day-to-day activities,
- strategy and development of programmes,
- monitoring, reporting and evaluation of project progress,
- donor contact, maintaining and further developing relations with Afghan authorities and other relevant institutions/parties.

Requirements:

- extensive managerial and leadership experience with proven results and skills,
- field experience and relevant educational background,
- interest and skills in contributing to transfer of knowledge and competence to local staff and communities.

Project Manager – Finance and Management Accounting (contract period one year)

The position includes:

- responsibility for development and maintenance of NAC's reporting and management accounting procedures and principles, both in Afghanistan and in Norway,
- transfer of core knowledge and procedures to local staff,
- extensive travel to Afghanistan, with the workload split between Afghanistan and Norway (roughly 50/50).

Requirements:

- higher degree in Business Administration/Accounting, or similar background,
- a minimum of three to five years of relevant experience, preferably from development projects,
- a genuine interest in contributing to the development of Afghanistan.

Project Coordinator – Health (initial contract period two years)

The position includes:

- responsibility for NAC's health programmes and programme development,
- development of quality control methods and implementation of evaluation procedures for NAC projects and partner institutions,
- transfer of core knowledge and procedures to local staff and partners.

Requirements:

- higher degree in health care or other relevant field,
- managerial skills and experience with proven results,
- a minimum of five years of relevant experience, including development projects.

Information & administration officer (contract period one year)

The position includes:

- responsibility for information to donors and media, including our own publication «Afghanistan-Nytt»
- developing and maintaining relations between the organisation and its members,
- various tasks related to the everyday running of the secretariat.

Requirements:

- higher degree in relevant field,
- a minimum of three to five years relevant experience,
- a genuine interest in contributing to the development of Afghanistan.

All the positions offer an opportunity to contribute positively to the development of Afghanistan in the years to come. The organisation is relatively small and flexible which gives a true possibility to influence one's own tasks and working environment.

The Country Director and Project Coordinator – Health positions are both located in Kabul, and include extensive travel in Afghanistan.

Applications must include CV, and may be in English or Norwegian. Applications must be sent no later than 1 September, and should be directed to: org@afghanistan.no, or The Norwegian Afghanistan Committee/ Afghanistankomiteen i Norge, Osterhausgt. 27, N-0183 OSLO, Norway.

For further information about the positions, please call Secretary General Ronny Hansen, +47 22 98 93 10.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk. Debattinnlegg honoreres ikke.

Historieverk med mye interessant

...men «Norsk utviklingshjelps historie» har også oppsiktsvekkende mangler

AV HALLE JØRN HANSEN

BISTANDSHISTORIE

Alle tre verkene i det nye historieverket om norsk bistand og utviklingshjelp er interessant lesning. Her finnes det mye spennende og til dels nytt om bistand og norsk politikk. Men det er også noen alvorlige mangler.

Jarle Simensen er forfatter av første bind og skriver med sikker hånd om sin del av perioden fram til 1975. Vi får en rask innføring i den historiske bakgrunn med kolonitid og misjon. Her representerer han et historiesyn som langt fra alle deler. Det blir mye velvillig omtale av kolonimaktens og misjonens innsats, og det blir for lite om hvilken nedbrytende effekt de samme aktører og krefter hadde i samfunn som de afrikanske.

I bind I bringes det tidlig inn en helhetlig presentasjon av vårt forhold til utviklingslandene, der handel ogandel og vår opptreden i internasjonale forhandlinger viser den andre siden av det norske ansikt mot sør, til tider hardt og sterkt knyttet til forsvaret av norske økonomiske interesser, særlig skipsfarten.

Stimulerende og interessant. Et annet forhold som trer tydelig fram i bind I og forsterkes i de to neste er USAs påvirkning og innflytelse også på dette området av norsk politikk. For meg som mente jeg visste mye om dette, var omfanget på den bilaterale kontakten til USA gjennom disse 50 årene en overraskelse. Noe av det samme gjelder for det stadig tettere samspillet med Verdensbanken og Det internasjonale pengefond.

Forflytningen av bistanden til afrikanske land og opprettelsen av fredskorpset i 1960-årene er stimulerende lesning. Omtalen av den radikale politiske bølgen i 1970-årene og

bokanmeldelse

«Norsk utviklingshjelps historie.»
Fagbokforlaget, 2003.

Bind 1: «1952-1975. Norge møter den tredje verden.»
Forfatter: Jarle Simensen.

Bind 2: «1975-1989. Vekst, velvilje og utfordringer.»
Forfattere: Arild Engelsen Ruud, Kirsten Alsaker Kjerland.

Bind 3: «1989-2002. På bred front.»
Forfattere: Frode Liland, Kirsten Alsaker Kjerland.

dens innflytelse på bistandspolitikken er interessant. Men jeg mener det er viktig å understreke at denne nye politiske tendensen i internasjonalt utviklingsarbeid, med FN-systemet som hovedramme, på mange måter var drevet fram av dyktige ledere og intellektuelle i sør i et nært samspill med sosialdemokratiske partier i Europa.

Irriterende i bind II. Bind II inneholder også mye interessant, men det er her irritasjonen og motforestillingene melder seg hyppigst. Det er også her anslag til helhet i tilnærmingen som ikke lykkes på samme måte som i bind I og bind III. Saks-komplekset en ny økonomisk verdensorden kommer tidlig i bindet og settes opp som en motsetning både til FNs grunnbehovsstrategi fra 1970-årene og spørsmålet om bistand. Det er riktig at et slagord i perioden og også seinere var «trade not aid», men det er feil at dette fremsto som et ønske om handel og ikke bi-

stand for de ledende aktørene i FN-systemet, for lederne i sør eller mange ledere i nord. Men for konservative politikere var det noe man gjerne grep til som et påskudd for å foreslå kutt i bistandsbudsjettet. Informasjons- og folkeopplysningsarbeid og meningsdannelsen har fått et eget kapittel, men presentasjonen er så avgrenset, utvalget av temaer så tilfeldig og skjev at det burde ha vært utelatt.

Gammelt nytt. Ellers er hovedsaken i dette bindet å presentere de store utviklingsprosjektene som Norge og NORAD var med og startet i perioden og deretter for det meste drev fram. Det gjelder storsatsingen på skogbruk og produksjon av trevirke (Sao Hill), kystfart (Tacoshili), fiskerit utvikling (Mbegan) i Tanzania, landbruk og distriktsutvikling i den fattige nordøst-provinsen i Zambia, distriktsutviklingsprogrammet for halvørkenområdet Turkana i Kenya og elvetransport i Bangladesh.

Alle som vet noe om norsk bistand, vet også at det meste av dette endte dårlig. Den nasjonale økonomien hadde ikke nok bærekraft til at programmene kunne stå på egne bein. For Mbegan i Turkana var det også utilstrekkelige naturressurser. Sann sett blir presentasjonen av disse prosjektene og programmene en repetisjon av kjente forhold og fakta. Forfatterne makter ikke å legge til mye nytt og interessant.

Ensidig om frivillige. De frivillige organisasjonene og deres stadig viktigere rolle i norsk bistand omhandles i alle tre bind. Mye av drøftingen av disse forhold er bra, men utvalget av eksempler på bistand er nesten ensidig hentet fra misjonsorganisasjoner eller Kirkens Nødhjelp. Det hele blir litt bedre i bind III, men den internasjonale minekampanjen som til slutt fikk Nobels fredspris,

Norges rolle og framfor alt den norske minekampanjen og Norsk Folkehjelps rolle er i sammenligningen åpenbart nesten for intet å nevne. De store internasjonale nettverkene for miljø, handel og andre saksområder som har mye norsk deltakelse og økonomisk støtte og som har vokst seg store og politisk meget innflytelsesrike i 1990-årene, burde ha vært viet plass.

Trivielt og ubehjelpelig. Utviklingslandenes gjeldskrise og Verdensbankens og Pengfondets strukturtilpasningsprogrammer omtales hovedsakelig i bind II. Selv om mye av fakta som presenteres og vurderinger som gjøres isolert sett kan være greie nok, er det noe politisk trivielt og ubehjelpelig over denne delen. Vi blir presentert en beskrivelse av politikk som om den var en slags naturlov. Det måtte bare bli sånn.

Det hadde vært mer interessant om forfatterne hadde maktet å knytte det hele til det maktpolitiske paradigmeskifte som skjedde rundt 1980 med valgene av Ronald Reagan som president i USA og Margaret Thatcher som statsminister i Storbritannia. Dette utløste et ideologisk forankret stormangrep fra meget sterke høyrekrefter på FN-systemet, på det meste som hadde med statlig styring og offentlige velferdsgoder å gjøre og i den sammenheng ble bistand sett på som en vederstyggelighet.

Kritikkverdige om miljø. Kapittel 9 i bind II - «Temaer i tiden» - åpner med påstanden: «Bistanden har vært en moteslave». Å devaluere ulike politiske tendenser og retninger som noen få ganger drives fra venstre, men oftere fra høyre, eller blir offer for midtens eller byråkratets stillhet, til moteslaveri, er uheldig. Innholdet i kapitlet gjør ikke saken bedre. Drøftingen av kvinnesak og

Uklar effekt av 50 års bistand?

«Mange av de norske tiltakene førte rett og slett til at noen fikk det bedre», lyder den beskjedne konklusjonen i det tredje og siste bindet om norsk utviklingshjelps historie, men noen effekt av norsk bistand på overordnet nivå har forfatterne ikke våget å konkludere med.

• TONE BRATTELI OG GUNNAR ZACHRISEN

«Uklart om 170 milliarder kroner har hjulpet utviklingslandene», lød derfor overskriften i Aftenposten om morgenen 19. juni - noen timer før verket ble presentert for offentligheten.

Men under presentasjonen vektla forfatterne at det er vitenskapelig forsiktighet og ikke sannsynlighetsbetraktninger som ligger bak deres beskjedenhet.

- Norsk bistand er tross alt en liten del av internasjonal bistand - og den internasjonale bistanden er bare en av en rekke faktorer som påvirker utvikling i fattige land, fastslår forfatterne Jarle Simensen og Frode Liland.

Hva mener så andre aktører som har vært aktive innenfor utviklings-samarbeidet? Bistandsaktuelt har bedt noen av dem om korte kommentarer med utgangspunkt i historien og erfaringene.

– Mange har fått det bedre

Grete Faremo (Tidligere bistandsminister. Nyvalgt styreleder i Norsk Folkehjelp):

- På det individuelle plan har bistand gjort mye bra veldig mange steder.

Mange mennesker har fått et bedre liv. Også på det institusjonelle plan har det skjedd mye positivt. Utfordringen ligger i systemendringer. Det er mye vanskeligere.

- Dialogen mellom mottakere og givere er krevende og utfordrende. Vi må stille spørsmål om hvor mange givere som skal inn på banen, hvor mange penger det dreier seg om og hvilke krav som eventuelt bør stilles til mottakeren. Det er en

dialog som må føres uten at det virker som overformynderi og kontroll.

- Fortsatt må vi gå inn i nord-sør perspektivet. Når vil for eksempel det internasjonale samfunnet oppfylle de løfter og beslutninger som ligger der i forhold til størrelsen på bistanden? Og så har vi alle spørsmålene knyttet til gjeld og handel der de rike landene gir med den ene handa og tar med den andre gjennom priser på råvarer, osv. På disse områdene står fortsatt mye igjen.

– Motarbeidet av andre politikkområder

Helge Rønning (Professor ved Institutt for media og kommunikasjon/ Universitetet i Oslo. Har arbeidet med institusjonssamarbeid. Leder utvalget som skal gi råd til Regjeringen om resultater i utviklingspolitikken):

- Spørsmålet om innsatsen har gitt resultater er et problemområde som er svært omfattende. Det forutsetter en gjennomgang av ulike bistandstyper, og det forutsetter at bistanden ses i sammenheng med andre utviklingspolitiske tiltak. Det er klart at det finnes mange eksempler på mislykte prosjekter, noe som dels skyldes dårlig planlegging og tenkning i Norge, men som også skyldes dårlig prioritering i mottakerlandene.

- I denne sammenheng tror jeg at det er viktig at den norske bistandspolitikken forstås i sin internasjonale sammenheng. De prioriteringer som har ligget til grunn for norsk bistand er i stor grad knyttet opp mot internasjonale trender i bistandspolitikken og da særlig til den rolle som de store internasjonale organisasjonene - FN systemet og Verdensbanken/IMF har spilt.

- Sett under ett mener jeg at bistanden har gitt resultater, men at utviklingspolitikken som helhet har lidd under mange forhold som har gjort at bistand på enkeltområder faktisk er blitt motarbeidet av politikken på andre områder, sier Rønning.

BISTANDSHISTORIE

kvinner og utvikling holder så noenlunde mål, men omtalen av miljø og utvikling er meget kritikkverdig. Verdenskommisjonen for miljø og utvikling med Gro Harlem Brundtland som leder og rapporten «Vår felles framtid» som satte dagsorden fra den kom i 1987 og til langt ut i 1990-årene, er bare sporadisk behandlet.

Forfatterne av bind III har stått overfor de største utfordringene fordi de skriver om forhold i vår egen samtid. Jeg er i det meste, om ikke i alt, imponert over hvordan de har løst oppgaven. Det er her vi finner den frieste og mest spennende drøftingen og de mest interessante analysene.

Utilstrekkelig og hemmende. Til slutt litt mer om svakhetene, manglene og utelatelsetene. Framstillingen av de politiske forhold og rammebetingelser i våre mottakerland som skulle være særlig viktig i bind II, er så utilstrekkelige eller dårlige at de hemmer istedenfor å hjelpe på forståelsen. Det er for meg ubegripelig at man har kunnet skrive disse tre bindene uten å ta opp frigjøringskampen i Det sørlige Afrika og Norges og norsk bistands rolle i den sammenheng i et selvstendig kapittel. Det er også en klar mangel i siste bind under drøftingen av næringslivets rolle at man ikke omtaler Hydro og Statoils kjempeinvesteringer i oljeutvinning i Angola og andre steder i Vest-Afrika. Skatteinntektene til den norske stat på fortjenesten selskapene fører hjem til Norge, er allerede flere ganger størrelsen på norsk bistand til Angola. Denne problemstillingen og de utfordringer og perspektiver den rommer for Norge og vårt forhold til afrikanske land, burde ha vært omtalt.

Ensidig forfattergruppe. Det er historikere som stort sett har det sam-

Forfatterne Arild Engelsen Ruud, Jarle Simensen, Kristin Alsaker Kjerland og Frode Liland under boklanseringen i Oslo i juni. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

me historiesynet som står bak dette verket. Fagområdene statsvitenskap, sosialantropologi og økonomi kunne ha bidratt til å gi framstillingen til dels andre perspektiver om de hadde vært representert i forfattergruppen. Det samme gjelder om man hadde sluppet til asiatiske og afrikanske fagfolk i utformingen

Det er ubegripelig at man i tre bind ikke har tatt opp kampen mot apartheid.

av verket. En ny ledelse i UD og NORAD kunne kanskje om noen år driste seg til å be en liten gruppe afrikanske, asiatiske og latinamerikanske fagfolk se på Norge som giveland fra den andre siden. Det kunne bli et viktig tillegg til det store og viktige verket om norsk bistandshistorie som nå foreligger.

Halle Jørn Hanssen er frilansjournalist med lang fartstid innenfor bistands- og 3. verdensarbeid. Han har blant annet vært NRK-korrespondent i Afrika, informasjonssjef i NORAD og generalsekretær i Norsk Folkehjelp.

– Kvalitative mål på suksess

Halvor Fossum Lauritzen
(Utenlandssjef i Norges Røde Kors. Har selv vært utstasjonert i afrikanske og asiatiske land i over 10 år):

– Vi har vel alle gjort noen feil de siste femti årene, men det er ingen løsning å oppheve utviklingssamarbeidet. Jeg ønsker en lavere terskel mellom nødhjelp, rehabilitering og utvikling. Vi må bli flinkere til å sette kvalitative mål på suksess. Virkningen av den humanitære bistanden bør stå mer sentralt, og vi må bruke indikatorer som kan måle dette.

– Den erfaringen som er høstet sier at nødhjelp og langsiktig bistand må gå hånd i hånd fra dag en, og da tenker jeg på institusjonsbygging, gjenoppbygging og læring. Politisering av humanitær bistand og utviklingssamarbeid må unngås.

I global sammenheng ser vi for

eksempel hvordan situasjonen i Afghanistan og Irak politiseres på bekostning av fattige land i Afrika.

– For opptatt av prosenter

Vesla Vetlesen
(Tidligere bistandsminister. Knyttet til bistandspolitikken gjennom mange års arbeid på LOs internasjonale kontor):

– Stortinget har etter min oppfatning vært altfor opptatt av å måle innsatsen i prosenter i forhold til bruttonasjonalproduktet. Det er viktig å ha en overordnet målsetting på dette feltet, men veldig mye av diskusjonen har dreid seg om akkurat dette tallet. Debatten må nyanseres. Innsatsen må også måles i hvordan pengene håndteres og brukes.

– Når vi skal se på det samlede bildet av den norske bistandsinnsatsen er det lett å undervurdere det ar-

beidet de private organisasjonene har gjort. Jeg har spesielt fulgt arbeidet til LO, kooperasjonen og landbruksorganisasjonene. Prosjekter er en ting, men viktigere er det å se på hvilket arbeid som gjøres for å bygge opp strukturene i et samfunn. Hvorfor har det for eksempel gått ganske bra i Botswana, men ikke i Tanzania? Det har med faste strukturer og langsiktighet å gjøre.

het var ikke dette så viktig.

– Ingen av industrilandene var klar over de problemene en sto overfor da vi fra begynnelsen av 1960-åra skulle bistå underutviklede land i Afrika, Asia og Mellom-Amerika. Da Marshall-hjelpen kom til Norge etter krigen var vi et underutviklet land. Hjelpen ble imidlertid effektiv fordi vi hadde et mottakerapparat som fungerte. Nettopp dette manglet de fleste av de landene vi skulle bistå.

– Vi kan egentlig ikke bruke ord som «vellykket» om bistandsprosjekter – «nesten vellykket» passer bedre slik virkeligheten er. Norge påtok seg bistand til fiskerisektoren i Vietnam etter frigjøringen av landet. Over tid ble dette et nesten vellykket program inntil det ble ødelagt av storpolitisk innblanding. Men heldigvis fikk vi komme tilbake igjen, og prosjektet går bra. Jeg kan også nevne kunstgjødselsprosjekter i Punjab i India som har ført til at dette er blitt Indias kornkammer. Norge har også hatt flere bra prosjekter for kvinner.

– Et generelt positivt inntrykk

Ole Andreas Lunder
(Har arbeidet med utviklingsspørsmål i 27 år. Var den første nordmann som i sin tid reiste ut for Fredskorpset – til Uganda):

– Da jeg ble pensjonert i 1992 – etter 27 års tjeneste – hadde jeg et generelt positivt inntrykk av vår bistand. Selvsagt var det også mindre vellykkede prosjekter, som sett fra en hel-

Nesten til Nacala

Historien om en togreise som skulle endt ved Det Indiske Hav

AV SIRI HALLE

REISEBREV

De siste meterne til fots til Liwonde stasjon lukter så vondt. En blanding av kloakk og svette. Men på perrongen er det friskere, og nå står solen opp. Det er tidlig morgen, og fullt av mennesker på perrongen, min første reisedag på ferden til Det indiske hav. En lang, lang togreise lenger frem. For de fleste av dem er det ingen ny reise, men for meg er det det. Jeg lengter etter å følge skinnene hele veien fra det sørlige Malawi tvers igjennom det nordlige Mosambik. Helt ut til det indiske hav.

Det var denne reisen varene fra Malawi tok i år etter år. Varene ble med toget til Nacala, kystbyen nord i Mosambik. Særlig mais og tobakk, som ble lastet over på skipene som ventet. Det var Malawis vei til verdensmarkedet og til sårt trengt valuta. Helt til krigen i nabolandet Mosambik stanset toget for en lang periode i 1984.

Malawi ble lukket inne og måtte finne andre handelsveier. Gjennom Zambia, Zimbabwe og Sør-Afrika, helt til Durban, eller nordover til Dar es Salaam. Det ble langt og kostbart. Malawis økonomi led.

Nå er borgerkrigen i Mosambik for lengst over. Den tok slutt i 1992, men toget er bare så vidt på skinnene igjen.

Dieselmotoren settes i gang. Det ryker sort. Alt er som det skal, og vi kan stige om bord på toget. Togkupeen er så stor, setene er grønne, vegger og tak er grå- og veldig slitt og skittent. Vognen fylles opp. Av menn og kvinner, unge og gamle. Mennesker på vei videre. Det er forventninger inne i øynene deres. Jeg liker meg her.

Det går sakte, men det går fremover. Vi kjører gjennom nasjonalparken. Det er vått her. Det er regntid og regnet har falt i store mengder. Så kommer vi til rismarker. En gutt stanser opp sitt arbeid og vinker.

Så stanser toget. Lenge.

Plutselig rykker det så kraftig i toget, at vi nesten hopper. Så reiser vi videre.

Første viktige stopp er Nayuchi, grensebyen i Malawi som ligger et par hundre meters spasertur fra Entre Lagos i Mosambik. Det går som en drøm over grensen, selv om jeg har glemt å fornye visumet mitt, og har oppholdt meg i Malawi for lenge.

På togstrekningen fra Entre Lagos til Cuamba, et godt stykke inn i Mosambik, er toglinjen i for dårlig stand. Til Cuamba går det derfor ikke passasjertog, jeg visste det, men jeg håpet på haik med et godstog, og håpet å komme videre samme dagen. Men det går ikke noe tog. Utsiktene for at toget skulle rulle igjen de nærmeste dagene var svært dårlige.

Det er ikke annet å gjøre enn å kripe til korset, eller rettere sagt hoppe opp på lasteplanet av en bil. Med et par rustne tønner som ryggstøtte og maissekker under meg, og med et dusin mosambikere rundt meg, sitter jeg i grunnen utmerket.

Vi kjører gjennom åkrer og små landsbyer. Jordhytte på jordhytte som går i ett med den vakre og frodige naturen. Slik som i Malawi. Men i Mosambik finnes det

William ville bli noe mer enn sin far, noe større. Det ble tog.

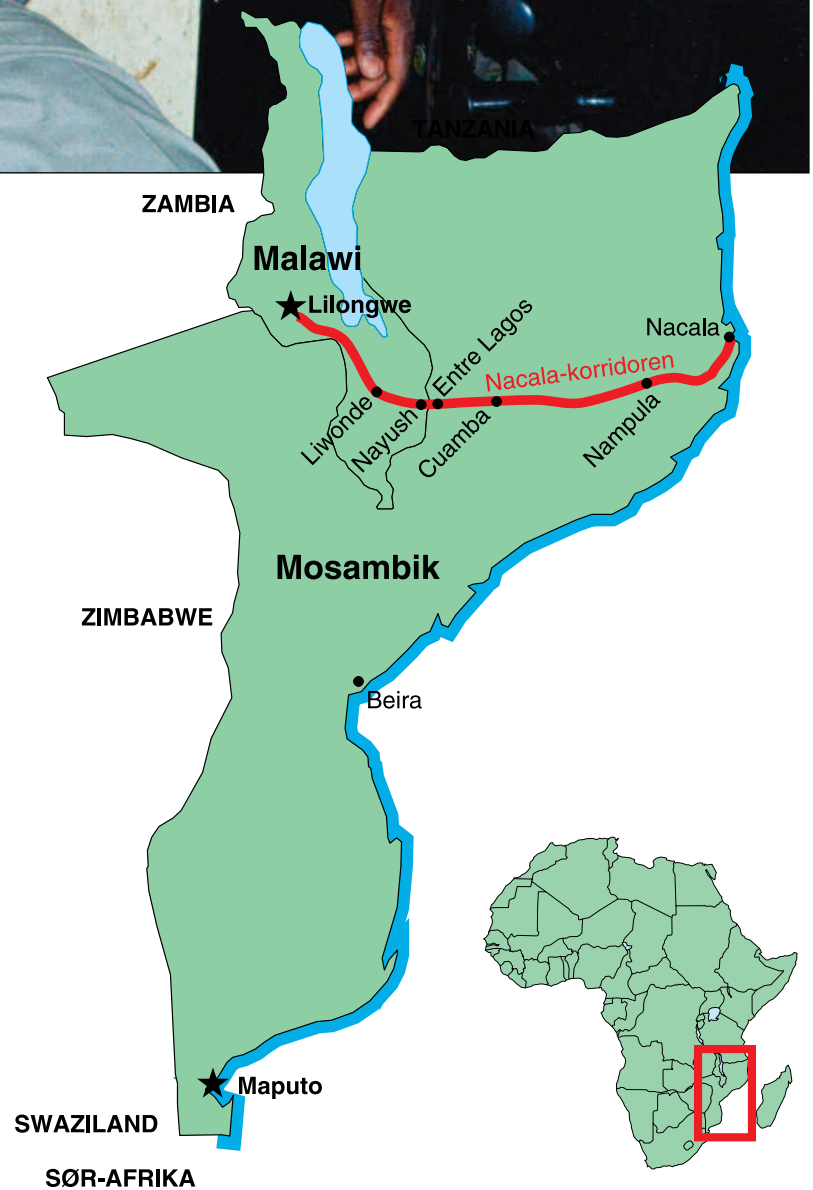
ALLE FOTO: SIRI HALLE

også en del murhus. Av de er det bare herjede ruiner igjen. Sporene etter borgerkrigen er ennå synlige, selv om den sluttet for over ti år siden.

Samtalene der oppe på lasteplanet går livlig for seg. De snakker portugisisk og jeg spansk. Det funker. Veien er bedre enn jeg fryktet, men vi gynger godt fra side til side. Mirakuløst som alltid faller ingen av. De forteller at toget fra Cuamba til Nampula er langt bedre, noe jeg ser frem til. Her er det kupeer i 1., 2., og 3. klasse. Og fra Nampula er det bare noen mil til Nacala og det indiske hav. Det siste strekket må jeg nok haik med godstog, men det ordner seg sikkert?

Jeg ser noen fjell langt fremme. Det er fjellene ved Cuamba. Lastebilen jeg sitter på kjører rett inn på markedet. Sekkene og tønnene skal av. Jeg øg. Cuamba er en pulserende liten by. Byen er full av mennesker i dag. Det er fordi det er «Valentines day», sier en. Merkelig, tenker jeg. Alle gjestehus er fulle. Jeg leter og leter og finner til slutt husrom.

Klokken fem om morgenen neste dag går jeg med tog i blikket til stasjonen. Hele togstrekningen gjennom Mosambik er mystikk for meg. Da jeg på ambassaden i Lilongwe jobbet meg gjennom det ene dokumentet etter det andre om denne toglinjen, «Malawis fremtid», steg nysgjerrigheten til slike høyder at jeg bare måtte reise denne strekningen gjennom landskap og historie. Jeg så det for meg, toglinjen, menneskene, den vakre naturen – og hvordan krigen hadde øde-

lagt, særlig for mosambikere, men også for malawiene. Men toglinjen var der, og togene var der. Togene må ha sett mye og er nok slitne, men jeg er sikker på at de så gjerne vil frakte mennesker og gods gjennom historien til den store verden.

Men det går intet tog i dag. Skinnene er vasket bort av regnet lenger fremme. Jeg blir veldig skuffet. Men jeg er samtidig veldig bestemt på å fortsette, følge bilveien lenger øst-

over i håp om å nå et tog lenger fremme som kan gå der linjen er god nok. Nå får jeg sitte foran i en lastebil uten brems. Sjøføren bremses på girene og kjører i sneglefart. Veien blir dårligere og dårligere, snart ikke engang kjørbare. Det er nytteløst. Til slutt er det ikke lenger noe tog å ta igjen heller. Toglinjen er også vasket ut like ved Nampula.

Vend i tide, det er ingen skam å snu, sier fornuften meg. Smerte er

” Vi kjører gjennom åkrer og små landsbyer. Jordhytte på jordhytte som går i ett med den vakre og frodige naturen.

Noen skal med toget, andre bare er der når det kommer.

Mennesker på vei. Kanskje går toget dit de skal i dag – «hvis Gud vil».

gøy, du har enda mer på lager, sier skiløperen i meg. Men fornuften seier. Det er nytteløst. Jeg må snu.

Det er over ti år siden krigens slutt, men fortsatt er linjen i slik dårlig forfatning. Varene stopper opp. Det vet de som bruker denne linjen, men de håper. Andre, fortsatt de fleste, sender gods den lange veien gjennom hele Det sørlige Afrika til Durban i Sør-Afrika.

Reisen ble ikke helt som planlagt, så nå er jeg tilbake i grensebyen Nayuchi i Malawi allerede to dager før neste tog går tilbake til Liwonde. Det kommer sjelden biler hit. Du må belage deg på å bli her i to dager, forteller de som jeg spør.

Men så kommer det. Toget. Et enormt godstog. Ivrig løper jeg opp på perrongen og spør om jeg kan være med til Liwonde. Konduktøren smiler og prøver å roe ned iveren min med blikket.

– Ja, men vi må frakte vogner til Entre Lagos først, så det blir en gang på ettermiddagen.

Jeg er hoppende glad. Etter åtte timer i solsteiken, kommer toget rullende inn på perrongen.

William heter han, lokomotivføreren. Han trenger bare klarsignal for å kjøre, sier han ut luken, litt beklagende over at det bare er ett spor her. Han gir tegn til meg når alt er i orden.

William setter seg ved fører-setet, bakerst i lokomotivet. Egentlig er det foran, men det er ikke mulig å snu, så ferden går baklengs til Liwonde. Han «blåser» i hornet. Jeg skvetter og vi kjører hjemover.

Han kan se skinnegangen foran gjennom vinduet, over meg som sitter på en melsekk foran ham. Utenfor vinduet går det en smal gang langsmed lokomotivet, med kroker til å holde seg fast i. Vi kjører fortere og fortere. Det bråker og ryker. Egentlig har jeg lyst til å la håret flage og gå langs siden nå når toget er i full fart.

– Det må du ikke gjøre sier William, så jeg kan ikke være «Robert Redford live». Like greit, for jeg koser meg på melsekken. Vi har masse å snakke om William og jeg.

Jeg spør og han forteller, han spør og jeg forteller. Jeg forteller om min historie og om Norge, men det er ikke så interessant. Jeg vil heller høre om lokføreren i Malawi. Han er fra Lilongwe, sønn av en lastebilsjåfør. William ville bli noe mer enn sin far, noe større. Det ble tog.

I over 21 år har han ført mennes-

ker og gods fra Malawi til Nacala.

– Det er en tøff jobb og det er lange dager, men jeg elsker jobben min. Tenk deg å føre et langt, langt godstog, fullt av varer ut til verden og alt fungerer. Ingen ting stanser. Jeg har kontrollen over hele toget med all lasten. Det er fantastisk! Særlig om natten.

Nå begynner det å mørkne rundt oss. Jeg er ikke som William, jeg er redd i mørket.

– Hvordan var det da det var borgerkrig i Mosambik? spør jeg. – Kjørte dere da?

– Ja, toget måtte frem. Selv om Durban i Sør-Afrika ble havnen for malawisk eksport, ville ikke Bandas Malawi la alle togene stå.

– Så du førte tog til Nacala under borgerkrigen?

– Ja, hva kunne jeg gjøre. Det var jobben min og jeg trengte penger. Jeg har kone og tre barn.

Under krigen, fortalte han, hadde de godsvogner både foran og bak. Lokomotivet i midten. Det var åpne vogner. Sammen med godset lå soldater. Det var stadig skuddvekslinger. Jeg mistet mange venner da. Krigere i Mosambik angrep og ville stje-

le lasten vår. Vi måtte beskytte varene våre, sier han med en selvfølgelig tone.

Jeg ser for meg de utbombede husene langs endeløse sletter og åkrer, soldater som faller.

– Min kone er alltid engstelig, men det har gått bra.

Så bremses han ned. Toglinjen har en z-form litt lenger fremme. – Det er varmen. Skinnene tåler ikke så godt varmen. De er festet for stramt.

Så er ikke skinnene vasket bort på grunn av regnet, så tar solen dem. Linjen er sårbar, men så uendelig viktig for Malawi. Freden kom til Mosambik i 1992, men Nacala-korridoren er fortsatt i trist forfatning.

Etter fire dager er jeg tilbake til Liwonde. Jeg ville så gjerne helt til Nacala, til kysten, til det store havet. Men togreisen har vært fullgod – for jeg opplevde den som den er. Den går en stund, til den stanser opp. Omtrent som utviklingen i Afrika.

Siri Halle er ansatt i NORAD. Tograisen «nesten til Nacala» ble gjennomført i mars i år.

ØKONOMISK VIKTIG

■ Byggingen av jernbanen startet i 1908 fra Blantyre, men ikke før 1970 sto hele jernbanelinjen fram til Nacala klar.

■ Jernbanelinjen til Nacala er den korteste veien for malawiske og zambiske varer til verdensmarkedet.

■ I begynnelsen av 1980-årene gikk 95 prosent av Malawis handel gjennom havnene i Beira og Nacala. Men etter utbruddet av borgerkrigen i Mosambik ble først havnen i Beira og deretter jernbanen til Nacala stengt, henholdsvis i 1983 og 1984.

■ Som følge av krigen ble meste parten av varene, både fra Malawi og Zambia, fraktet lange omveier med lastebiler. Stengingen av Nacala-korridoren er en av flere årsaker til at transportkostnadene for de to landene har vært svært høye sammenlignet med andre utviklingsland.

■ Nacala-korridoren ble gjenåpnet i 1994, men både jernbane og togmateriell har vært sterkt preget av manglende vedlikehold.

REGIONAL STORSATSING

■ Malawi, Mosambik og Zambia undertegnet i juni i år en avtale om å arbeide for å utvikle infrastruktur og næringsliv i tilknytning til Nacala-korridoren. Myndighetene i de tre landene vil tilrettelegge for økte investeringer, mens privat sektor er påtenkt hovedoppgaven som investor og driftsansvarlig.

■ Utviklingen av Nacala Development Corridor omtales som et viktig bidrag til det nye, mye omtalte Partnerskapet for Afrika – NEPAD – og dets fokus på økt økonomisk vekst i regionen. Utbedring av infrastruktur og investeringer i agrobusiness, turisme og mineralutvinning er viktige elementer i satsingen på den nye «utviklingskorridoren».

■ USA har gitt tilsagn om støtte til en verdi av 30 millioner dollar (om lag 215 millioner kroner) for å rehabilitere jernbanesystemet på strekningen, samt havnen i Nacala.

For mer informasjon se: www.nacalacorridor.com

hvem? hvor? hva i all verden?

FOTO: CHRIS HONDROS/GETTY/ALL OVER PRESS

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hvilken folkegruppe er dominerende i de sørlige og østlige deler av Afghanistan?
- 3 I hvilket afrikansk land har Statoil gjort store investeringer?
- 4 Hvilken sykdom – i tillegg til hiv/aids – er ansvarlig for flest dødsfall i Afrika sør for Sahara?
- 5 Fra hvilket land kommer Manchester Uniteds nye spiller Eric Djemba Djemba?
- 6 Hvilken kjent eks-politiker gikk nylig av etter fem år som leder av en FN-organisasjon?
- 7 Hva er piri-piri?
- 8 Hvilket latinamerikansk land har opplevd en helt usedvanlig økonomisk tilbakegang siste år?
- 9 I hvilket norsk hovedsamarbeidsland er islam den offisielle religionen?
- 10 På hvilken kjent kinesisk flod er «Tre kløfter»-demningen bygget?
11. Er AG3 og AK47 navn på maskingeværer?
12. Hvem er FNs nye undergeneralsekretær for humanitære saker?
13. I hvilken ørken utspiller handlingen i Ari Behns nye bok seg?
14. Hvem er Néstor Kirchner?
15. Er mango en vanlig frukt både i Øst-Afrika og Mellom-Amerika?
16. Hvem er Paul Bremer?
17. I hvilket år skjedde massakren i Srebrenica?
18. Hvilken norsk institusjon har et bistandsfinansiert samarbeid med musikere i Sør-Afrika, India og Palestina?
19. I hvilket land ligger den historisk viktige havnebyen Mombasa?
20. Hva betyr «hasta luego!» på spansk?

Svarene finner du på side 27.

Prøv en annonse eller legg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Det glemte verktøy mot fattigdom?

AV OLAV KJØRVEN

KRONIKK

Tenk deg følgende: Du er skomaker. Du jobber lange dager i skyggen av bølgeblikkskuret rett utenfor boligen din. Det er samme forretning som faren din startet.

En dag kommer en politimann på besøk og truer med stengning. Virksomheten er ulovlig. Området er ikke regulert for forretningsvirksomhet. Du har ikke gyldige papirer på at verken boligen eller forretningen er din. Grunneieren kan komme til å sanere hele nabolaget og bygge opp noe helt nytt. Politimannen sier han kjenner grunneieren og kanskje han kan hjelpe deg å få det utsatt. Det koker ned til et spørsmål om penger. Du punger ut. Det er ikke første gang det skjer og neppe siste heller.

Denne historien er slett ikke unik. Den utspiller seg daglig, i flere tusentalls ulike versjoner: fra Sao Paulos enorme slumområder til Karachis kaotiske smug, fra landsbyene i Uganda til Vladimir Putins Moskva. Det å være fattig dreier seg ikke minst om en fundamental form for sårbarhet, nemlig mangelen på formaliserte eiendomsrettigheter.

Da Muren falt og landene i den tidligere kommunistblokken igjen kunne velge sin egen vei, manglet det ikke på kommentatorer som trodde markedsøkonomien ville gro opp som fugl føniks av restene etter en skakkjørt planøkonomi. Og noen ble rike fort – særlig de som posisjonerte seg til å utnytte faktiske monopoler eller overta statlig eiendom – men for mange ble det verre. Nesten like raskt som muren ble borte, økte derfor bevisstheten om hvor viktig det er å skape et velfungerende institusjonelt rammeverk som sikrer rettigheter og sørger for at markedet fungerer etter noenlunde rettferdige spilleregler.

Det er mye som tyder på at en også i utviklingssamarbeidet med fattige land har undervurdert betydningen av de institusjonelle rambetingelser som omgir flertallet – og av disse er retten til å få anerkjent eierrettigheter helt sentral. Faktisk er det slik at rundt 80 prosent av befolkningen i utviklingslandene og tidligere kommuniststater ikke har formell rett til det huset de bor i eller den virksomheten de lever av. Med andre ord: rundt 80 prosent av befolkningen lever og arbeider «svart»! Dette har enorme konsekvenser som går langt utover elendig skatteinngang og tilsvarende dårlige offentlige tjenester.

Disse konsekvensene har vi utrolig nok vært nesten blinde for, enda vi selv tar eiendomsrettigheter og dertil hørende registre, skjøter, pantobligasjoner, låne- og salgskontrakter som en ren selvfølge. I de aller fleste utviklingsland er disse tingene forbeholdt det mindretallet som lever innenfor den formelle økonomien. Vi tenker gjerne at de fattige er fattige fordi de ikke eier noe – men ofte kan en faktisk like gjerne si at deres faktiske eiendeler ikke anerkjennes fordi de er fattige. Selve retten til eiendom monopoliseres av de som er innenfor. Skal en snu fattigdomsspiralen må rettighetene anerkjennes.

Det er den peruanske økonomien Hernando de Soto som mer enn noen annen har satt

Mangelen på formaliserte eiendomsrettigheter representerer en fundamental form for sårbarhet for fattige, mener artikkelforfatteren. Bildet er fra Masaya i Nicaragua.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

kronikk

Vi tenker gjerne at de fattige er fattige fordi de ikke eier noe – men ofte kan en like gjerne si at deres faktiske eiendeler ikke anerkjennes fordi de er fattige.

fattiges manglende eiendomsrett på den internasjonale dagsorden. Han er i dag en etterspurt rådgiver til statsledere over hele kloden: fra Putin i Russland til Mkapa i Tanzania. Hernando de Soto går så langt som å hevde at det er formaliserte rettigheter til eiendom og virksomhet som er selve nøkkelen til økonomisk utvikling og deltakelse i den globaliserte verden. Vestens kapitalistiske suksess er tuftet på fungerende systemer for registrering, kjøp og salg av eiendom og virksomhet, systemer som er tilgjengelig for alle.

Grunnen til dette er enkel: Kapital er bare kapital dersom den er omsettbart i et åpent marked. Dette forutsetter at kapitalen må kunne representeres av noe, noe alle kan ha tillit til. Dette noe må være et stykke offentlig akseptert papir. Det er som med deg og passet ditt. Det er ikke kroppen, klærne, smilet og din indre selvfølelse som betyr noe i møtet med grensekontrollen. Det er et stykke papir, passet, som gjør fri ferdsel mulig.

På samme måte er det papirer (eller tilsvarende i elektronisk form) som gjør økonomisk vekst mulig, som gir kapital liv for den enkelte og for nasjonene. Skomakeren i eksemplet over kan vifte papiret i ansiktet på den korrupte politimannen. Han kan gå til banken og få et lån med basis i verdien på verkstedet og huset han bor i og slik utvide virksomheten. Han kan selge hele greia på det åpne markedet, der han tidligere bare kunne selge basert på bekjentskap og forbindelser og til lav pris gitt truslene fra politiet. Kort sagt, kapitalen som var død, blir med ett mobil og levende. Dette er dessverre kun en fjern drøm for verdens skarer av fattige entreprenører. Rettssystemene er av ulike grunner blitt slik i svært mange land at det å formalisere en «svart» virksomhet tar årevis og koster mer enn det smaker i form av avgifter og bestikkelser. Systemet er kun bygget opp for å betjene en liten elite. For de fattige er eneste rasjonelle løsning å forbli i den ufor-

melle verden. Der lever de og greier seg på sett og vis, men heller ikke mer.

Det er ikke småtteri av død kapital strødd rundt på kloden. Hernando de Soto har utført grundige beregninger som viser at verdien av de fattiges «døde kapital» i land som Egypt, Peru og Filippinene er mange ganger størrelsen på hva disse landene har mottatt av utenlandske private investeringer og bistand over flere tiår. Verdien overstiger ofte det de rike sitter på av kapital i de samme landene (men de rikes kapital lever selvsagt i beste velgående). De Soto hevder derfor at det ligger et enormt potensiale for vekst og utvikling i det å få utvidet eiendomsretten til også å gjelde de fattige. Mange av verdens fattige beviser daglig at de fortjener betegnelsen entreprenør. Det er snakk om å gi dem sjansen til å leve, investere og arbeide under en lov som ivaretar også deres rettigheter. Dette krever grunnleggende juridisk reform, og sterk politisk vilje. Heldigvis er det nå langt større vilje enn før til å ta tak i dette. Eiendomsrett og formalisering er imidlertid ikke en enkel sak. Ofte kan rettigheter være felles retter og bruksrettigheter med dype historiske og kulturelle røtter. Formalisering av fattiges rettigheter må derfor alltid skje med forankring i lokale forhold.

I Peru ser man allerede spektakulære resultater av en satsing på formalisering av eiendomsrettigheter og bruksrettigheter – både individuelle og kollektive. Gjennom et prosjekt som totalt kostet 20 millioner dollar ble følgende oppnådd: På få år fikk 6,3 millioner fattige peruanere formelt eierskap til eget hus og jord.

Verdien på denne formaliserte eiendomsmassen økte med 2,2 milliarder dollar. Samlet økte inntektene til disse selveierne med 3,2 milliarder dollar. 380.000 småbedrifter ble formalisert. Disse genererte på kort tid 560.000 nye jobber og økte skatteinntektene med 300 millioner dollar. Formaliseringen reduserte for øvrig barnarbeid med 28 prosent.

Regjeringen la i vår fram en stortingsmelding om globaliseringen: «Norge i globaliseringens tidsalder: En verden av muligheter». Mulighetene er åpenbare. Globalisering har vært en sentral drivkraft de siste tiårene i å få redusert andelen av verdens befolkning som lever i fattigdom. Den har faktisk aldri vært lavere enn i dag. Det er viktig å sikre fortsatt framgang, og da trenger vi økt global integrasjon og handel. Men vår globaliserte tidsalder innebærer for ofte at de som ikke er med faller utenfor. Kofi Annan sier det slik: «The main losers in today's very unequal world are not those who are too much exposed to globalisation. They are those who have been left out»...

Regjeringen har i globaliseringsmeldingen forpliktet seg til å bidra til å gjøre globaliseringen mer inkluderende. Vi mener at dette må innbefatte at vi bidrar til å bringe fattige inn i den formelle økonomien, til å blåse liv i død kapital. Vi bør bidra til å bygge bedre systemer for registrering, kjøp og salg av eiendom og produktiv virksomhet i utviklingsland. Det viser seg faktisk at den norske modellen – Brønnøysundregistrene – anses internasjonalt for å være et glimrende eksempel til etterfølgelse. Den er effektiv, tilgjengelig for alle og billig.

Vi har nylig gått inn i en dialog med Hernando de Soto og hans Institute for Liberty and Democracy i Lima, Peru om samarbeid på dette viktige feltet. Sammen kan vi bedre møte den økende etterspørselen etter løsninger på dette området. Globaliseringen kan gi oss «En verden av muligheter», men ikke på egen hånd. Vi må bidra til å gjøre globaliseringens gevinster tilgjengelige for flertallet av jordas befolkning. Å sikre fattige deres juridisk adgang til egne økonomiske verdier vil være et stort skritt i riktig retning.

Olav Kjørven (KrF) er statssekretær i Utenriksdepartementet.

Eit levebrød til å dø av?

PROSTITUSJON AV BENEDICT TEMBO, ZAMBIA

Ho har alt ein mann kan ønskje av ei kvinne. Ho verdset den fullstendig afrikanske, svarte venleiken sin, medan venene hennar bruker kremar som gjer huden lysare. 20 år gamle Chichi Namwaba er prostituert.

Ho drikk ikkje alkohol, og ho røyker ikkje heller. For Chichi handlar det ganske enkelt om å gjere business.

– Omstenda gjorde meg til det eg er i dag. Eg er ikkje stolt av det, men det er inga hjelp i å prøve å skjule kva eg er. Dette er levebrødet mitt, seier Chichi.

Det var Røde Kors og tidlegare «kommersielle sex-arbeidarar» som prostituerte vert kalla her, som kom tilfeldig over Chichi på eit møte. Ingen kunne sjå på ho at ho var prostituert, og folk trudde at dette var eit velregisserte sceneshow. Ho fortalde Røde Kors-folka og pressen at ho budde i gjestehus som vart bruka som bordell. Ho hadde med seg eit fotoalbum med bilder ho sa var av nokre av kundane hennar, og både bileta og eit identitetskort viste at ho snakka sant. Vi vart overtydde om at ho verkeleg var utøvar av verdas eldste yrke.

Ei kan undrast over kva som får ei vakker kvinne som Chichi til å øydeleggje seg sjølv gjennom prostitusjon. Ho fortalde sjølv historia på dette møtet: Chichi er den eldste av tre sysken, og vaks opp i et bra strøk av Ndola, provinshovedstaden i Copperbelt-provinsen. Faren var ein høgt respektert lege på byens sjukehus før han døydde av aids i 1999. Mora døydde eit år seinare i ein bilulukke.

Ei tante flytta inn og tok ansvar for Chichi og dei to yngre brørne

For mange jenter i Zambia er prostitusjon eineste utveg til å overleve. Men det er også grunnen til at mange dør.

FOTO: RUNE ERAKER

hennar. Utan at syskena visste noko, vart all faren sin eigedom seld utanom heimen. Då Chichi var ferdig med skulen i 2002, ville tanta at ho skulle flytte. Ho meinte at Chichi var vaksen. Chichi lot som om ho drog, men i røynda vart ho buande. Brørne stal unna mat til ho, og ein dag fortalde dei ho at tanta ville selje huset. Då gjekk Chichi til tanta og protesterte – utan huset ville ho og brørne få det vanskeleg.

Tanta vart rasanda, og heiv ei gryte med kokande vatten på Chichi. Tanta vart arrestert, men Chichi måtte på sjukehus i ein månad. Familien støtta tanta og ga Chichi skulda for at ho kom i fengsel. Dei ville ikkje ha noko med Chichi å gjere lenger.

– Ingen andre enn brørne mine var glade i meg. Eg følte at eg hadde trødd på tærne til mange menneske, men jamvel hadde eg inga fridom,

seier ho.

Så, for tre månader sidan, drog ho sin veg. Ho fekk kontakt med prostituerte, som tok seg av ho. Blant dei fant ho den kjærleiken og aksepten ho lengta etter.

– Dersom nokon plagar meg, støtter venene mine meg. Vi kjenner kvarandre sine problem, seier ho.

Chichi har ikkje fått eksamenpapira sine frå grunnskolen, men ho er sikker på at ho har bestått. Ho er ikkje dum.

Ho fortel at ho kan tene rundt 40 dollar på ein god dag, og det er ikkje meir enn ho må ha for å overleve. Når ho har kjøpt mat og klede og betalt husleige, blir det ikkje noko til overs til sparing. Kundene hennar er frå forretningsmenn og politikarar til offentlege tenestemen og bussjåførar.

– Eg aksepterer alle kundar så lenge dei betaler. Men eg går ikkje

”

På dødsleiet fortalde far at han hadde aids, og fekk oss til å love å aldri ha sex utan kondom.

Chichi Namwaba, (20) prostituert.

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Benedict Tembo er journalist i Zambia Daily Mail. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon

under 8 dollar, seier ho.

Chichi veit om hiv-faren.

– Faren min døydde jo av aids, sjølv om dei prøvde å skjule det for familien. Men på dødsleiet fortalde han det, og fekk oss til å love å aldri ha sex utan kondom. Eg held det løftet, seier ho.

Chichi kunne godt tenkje seg å forlate det livet ho lever nå dersom ho fekk ein anstendig jobb - eller berre ein bustad og mat. Det same seier venene hennar. Dersom dei berre kunne forsørge seg på anna vis, ville dei gjerne det. Chichis historie er ikkje einestående, og den er med på å forklare kvifor hivsmitten brer seg. Foreldreause ser inga anna råd enn å prostituere seg for å overleve. Det tragiske er at nettopp det som gjer at dei overlever, ofte også vert årsaka til at dei døyr. Av aids. Gjennom avisannonser oppfordrar den zambiske regjeringa folk, spesielt unge, til å halde seg unna ulovleg prostitusjon. Kondom vert anbefalt på det sterkaste. Men Zambia er eit fattig land. Kampen mot hiv og aids kan bli vond å vinne.

Gados verden

Tanzanianeren **Godfrey Mwambwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Sterk historie fra townshipen

LITTERATUR

Yvonne Vera er en av de fremste forfattere i Zimbabwe i dag. Hun har mottatt flere priser for sine bøker. Vera kombinerer realistiske skildringer fra livet i Zimbabwe med poetisk afrikansk fortellertradisjon. Det gjør hun også i den boka som nå er kommet på norsk: «Brennende sommerfugl».

Handlingen i boka er lagt til townshipen Makokoba i Zimbabwes nest største by Bulawayo i slutten av 1940-åra. Makokoba er en typisk svart township der folk bor tett, veggene er tynne som papir, livet er hardt og framtidssiktene dystre.

I Makokoba er det først og fremst fellesskapet og enkeltskjebner blant dem som må bo i skurene vi blir

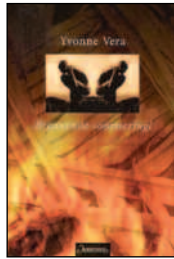
bokanmeldelse

Yvonne Vera:

Brennende sommerfugl.
Aschehoug, 2003

kjent med. Sentralt i handlingen står den eldre Fumbatha og hans kjærlighet til den mye yngre Phephelapi. De flytter sammen, men den unge kvinnen faller ikke til ro i det spartanske rommet med asbesttak hennes mann kan tilby henne. Drømmene går lengre enn til døstokken, og glir inn i livet der ute.

«De svarte innbyggerne lærer å

bevege seg raskt og oppmerksomt gjennom byen, å bøye hodet og smyge seg langs husveggene, å gå omkring uten å gjøre skyggen tydeligere enn kroppen eller kroppen tydeligere enn skyggen. Det betyr at de må støtte seg til en eller annen form for kamuflasje – de støtter seg til vegger, løgner, musikk. Man kan alltid forsvinne inn i en sang».

Det skal mye livsløgn til for å overleve i en township, mener forfatteren.

Som alle gode historiefortellere er Yvonne Vera nærmest «stofflig» når hun beskriver hverdagen i townshipen. Hun gir et rikt bilde fra et miljø de færreste her hjemme har satt sin fot i. Hun gjør det med var-

me. Vi kjenner svetten, hører lydene, snuser inn luktene, lytter til sladder og elskov.

Det som sitter igjen er et sterkt kvinneportrett. Kvinnen Phephelapi som beveger seg fra en gammel manns sjalusi og beskyttelse mot et liv der hun kan finne sine egne veier. Rundt henne er kvinnene som lever av sin egen kropp. Hos henne ligger håpet om en anstendig utdanning. Så kommer skuffelsene. Og svangerskap og abort..

Gjennom denne romanen befester Yvonne Vera sin posisjon som en av de mest sentrale afrikanske samtidsforfatterne.

— TONE BRATTELLI

■ Eroding Local Capacity: International Humanitarian Action in Africa.» (Nordic Africa Institute, 2002).

Hvem er best egnet til å ta seg av nødhjelp i et kriserammert område – de store internasjonale hjelpeorganisasjonene, eller lokale organisasjoner som allerede er på plass? Dette spørsmålet ligger under sluttrapporten fra et tre års NORAD-støttet forskningsprosjekt om internasjonal nødhjelp i Afrika.

Astri Suhrke og Monica Kathina Juma har redigert boka «Eroding Local Capacity – International Humanitarian Action in Africa.» Den er en samling innlegg fra tre seminarer om emnet. Innleggene tar for seg nødhjelp fra en rekke vinkler, alle med eksempler hentet fra Øst-Afrika.

Boka starter med å dokumentere hvordan søknadene om nødhjelpsmidler har gått fra å svinge voldsomt fra år til år, avhengig av krig og katastrofer, til å bli en jevn strøm uten særlige svingninger. Nødhjelp er med andre ord blitt en industri, etter manges mening en industri i vekst.

Ingen kan nekte for at det er den vestlige verden som har de økonomiske ressursene til å drive nødhjelp i massivt omfang. Men hvorfor sjaltes lokale organisasjoner til de grader ut av nødhjelpsarbeidet, slik «Eroding Local Capacity» hevder? Boka spiller med dette klart og tydelig ballen over til de store hjelpeorganisasjonene.

aktuelle bøker

Argumentene for å satse mer på lokale organisasjoner er mange og gode: De kjenner den lokale kulturen, de vet hvor skoen trykker og de kan få mye ut av lite. Men argumentene for ikke å satse mer på lokale organisasjoner er også mange og gode: De springer ofte opp som paddehatter nettopp for å melke nødhjelpen, de kan være partiske i det skjulte og forfordelende hjelpen, og de er mer sårbare for press fra landets egne myndigheter.

«Eroding Local Capacity» tar også for seg et viktig men lite omtalt fenomen: Afrikanske myndigheter har en tendens til å se på nødhjelp i katastrofeområder som den hvite manns ansvar. Det var for eksempel neppe tilfeldig at en million rwandiske flyktninger sensommeren 1994 fant veien eller ble ledet til nærmeste internasjonale flyplass, i Goma, Zaire – slik ble katastrofen så å si lagt til rette for internasjonale hjelpeorganisasjoner og luftbroer.

Et av kapitlene i «Eroding Local Capacity» innleder med et kjent sitat om at nødhjelp er siste bistandsbastion der den faderlige vi-vet-best-hva-som-er-bra-for-dere-holdningen får stå uimotsagt. Sitatet er nesten 20 år gammelt, og så enkelt er det ikke lenger, noe boka dokumenterer til fulle.

— GUNNAR KOPPERUD

Plan Norge er en av landets største bistandsorganisasjoner med regelmessig støtte fra 90.000 husstander, UD/NORAD, bedrifter og skoler. I forrige regnskapsår disponerte vi nær 230 millioner kroner og regner med ca 250 millioner i år.

Plan har ett klart fokus – vi vil bidra til at barn som lever i fattigdom får sjansen til å vokse opp til sterke, handlingskraftige og deltagende voksne. Derfor er det heller ikke bare for barn vi arbeider, men med barn. Retten til utvikling og FNs Barnekonvensjon er overordnede rettesnorer for vårt arbeid.

Plan

Plan Norge søker programsjef

Vår nåværende programsjef går til nye utfordringer i FN, og vi søker derfor hans etterfølger.

Plan Norge er en sentral del av Plans globale nettverk. Vi har felles implementeringsstruktur i programområdene våre, noe som sikrer god koordinering av oppgaver og effektiv utnyttelse av de ca. 3 milliarder kroner vi årlig disponerer til utviklingssamarbeid. Globalt har Plan 7000 ansatte og 60 000 frivillige, og vi arbeider i 60 land. Plan Norge har en effektiv organisasjon bestående av 26 fulltidsansatte, og ca. 200 frivillige medhjelpere. Våre utviklingsmål og -strategier stemmer i høy grad overens med offentlige prioriteringer og handlingsplaner for utviklingssamarbeid.

Programsjefen har det overordnede ansvaret for Plan Norges utviklingsarbeid og vår programavdeling. Det innebærer blant annet initiering, gjennomføring, monitorering og evaluering av prosjekter. Programsjefen er sentral i utarbeidelse av programpolicy både nasjonalt og internasjonalt. Programsjefen sitter i Plan Norges ledergruppe, er stedfortredende generalsekretær og rapporterer til generalsekretær.

Søkere bør ha relevant utdanning, og solid arbeids-erfaring fra "felten". Vi ønsker en person med god nasjonal og internasjonal samfunnsforståelse, et godt nettverk og omfattende erfaring fra samarbeid med UD/NORAD.

Vil du vite mer om stillingen, kan du ringe nåværende programsjef Bjørn Rongevær (22 00 76 12) eller generalsekretær Sandro Parmeggiani (22 00 76 14). For mer informasjon om Plan, se www.plannorge.no

Send kortfattet søknad med cv til Plan Norge, Pb. 1, St. Olavs plass, 0130 Oslo, innen 30. august. Merk søknaden "programsjef". Tiltredelse ønskes så raskt som mulig.

Forum for Utvikling og Miljø (ForUM) er en paraply-organisasjon og møteplass for frivillige organisasjoner som arbeider for at det oppnås konkrete politiske resultater på definerte fellesområder knyttet til utviklings- og miljøspørsmål. Det overordnede målet med ForUMs arbeid er å bidra til å fremme bærekraftig utvikling globalt og nasjonalt.

Forum skal primært arbeide i forhold til internasjonale arenaer og prosesser, med vekt på oppfølging av FN-prosesser (CSD - Kommisjonen om bærekraftig utvikling, UNEP m.fl) og andre relevante arenaer, som WTO ol.

Vi har ledig stilling for:

RÅDGIVER

Sentralt i kommende 2-årsperiode er oppfølging av CSD som har ferskvann og bosetting som sentrale tema. Stillingen er også tillagt sekretæransvaret for UNEP-komiteen i Norge.

Vi søker en initiativrik og arbeidsglad medarbeider med et sterkt engasjement knyttet til globaliseringsspørsmål. Rådgiver skal bidra til å utvikle felles politiske posisjoner og må ha kompetanse på å fremme synspunktene i relevante fora nasjonalt og internasjonalt. Det vil bli lagt vekt på at rådgiveren har god kunnskap om, og gjerne erfaring fra, arbeid med internasjonale utviklings- og miljøspørsmål, kommunikasjon og myndighetskontakt.

Følgende arbeidsoppgaver er sentrale:

- Løpende kontakt med medlemsorganisasjonene
- Koordinering og samordning av arbeidsgrupper og andre samarbeidstiltak
- Utvikling av politiske posisjonsdokumenter og strategiske planer
- Løpende kontakt med myndigheter
- Løpende kontakt med internasjonale NGO-miljø, relevante FN-miljø og andre relevante internasjonale fora

Engasjement i hel stilling ut første halvår 2005, med mulighet til fast ansettelse.

Relevant høyere utdanning, god skriftlig og muntlig framstillingsevne på norsk og engelsk, godt kjennskap til norsk- og internasjonalt organisasjonsliv, FN-systemet og offentlig forvaltning er en forutsetning.

Lønn etter internt regulativ. Pensjonsordning. For mer informasjon kontakt daglig leder Morten Eriksen, 23 01 03 00.

Søknad med CV og referanser sendes innen 15.09.2003 elektronisk til me@forumfor.no.

Forum for Utvikling og Miljø
Storgt. 11, 0155 OSLO
www.forumfor.no

Prøv en stillingsannonse i
bistandsaktuelt
tlf. 22 24 20 40

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider

Paal Eckhoff Salvesen på e-post: nyttomnavn@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 83.

Grete Faremo er valgt til ny styreleder i Norsk Folkehjelp. Hun overtar vervet etter Reulf Steen. Grete Faremo er konserndirektør i Storebrand. Fra 1990-92 var hun bistandsminister i Gros regjering, og fra 1992-96 var hun justisminister i Jagland-regjeringen. Hun har også flere andre verv, blant annet sitter hun i representantskapet til Helsingforskomiteen og er leder av rådet i «Stiftelsen Arkivet» i Kristiansand.

Mai Camilla Munkejord er ansatt i et vikariat som forsker/konsulent ved Senter for Interkulturell Kommunikasjon (SIK) i Stavanger. Hun har nylig avsluttet sin cand.polit i sosialantropologi, med hovedoppgave om utfordringer knyttet til høyere utdanning i Kamerun og tatt storfag i fransk ved Universitetet i Oslo/La Nouvelle Sorbonne i Paris.

Carol Das er engasjert som forsker/konsulent ved Senter for Interkulturell Kommunikasjon (SIK) i Stavanger. Hans fagområde er sosialantropologi, økonomisk geografi og media. Han har erfaring fra samfunnsutvikling i Bhaktapur med overføring av teknologi til håndverkere. Han har forsket i samfunn i Himalaya og Transhimalaya. Han er tidligere ekspert i EU-kommisjonens direktorat for utvikling og eksterne relasjoner. Han har også jobbet som UNHCHR Rwanda seconded og HR officer og field director MfM Etiopia.

Torild Skard er ny gjesteforsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Hun er utdannet pedagog og sosialpsykolog og har arbeidet som lærer, universitetslektor og forsker. I 1973-77 var hun Stortingsrepresentant og Norges første kvinnelige lagtingspresident. Senere har hun vært direktør for kvinnespørsmål i UNESCO, Paris, ekspedisjonssjef for Multilateral avdeling i DUH/UD, spesialråd (asst. utenriksråd) for bistandssaker i UD og regionaldirektør for UNICEF i Vest- og Sentral-Afrika, stasjonert i Abidjan. Hun har skrevet en rekke bøker, sist «Mødrenes kontinent» fra Vest- og Sentral-Afrika.

Marit Berger (24) er ansatt som politisk rådgiver i Utenriksdepartementet (utenriksaker) fra våren 2003. Berger var tidligere Byrådssekretær i Oslo. Hun

etterfølger Janne Johnsen, som i januar ble utnevnt til statssekretær i Fiskeridepartementet.

Hege Helene Rønnevig er ansatt som programansvarlig i Leger Uten Grenser. Hun vil ha ansvaret for oppfølging og kontakt med prosjektene i felt, Utenriksdepartementet og NORAD. Hun er utdannet sykepleier og har arbeidet for Leger Uten Grenser i Sudan, Indonesia og nå sist med SARS i Vietnam, Hong Kong og Kina.

Gørill Husby har overtatt som daglig leder, ansvarlig redaktør og journalist i Inter Press Services etter Kirsti Svenning. Hun er cand.philol. i religionsvitenskap med fordypning innen islam og politikk. Husby er tidligere stipendiat på Institutt for fredsforskning PRIO, frilansjournalist i Afrika, korrespondent for TIME Magazine, Jane's Intelligence Review samt for en rekke nordiske aviser og publikasjoner.

Steinar Sørensen (48) er ansatt som ny direktør for GRID Arendal. Han begynner i stillingen fra september og er utnevnt for to år. Steinar Sørensen er administrerende direktør for Aker Kværner

GEO i Stavanger. Sørensen er utdannet geolog, og har tidligere hatt en rekke ledende stillinger innen olje og gassindustrien. Han har i tillegg hatt forskerstillinger innen olje- og gassteknologier både knyttet til Universitetet i Oslo og Høgskolen i Stavanger. Han har hatt en rekke verv, blant annet i organisasjonen American Association of Environmental Geologists. Han avløser **Svein Tveitdal**, som går til et to års engasjement som direktør i Division of Environmental Policy Implementation (DEPI) i Kenya.

Jan Egeland er utnevnt til FNs visegeneralsekretær for humanitær bistand og nødhjelp. Egeland skal ha ansvaret for å samordne hele FNs humanitære arbeid og nødhjelpsarbeid. Avdelingen Egeland skal lede har hovedkontorer i New York og Genève, og 40 kontorer rundt om i verden. Han går fra vervet som Generalsekretær i Røde Kors og tiltrer sin nye stilling i august. Egeland har

vært undergeneralsekretær i FN og spesialrådgiver for FNs generalsekretær i Colombia. Han har også vært statssekretær og spesialrådgiver i Utenriksdepartementet.

Kjersti G. Berg er ansatt som førstekon-sulent ved Senter for Midtøsten og islamske studier (SMI) i en seks måneders periode (sept. - feb.). Hun vil blant annet betjene ulike sekretær oppgaver.

Anne Røthing er ansatt som daglig leder i Forum for kvinner og utvikling (FOKUS) i et vikariat for Bjørg Skotnes. Anne Røthing var aksjonsleder for TV-aksjonen i 1989 og var i årene etter aktiv i oppfølgingsarbeidet av aksjonen – både som styreleder og styremedlem. De siste fem årene har hun vært prosjektleder i NRKs kulturavdeling.

Eirik Eide tiltrer stillingen som programdirektør for danske Børnefonden på Kapp Verde fra 15. oktober. Han er utdannet økonom med tilleggsutdanning innenfor utviklingsstudier, og arbeider i dag som underdirektør i UDI. Han har tidligere arbeidet for NORAD i Mosambik, DSB/WFP i Albania og for Flyktningerådet/OCHA i Malawi.

Ketil Fred Hansen (39) er ansatt som informasjonsleder i Idégruppen Nord/Sør i 50 % stilling. Hansen er dr. art i vest-afrikansk historie og har tidligere arbeidet i Kirkens Nødhjelp og som førsteamanuensis ved utviklingsstudier på Høgskolen i Oslo. Hansen skal styrke Idégruppens nasjonale forskernettverk og utvide seminaraktiviteten i Stavanger-regionen.

Idégruppen Nord/Sør flyttet fra Oslo til Stavanger i sommer og finnes nå på Internasjonalt Hus, Sandvikveien 13, 4011 Stavanger.

Bjørn Olav Blokhuis, som er ambassadør i Indonesia, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Dili, Øst-Timor.

Odd-Egil Andhø, som er ambassadør i Abidjan, Elfenbenkysten, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Bamako, Mali.

Truls Hanevold, ambassadør i India, er utnevnt til ambassadør i Dublin med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Arne Aasheim, spesialrådgiver, er utnevnt til ambassadør i Rabat i Marokko.

Henning Stirø, ambassadør i Mosambik

er utnevnt til avdelingsdirektør i Utenriksdepartementet.

Janis Bjørn Kanavin, som er ambassadør i Pakistan er i tillegg utnevnt til ambassadør i Kabul, Afghanistan.

Hans Brattskar, som er ambassadør i Sri Lanka, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Malé, Maldivene.

notiser

Zambias president unngår riksrett

Parlamentet i Zambia har nedstemt et forslag om å stille president Levy Mwanawasa for riksrett med 92 mot 57 stemmer. Mwanawasa var anklaget for 25 tilfeller av korrupsjon og nepotisme. Flere kommentatorer mener anklagene er et resultat av at Mwanawasa har igangsatt en omfattende anti-korrupsjonskampanje mot medlemmer av tidligere president Frederick Chilubas regjering, melder BBC. Chiluba selv er i hardt vær om dagen. I forrige uke erklærte han seg uskyldig i 65 påstander om underslag i den pågående rettssaken mot ham. Chiluba er tiltalt for ytterligere 95 tilfeller av underslag av totalt 300 millioner kroner i løpet av sine 10 år som president.

Svar hvem? hvor? hva i all verden?

1. Liberias avgåtte president Charles Taylor.
2. Pashtunerne.
3. Angola.
4. Hiv/aids og malaria.
5. Kamerun.
6. Gro Harlem Brundtland.
7. En sterk chili-saus som er vanlig i afrikanske matretter.
8. Venezuela.
9. Bangladesh.
10. Yangtze-elva.
11. Nei, de er begge automatgeværer.
12. Jan Egeland.
13. Sahara.
14. Argentinas nye president.
15. Ja.
16. Leder av USAs midlertidige okkupasjonsstyre i Irak – også kalt Coalition Provisional Authority.
17. 1995.
18. Rikskonsertene.
19. Kenya.
20. Ha det godt – vi sees snart igjen!

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

15-19: Verden trenger deg.

10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.

5-9: Ikke så verst.

1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?

0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 26. september

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

«Fair trade» i vekst

Jevnt økende salg og stadig flere etiske produkter på det norske markedet

«Rettferdige produkter» fra utviklingsland er i ferd med å gjøre et stadig sterkere inn- tog på norske frokostbord. Det betyr samtidig bedre inntekter og en tryggere framtid for småbønder under helt andre himmelstrøk.

HANDEL

• GUNNAR ZACHRISEN

Omsetningsstatistikk fra Max Havelaar Norge viser en tydelig omsetningsøkning i alle varegrupper.

Kaffesalget, som i volum er det klart viktigste, økte med over tyve prosent både i 1. og 2. kvartal 2003 sammenlignet med fjoråret. Tilsammen ble det omsatt omlag 65.000 kilo Max Havelaar-kaffe i 2. kvartal. Andre og nyere varegrupper, som bananer, te, appelsinjuice og pulverkaffe hadde en enda mer markant økning. Banansalget har for eksempel økt med over 100 prosent første halvår i år.

Helt siden starten har vi hatt en omsetningsøkning på omlag 40 prosent fra år til år, men vi ligger fortsatt på under 1 prosent av den totale kaffeomsetningen. Sett ut fra omsetning i enkelte andre europeiske land mener jeg det er rom for en markedsandel på rundt 4 prosent, sier informasjonsansvarlig i garantiordningen Max Havelaar Norge Ragnhild Hammer.

Hun forklarer salgsøkningen siden starten i 1997 med en jevnt økende bevissthet i befolkningen rundt «etisk handel».

Folk er blitt mer opptatt av miljø og etikk. Men det er også snakk om en bevisst holdning til kvalitet fra vår side. Hvis det ikke smaker godt, er det ingen som gidder å være solidariske over lengre tid.

Bananer og juice. – Folk på Sør- og Østlandet er de som er flinkest til å kjøpe våre produkter, forteller Hammer.

De geografiske forskjellene skyl-

Slik ser den ut – den nye logoen til «fairtrade» produktene.

Den bolivianske kaffearbeideren Modesta Mendoza på kooperativet COAINA er blant de som tjener «litt ekstra» gjennom å være tilknyttet det internasjonale «fairtrade»-systemet.

FOTO: MAX HAVELAAR

Salget til det norske markedet i fjor innebar 2,7 millioner kroner i «merverdi» for småprodusenter i fattige land.

des i større grad hvilke dagligvarekjeder som dominerer ulike deler av landet. Forbrukersamvirket (Coop), som er store i Nord-Norge og på Vestlandet, har sine egne «rettferdige varer».

Max Havelaar-systemet har på sin side vært med å etablere samarbeid med alle de øvrige dominerende kaffeimportørene og dagligvarekjedene i Norge. Samtidig har stadig flere produkter fått «elefantmerke» som bevis på at produsentene får en rettferdig pris for sine varer og at de tilbyr sine arbeidere en anstendig betaling og et godt ar-

beidsmiljø.

Bananer fra Den dominikanske republikk og appelsinjuice basert på appelsiner fra Brasil er blant de nyeste produktene som har fått godkjent-stempel. Etisk sjokolade og ris er også på vei inn på det norske markedet.

Selve godkjenningsstempelet – det velkjente elefantmerket – vil for øvrig gradvis bli skiftet ut med en ny logo i løpet av 2003. Den nye logoen vil være felles for flere land.

Ny logo for 17 land. – Det er trist å ta farvel med elefanten, men vi har

funnet ut at det på sikt er flere fordeler med å ha ett felles internasjonalt merke sier Hammer.

Hun viser til at Max Havelaar Norge er bare én nasjonal ordning innenfor et større internasjonalt «fair trade»-system som omfatter 17 land.

Den totale omsetningen av Max Havelaar-varer i Norge var i fjor 23,2 millioner kroner. Garantiordningen har beregnet at salget til det norske markedet i fjor innebar 2,7 millioner kroner i «tilleggsinntekter» for produsentene – småbønder i Latin-Amerika, Afrika og Asia. Dette er et ledd i Max Havelaar-garantien om en anstendig pris på varene. I tillegg gir man også løfter knyttet til arbeidsmiljø og økologisk produksjon.

Bak stiftelsen Max Havelaar Norge, som er støttet av NORAD, står en rekke frivillige organisasjoner, blant dem også bistandsorganisasjoner som Kirkens Nødhjelp og Redd Barna.

GARANTIEN:

Dette er noen av garantiene som gis via Max Havelaar-ordningen:

- Småprodusentene får en anstendig pris for varene sine.
- Småprodusentene må danne demokratiske og representative andelslag, hvor kvinner skal delta.
- Plantasjene overholder nasjonale lover om minstestandarder, blant annet lønnsforhold, organisasjonsrett, legehjelp, boliger, arbeidsmiljø og menneskerettigheter.
- Tvangs- og barnarbeid finner ikke sted.
- Handelen foregår mest mulig direkte mellom produsent og importør.
- Produksjonen foregår mest mulig miljøvennlig.

Får du ikke lån? Prøv leasing!

FINANS

• GUNNAR ZACHRISEN

Kan «leasing» være et egnet virkemiddel for å etablere trygge arbeidsplasser i fattige land? Ja, mener ledelsen i Norfund, det norske investeringsfondet for utviklingsland.

I Nicaragua er man nå i ferd med å prøve ut et nytt opplegg som skal bidra til å finansiere nødvendig utstyr for små og mellomstore bedrifter med begrenset kapitaltilgang. Tannlegefamilien Yrigoyen i Managua er et lite, men høyst levende eksempel på at leasing kan være vellykket, forteller informasjonsansvarlig i Norfund Mie Skarpaas som nylig har besøkt landet.

Det lille tannlegekontoret i ut-

Foreløpig er det 245 bedrifter som benytter seg av tjenestene, blant dem alt fra skofabrikanter til kyllingrestauranter.

kanten av hovedstaden består av tre ansatte. Alle er i familie – en mor og to voksne sønner. Alle er tannleger, en av dem sågar spesialist, og de har kunder fra hele landet.

– Skulle de kunne opprettholde og utvide pasientgrunnlaget måtte de imidlertid ha moderne, velfungerende utstyr, og dyrt, utenlandskprodusert tannlegeutstyr var ikke mulig å finansiere med de midler familien rår over. På

Mie Skarpaas.

grunn av bankenes strenge praksis med hensyn til å gi lån, ble løsningen derfor å søke om å leie utstyret gjennom en leasingavtale med leasingselskapet Finarca, sier Skarpaas, som har inntrykk av at kundene er svært fornøyd med ordningen.

Det nicaraguanske finansieringsselskapet tilbyr en kombinasjon av leasing av utstyr og lån, blant annet til arbeidskapital. I forbindelse med leasingavtalene får bedriftene opsjon på kjøp av utstyr – til en gunstig pris. Foreløpig er det 245 bedrifter som benytter seg av Finarcas tjenester, blant dem alt fra skofabrikanter til kyllingrestauranter. Ifølge selskapet har man så langt bi-

dratt til å etablere eller trygge 25.000 arbeidsplasser.

Norfund har investert i selskapet Finarca til en samlet verdi av 4 millioner dollar. Det norske investeringsfondet regner med å få pengene fra investeringen tilbake «og vel så det».

– Våre investeringer i leasing-, investerings- og mikrofinansselskaper i Latin-Amerika er blant Norfunds mest lønnsomme satsinger så langt, fastslår Mie Skarpaas.

Eventuelle overskudd av Norfunds investeringer skal, etter planen, gå til å fremme nye produktive og lønnsomme satsinger i utviklingsland.